

Закінчення. Початок на с. 3

13 жовтня Рада Безпеки ООН прийняла резолюцію щодо Абхазії, в основу якої було покладено варіант, запропонований Росією. Ця резолюція продовжує термін перебування російського миротворчого контингенту з 15 жовтня 2006 року ще на півроку й закликає грузинську владу “утримуватися від будь-яких провокаційних заяв та дій”. Ядерне випробування, здійснене комуністичним Пхеньяном 9 жовтня, сфокусувало на собі всю увагу світового політикуму — і Росії було значно легше провести вигідну для себе резолюцію в Радбезі ООН. Очевидно, задля того, щоб заручитися підтримкою Росії в справі приборкування охолопленої ядерною лихоманкою КНДР, США доволі легко можуть здати свої принципові позиції щодо Грузії, принаймні на якийсь час. І хоча російські дипломати поскаржилися, що з ними не узгодили останніх змін до резолюції, прийнята резолюція — це плюс Росії і майже мінус США, які до цього вперто блокували прийняття проросійських резолюцій. Дестабілізація ситуації в Абхазії може ввести в дію так званий ефект доміно, коли хронічно неспокійний Кавказ струсить ціла хвиля турбулентних, відцентрових рухів, і російські Дагестан та Інгущетія — чи не перші в списку потенційних місць ескалациї цих рухів. Росії є що втрачати й чого боятися. Водночас російська військова присутність в Абхазії, де

ВТРАЧЕНІ ІЛЮЗІЇ РЕГІОНАЛЬНОГО ЛІДЕРСТВА

абхазів заледве більше, аніж росіян, розглядається Грузією як головна больова точка і найгостріший камінь спотикання в протидії сепаратизму й поновленні територіальної цілісності країни.

А що ж Україна? А Україна таки не здатна сьогодні реально впливати на геополітичну ситуацію в регіоні, в якій вона нібито претендує на регіональне лідерство. Звісно, для непорушного мовчання й непохитного невтручання української сторони в грузино-російський конфлікт можна віднайти кілька переконливих резонів. По-перше, зайнята Україною позиція нейтралітету із закликом до пошуку конструктивних шляхів вирішення конфлікту є аналогічною позиції ЄС. Щоправда, в інтерв'ю виданню “EUobserver” від 12 жовтня представник ЄС у справах Південного Кавказу Пітер Семнебі стверджує, що останні події надали більшій ваги аргументам грузинської сторони на рахунок упередженості й заангажованості російської сторони, деструктивного впливу російських миротворців на ситуацію в Абхазії. Пітер Семнебі не виключає можливості активнішого втручання ЄС у справу врегулювання грузино-російського конфлікту. Це змушує серйозно задуматися, чи не готовий ЄС відкрито вступити в конфронтацію з Росією в питанні врегулювання конфліктів у Грузії.

Можливо, таки готовий. Крім аналогій із позицією ЄС, можна також навести ще один тривіальний аргумент — звичайне небажання українських чільників загострювати стосунки з Росією. Можна припустити, що позиція Віктора Януковича як Прем'єр-міністра щодо того, якою має бути реакція України на грузино-російське протистояння і яка, очевидно, мала б бути аналогічною наведеним вище міркуванням Леоніда Кравчука, не стала б на заваді оприлюдненню Віктором Ющенком заяви на кшталт тої, яку зробила “Наша Україна”, проте не в Вікторові Януковичу наразі справа. Треба просто прямо визнати, що хронічні внутрішньополітичні чвари, урядово-президентські перетягування за надто неміцного й короткого інституційно-законодавчого простора для незрілої демократії висмоктують з української політичної та інтелектуальної еліти всі життєві сили. Наслідком цього стає те, що, скажімо, у зовнішній політиці ідея регіонального лідерства перетворилася на втрачені ілюзії. Держава, яка претендує на регіональне лідерство, не може мовчати так, як мовчали на Банковій і на Михайлівській площі під час загострення грузино-російських відносин. Хоча трохи розраджує, що українське МЗС вчасно відреагувало на ядерні випробування КНДР і оприлюд-

нило заяву, в якій ідеться, що Україна як держава, яка відмовилася від третього за величиною ядерного потенціалу в світі, засуджує дії уряду Північної Кореї. Але КНДР — дуже далеко, а Грузія поруч та ще й стратегічний партнер, та ще й побратим по ГУАМ і низці менш інституалізованих регіональних проєктів, та ще й молода кольорова демократія. Але що з того? Треба дивитися правді у вічі: сьогодні Україна — нестабільна країна з хиткою системою державної влади, країна, що в поточному році займає 78 позицію в рейтингу, складеному на основі індексу глобальної конкурентоспроможності країн світу. При цьому найгірший результат, що зумовив втрату десяти позицій порівняно з 2005 роком, Україна отримала за показником якості державних і суспільних інститутів (104 місце). Слабка інституційно, економічно, технологічно держава не спроможна справитися з роллю регіонального лідера та ще й у переповненому конфліктогенними анклавами геополітичному просторі. Лідер не може спокійно спостерігати, як перекидають повітря члену його команди. Якщо ми визнаємо слушність позиції офіційного Києва в цій історії, ми повинні так само визнати, що ідея українського регіонального лідерства й надалі залишається привабливою концепцією для тероретиків і провальною метою для практиків.

● **Жанна БЕЗП'ЯТЧУК**

ВБИВСТВО ЯК СИМПТОМ

Вбивство Анни Політківської в Росії сколихнуло світ. Це політичне вбивство — симптом доби для Росії, воно змушує нас ще раз замислитися над “демократією” сусідньої держави. Політківська була голосом правди, надією на російську демократію. З її смертю ця надія розсипалася. Така думка кочувала у ЗМІ цілий минулий тиждень.

причини вбивства пов'язали одразу з Чечнею та останнім матеріалом Анни Політківської. Свого часу вона літала до Беслана, у трагічну осінь 2004 року, але в літаку її отруїли, тобто нівелювали з політичної гри Кремля, — аби не заважала. Багато в ці дні було порівнянь із загибеллю Георгія Гонгадзе. І говорили знову-таки здебільшого журналісти та звичайні люди, які мають здатність до співчуття. Мало говорили політики. І в Україні, і в Росії. І недаремно. Після кількох заяв Кремля можна було подумати, що “вуха” вбивства Політківської не в Чечні, а в тому ж таки Кремлі. Політики прагнули будь-що відкараскатися від вбивства. Цей момент переляку і спроби знайти алібі виявився дивним.

Я не маю сумнівів, що ця справа перетвориться на гранді-

озну та публічно-резонансну справу-“глухаря”. Навіть попри те, що до засновників “Нової газети”, в якій працювала журналістка, причетний і Михайло Горбачов, який одразу виступив у пресі зі словом про смерть російської демократії. Та чи не пригадуєте ви 1 березня 1995 року? Цього дня було скоєно інше вбивство — тележурналіста Влада Листьева. І тоді колишній Президент Росії Борис Єльцин запевняв, що справу буде доведено до кінця. Резонанс убивства облетів СНД, тільки ось і досі ми не знаємо про замовників нічогісінько. Думаю, виконавців убивства Політківської вже немає серед живих... Хоча все можливо. Але і наш, український, досвід не менш оптимістичний. Наприклад, убивство відомого

одеського журналіста Бориса Дерев'янка, скоєне більше 10 років тому. І тоді вже з України новини долетіли навіть до російських каналів. І знову справу не довели до кінця. Хіба що пам'ятник спорудили на місці вбивства, і все. Писати про такі речі важко, бо розумієш, що життя журналіста на пострадянському просторі нічого не вартує. Так, тепер убивства не залишаються без розголосу. Тільки людини вже немає... А на світі лишаються діти, які більше ніколи не почують голосу матері. Але це, боюся, нікого не зворушить у цей час. “Людське серце до краю очерствіло”, — сказав наш класик.

“Росія — це диктатура, але й не демократія”, — підсумував в одному інтерв'ю польський дисидент Адам Міхнік. Думаю, тепер доведеться по-новому інтерпретувати для себе Росію. Демократи в цій країні “драконів і бівовщини” — маленькі різнокольорові кульки, що літають у сірому повітрі, чіпляються за гілки, листя і розмальовують світ. Але ж навіщо ці кольори в країні “Ментів” та “Бандитського Петербурга”?

Сумно констатувати, але Росія неухильно прямує в бік авторитаризму, не визнаючи правил ЄС, закону й думки громадян.

● **Дмитро ДРОЗДОВСЬКИЙ**

ДОПОКИ?!

цього акту, як це було визнано щодо Голокосту єврейського народу.

Учасники “круглого столу” після всебічного обговорення підтримали “Звернення учасників “круглого столу” “Голодомор 1932—1933 років — геноцид в Україні” до народних депутатів і політичних сил, що представлені у Верховній Раді України” та проєкт Закону України про політико-правову оцінку Голодомору 1932—1933 років в Україні.

● **Микола ПІДГОРНИЙ**

ЕНЕРГЕТИЧНИЙ АЛЬЯНС

ГАЗОВИЙ БУМЕРАНГ ДЛЯ РОСІЇ

У Росії минулого тижня широко обговорювали важливу подію — відвідини Президента Путіна канцлера Німеччини Ангели Меркель. Мета візиту на найвищому рівні полягала у створенні двостороннього енергетичного альянсу між Німеччиною та Росією. Але російська імперія зазнала поразки від Німеччини, що вирішила об'єднатися в цьому питанні з Францією. Натомість під час розмови з Владіміром Путіним пані Меркель нагадала про вбивство Анни Політківської.

Президент Росії розраховував “збабити” канцлера вигідною пропозицією, суть якої полягала в переорієнтації більшої частини газу, що видобувається на Штокмановському родовищі, на Німеччину. У такому разі німецькі споживачі одержали б 55—55 мільярдів куб. м газу замість 20—45 мільярдів, як планували спочатку. Але демократичні принципи газової політики, на яких побудовано систему газових розрахунків у Німеччині, незрозумілі для російського Президента. Путін мріє про політико-економічний анклави проти ЄС, але Німеччина ліпше готова співпрацювати з імпозантним Ширавом, аніж із авторитарним Путіним. Метою союзу, якого добивався Путін, було б протистояння планам Євросоюзу щодо лібералізації внутрішнього енергетичного ринку, адже заходи, запропоновані ЄС, ускладнюють для Газпрому доступ на ринки європейських країн.

Проте Ангела Меркель віддала перевагу іншому союзу — з Францією. За підсумками переговорів Меркель і Ширака було вирішено, що Німеччина і Франція створюють енергоальянс усередині ЄС без участі третіх країн, тобто Росія залишається за бортом. Це рішення в багатьох аспектах знакове, тільки от не думаю, що Росія здатна зробити висновки із цього діалогу, що не відбувся. Ангела Меркель нагадала Путіну про Енергетичну хартію — документ, який Президент Росії відкидає категорично, бо той “не відповідає національним інтересам”. Звісно, для Росії Європа все більше перетворюється на ворога, адже Кремль не здатен до розуміння *Іншого*. Тож про які принципи Енергетичної хартії може йти мова?

СВІТ РЕАГУЄ

УДАР АТОМОМ

Щодо подій на Сході, то світ сколихнула звістка про ядерні випробування в Північній Кореї. І одразу ж — гучні звинувачення, розмови про політичний вплив Штатів. Натомість не можна обійти увагою і рішення Ради Безпеки ООН щодо нового Генсека Бана Гі Муна, який є міністром закордонних справ і торгівлі Південної Кореї. Епоха Кофі Аннона добігає історичного кінця.

Події в Північній Кореї можна розглядати і як політичний шантаж, і як політичний виклик США та Японії. Думаю, випробування атомної зброї в Кореї можна визнати як удар щодо дій ООН, спрямованих на припинення використання атомної зброї у світі. Голова КНР Ху Цзіньтао під час зустрічі з американським президентом сказав: “Китайська сторона рішуче вимагає від КНДР припинити будь-які дії, здатні погіршити ситуацію, і закликає зацікавлені сторони зберігати холоднокровність і прихильність до мирного розв'язання питання шляхом консультацій і діалогу й відмовитися від дій, які можуть призвести до подальшої ескалації напруженості”.

Після зрушень у ядерному питанні в Північній Кореї південнокорейські й американські війська приведено у високий ступінь бойової готовності. Локальне ядерне випробування луною віддало по світу. Потрібно розуміти, що ядерна зброя на Півночі може перетворитися на критичне питання для Південної Кореї. У ЗМІ вже сказали, що Північна Корея отримала від 20 до 53 кілограмів плутонію-239, чого цілком достатньо, аби виготовити одну чи дві ядерні боеголовки. Небезпечні ігрища КНДР із ядерною зброєю можуть викликати відповідні санкції Ради Безпеки ООН. У відповідь на дестабілізацію в регіоні можливі економічні санкції. Але цікаве інше: вплив ООН у такому разі нашоветхнеться на опір із боку *дружніх* Росії і Китаю, які з геополітичних міркувань блокуватимуть рішення, які вони потрактують як ворожі їхньому колишньому військовому союзникові.

● **Дмитро ДРОЗДОВСЬКИЙ**

РЕЗОНАНС

Світ електронного слова відгукнувся на смерть журналістки інтернет-цунамі: повідомлення про подію безперешкодно долали мільйони кілометрів, сягаючи Штатів, Канади, Австралії, Європи. Президент США Джордж Буш одним із перших висловив свої співчуття родині. Юлія Тимошенко відгукнулася на загибель журналістки словами: “Це удар по цінностях демократії, свободі слова і праву на власну критичну думку не лише в Росії, а й у Європі”. Так, європейська свідомість і журналістська чесність та безпринципність заради правди не змогли захистити Анни Політківської від кулі кілера.

Дводенну паузу тримали в Кремлі. Річ у тім, що ця подія збіглася з надзвичайно важливою для Росії датою — днем народження Президента Владіміра Путіна. Не дивно, що офіційний Кремль дав доручення притримати “злу звістку”, аби не захмарювати настрій. Щось подібне вже мало місце в історії, правда, за советських часів. Так, про смерть Володимира Висоцького також на кілька днів наклали табу, щоб не відбувся збіг цієї сумної втрати і початок Олімпійських ігор у Москві. Висоцький був не лише бардом, не лише поетом, а й голосом *російської*, а не *советської* Росії.

Сьогодні смерть журналістки дорівнює дню народження Президента. Цікаво, що перші версії

До дня пам'яті жертв голодоморів і політичних репресій 25 листопада 2006 року

На виконання Указу Президента України В. Ющенка 16 жовтня в Українському домі в Києві відбувся “круглий стіл”, організований Секретаріатом Президента України та Українським інститутом національної пам'яті.

Головна мета “круглого столу” — обговорення представниками державних органів, народними депутатами, представника-

ПАРЛАМЕНТ УКРАЇНИ ДОСІ НЕ ВИЗНАВ ФАКТУ ГОЛОДОМОРУ 1932–1933 РОКІВ

ми громадськості, науковцями питання надання Верховною Радою України політико-правової оцінки Голодомору 1932–1933 років в Україні як геноциду.

Парадоксально, але акт геноциду в 1932–1933 роках в Україні визнали парламенти десяти країн (США, Канади, Есто-

нії, Аргентини, Австралії, Італії, Угорщини, Литви, Грузії, Польщі), а наша Верховна Рада досі не спромоглася на таке рішення.

Саме невизнання Голодомору парламентом країни, народ якої постраждав від геноциду, не сприяє міжнародному визнанню

УРОКИ СУВЕРЕНІТЕТУ

Початок
у ч. 37, 39, 40 за 2006 р.

Будемо йти далі по цих, ще тепер п'ятнадцятилітніх слідах суверенної України, — слідах грузьких, іноді й кривавих, слідах розчарувань, болю і зневіри. Ми їх уже пройшли, вони наші, ми їх не прокладаємо, бо це були роки нашого життя.

Життя українців, яким історія наказала жити наперекір усьому. Більше того, що найстрашніші часи ми вже пережили, вони вже позаду, братове.

Отож нагадаю, що в попередній публікації ми зупинилися на легітимній перемозі Леоніда Кучми на президентських виборах 94-го, і я пояснив причини цього результату. Починалося сіре, а точніше, похмуре десятиліття української історії під проводом Кучми. Це буде десятирічка застою і втрачених можливостей, духовної прісноти та постійних кадрових рокировок. Кілька перших заяв нового Президента перелякали патріотичний сегмент українців. Те, що Кучма говорив, виступаючи на зустрічах, у, як правило, закритих заводських аудиторіях, які організовував йому "червоний", зросійщений директорат, тепер звучало на всю державу: заведення в нову, ще не існуючу конституцію України норми про дві державні мови та про лише формальне існування української держави (мовляв, нічого носитися з цією державою, чи вона є, чи її немає — однаково). Про боротьбу з корупцією говорилося вже між іншим, без наголосів і емоцій. Кравчук теж нічого патріотичного, українського не робив, але й не проголошував нічого антиукраїнського. Він теж не дуже вірив, що Україна вивільнилася назавжди, зберігав запасні шляхи для можливого відступу.

Одначе, слід згадати, що згодом Кучма з такими заявами не публічався, щось йому підказало забути свої виборчі штампи і політичні заготовки його штабу. Проте справу вже було зроблено. Процес опанування чиновництвом української мови та історії, який почався відразу після відновлення незалежності України і продовжувався за правління Кравчука, почав згортатися. Ще недавно батьки віддавали дітей до українських шкіл, вірячи, що українська мова буде і кар'єрним фактором дітей, що без цієї мови важко буде вступити до вищого навчального закладу, влаштуватися на державну службу, йти в депутати і бути цивілізованим громадянином цієї країни. А тут перша персона держави натякає, що все це просто гра, зайва трата зусиль. Без цього всього можна нормально жити. Як сказав український поет Віктор Баранов: "Можна жити хохлом і не згіркне від того хлібина". Кучма закликав початок цього великого відступу від творення національної держави (нагадаю, що маю на увазі політичний формат національної держави, а не суто етнічний), який триває досі і, можливо, досягає своєї легалізації, політичної відкритості та виконавчого апогею. Але розпочався він саме тоді, коли українець втратив орієнтацію у своїх духовних цінностях і прагнення до відродження.

Ще прем'єр-міністр Кучма здійснив авральний наїзд на корумповану фірму Медведчука та Суркіса "Республіка", котра монопольно постачала пальне для України, а прибутки переганяла до Британії, щоб не платити податків до української казни (тодішнє рахитичне законодавство це дозволяло). Цікаво, що, ставши Президентом України, він створив комісію з перевірки фактів корупції. Очолив її генерал КДБ та Служби безпеки України Євген Марчук. І перевірка закінчилась створенням соціал-демократичної партії на чолі з Медведчуком, куди

ввійде комісія перевіряльників у повному складі.

Сюжет розвитку цієї події придумайте самі. Це зробити дуже легко, не треба напружувати уяву. Розколовшись і виштовхнувшись зі свого середовища Василя Онопенка з групою однодумців, есдеки назвуть себе "об'єднаними". І стануть останньою опорою Кучми на фініші його безславного президентства. На цьому й вичерпаються наміри Кучми боротися з корупцією та великомасштабними крадіжками.

Надалі він використовуватиме цю театральну псевдоборотьбу лише як зброю проти своїх опонентів, а правдиві корупціонери ввійдуть у його найближче оточення і ділитимуться з ним.

Володимир ЯВОРІВСЬКИЙ: «ВОНИ НЕ МАЛИ ЖОРСТКИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ПЕРЕД СУСПІЛЬСТВОМ»

муться з ним. Причому оточення дуже часто просто дурило його. Чого вартий епізод розмови у президентському кабінеті, записаний Мельниченком і американськими "профі", визнаний достовірним, коли Кучма, ледве віднаходячи людські слова в потоці брудних лайок, вимагає в Бакія ще двадцять мільйонів доларів на другий тур президентських виборів у 99-му році. Бакія щосили доводить, що вже все віддав помічникам Кучми, а ті відбірюються, що не брали. І Бакія благає повірити, що віддав свої, "власні, кровні" мільйони. Та врешті таки погоджується дати ще двадцять мільйонів. Знову ж таки — чи зі своїх, власних, чи з рідної кишені — двадцять мільйонів доларів!

Правда, Кучма таки доволі швидко вивчив давно забуту ним українську мову із села Чайкине Новгород-Сіверського району на Чернігівщині. І цим ніби подав знак, означив свій рух до того, що прагне бути першою особою в державі України, а не представником російського президента в Малоросії. Він поміняв глав районних та обласних адміністрацій на прагматичних комуністів, замість кравчукових "агіт-пропівців" і перелицьованих демагогів сформував уряд із відданих йому людей. Розрахувався зі спонсорами виборчої кампанії. Посадами розрахувався. Тільки посадами. Кажуть, що людей Бернштейна, який почасти фінансував виборчу кампанію з-за кордону, Кучма пустив в Україну тільки "на десерт".

95-й та 96-й роки правління Кучми були, з моєї, звичайно, точки зору найбільш демократичними і почасти — українськими. Він насолоджувався владою якось легко, пограйки, бо доволі швидко прибрав з арени перший ешелон своїх опонентів і ворогів.

Одних, котрі цього хотіли, він швидко приручив. Найяскравіший приклад цієї категорії люду — його попередник Кравчук. Кинув йому пару орденків, наблизив до себе, натякнув, що розуміє його, Кравчукові, лояльність і навіть мудрість, тому все буде добре, Макаровичу, тільки сидіть тихо, ваш час пройшов.

Більш норовистих він швидко заламав. Тут чи не найяскравіший приклад Юхима Зв'ягільського, який ще недавно був правою рукою прем'єра Кучми, першим віцепрем'єром у його уряді. Подавши у відставку, Кучма вимагав, щоб уся його урядова команда разом із ним залишила "палубу". Зв'ягільський не лише залишився виконувати обов'язки голови уряду, а й у цьому високому статусі не підтримав на президентських виборах свого вчорашнього патрона.

Юхим Леонідович тоді єдиний раз на вищому політичному рівні помилився, не втрапив у "висхідний струм". Він підтримував на виборах 94-го Леоніда Кравчука і трішки Івана Плюща. Помилувався.

Помилувався у першій, а особливо у другій персоні. Буває навіть у таких обережних людей. Буває.

Цієї "помилочки" Кучма йому не пробачив. Причому дуже жорстоко. Він щось таке "заповітне" у приступі щирості та "відкритого серця" сказав Зв'ягільському, що той через день вже нелегально вилетів до Ізраїлю. Надовго, забравши дружину.

Навздогін газети писали, що він виїхав із України і подолав дорогу

декларує справедливі суперактуальні гасла, але виявиться неспроможного виконати їх.

Так-от, сюжет із Юхимом Зв'ягільським, який і сьогодні, на відміну від Кучми, перебуває при владі. Юхим заскочив під парасольку Ізраїлю, в Україні діяли його потужні зв'язки. Фінансові, організаційні, політичні. Вони проникали в близьке оточення Кучми. І вже через півтора-два роки Леонід Данилович "пом'якшав". Його адміністративна енергетика, його тотальний контроль над всіма сферами життя України досяг такого рівня, що якийсь там колишній урядовець, емігрант, єврей-ахтар (а саме в цей час генерал Лебідь викинув афоризм, що "генерал-де-

чи їм "базарну" ціну. Він був феодалом, йому це страшенно подобалося. Тому бути "під Росією" для нього вже означало катастрофу, небуття, втрату влади. Я уважно вивчив усі автентичні записи Мельниченка. Вже опублічені і визнані достовірними. Кучма ніколи б не "ходив" до Інтернету і не читав публікацій Гі в "Українській правді", він їх навіть не читав у роздруковках. Йому про них тенденційно розповідали. Розповідали, знаючи його реактивну психіку, вибуховий стиль поведінки. Педантично, з цинічним раціоналізмом йому втовкмачували образ якогось підступного грузина, котрого Кучма, звичайно ж, міг запам'ятати під час прямого телефіру: Гія одважився поставити Кучмі запитання про відсутність у нього потенціалу стати "іншим" президентом України у другій каденції. Гія так і запитав: а звідки у вас візьметься резерв для отого "іншого" Кучми, звідкіля? Звісно, таке запитання журналіста в прямому ефірі тодішнього "Епіцентру" забути важко. Хтось із найближчого оточення скористався цим епізодом і регулярно наروضував його для Кучми, поки той не зірвався.

У достовірних записях Мельниченка Кучма не дає прямих вказівок убити Гонгадзе. Але коли всеможна людина в німецькій державі, в якій ще й не бралися за формування громадянського суспільства, бодай натякає на це, а керівник поліцейської структури одразу ж сприймає натяк як команду і бере "під генеральський козирок", у такому суспільстві жити не лише страшно, а й неможливо, братове. Страшно жити всім. Навіть авторів такого стану — Кучмі. Не кажучи вже про нас, котрі ходять без охоронців вулицями України.

Моторошна історія з убивством Георгія Гонгадзе надовго ляже траурною тінню, чорним муаром на обличчя кожного з нас, українців, у всьому світі. Ця історія надовго викне Україну із кола держав, котрі рухаються до демократії і до прозорості політичного життя влади. Нещасна, згорьована українська Мати не зможе виконати навіть останнього християнського і материнського обов'язку — поховати свого сина в українську землю.

Одначе малювати Кучму лише ось такою, жорстко-жорсткою фарбою було б несправедливим. Кучма був багатолитим. І це ще страшніше, ніж він був би одновимірним. Ось альтернативний приклад. На Київщині, у Сквирі, є чудернацький чоловік. Іван Суслов. Ніби звичайний фермер. Одначе, всі фермери плачуть, бідкаються, шукають благодійників або ж дурять пайовий простолуд пляшкою олії чи ворочком дерті за здані їм в оренду гектари чорноземів. А цьому — ніби море по коліна. Заробляє собі та людям на прожиття, ніхто не ремствує. Та ні ж, вирішив підбрати і духовно усиновити гірилицю покинутих на Київщині дітей. Навіть не берусь означити, чи це гуманізована комуна Макаренка, чи новація Сухомлинського, чи прекрасна вгадка самих дітей, котрі могли залишитися без дитинства. Про це розповім іншого разу, бо є про що розповісти людям. Та одна дитина важко захворіла. Треба було негайно замінювати нирку. Така, як потрібна, була лише в Німеччині. Негайно. Життя дитини вирішувалося у годинах. Уявіть собі, чого вартувало сільському дядькові прорватися того дня до приймальні Президента, коли міністри й депутати записувалися заздалегідь, стояли в черзі і не всіх, зрештою, приймали. Іван Суслов мав таку енергетику і такий вигляд, що його зупинити ніхто не міг — ні озброєна до зубів охорона, ні цивільні секретарі-цербери. І, уявіть собі, Кучма його прийняв, вислухав і зобов'язав нашого посла в Німеччині передати потрібну нирку літаком. Ось такі два обличчя другого Президента ви побачили.

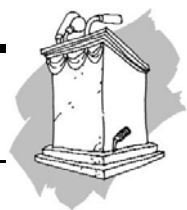
до Землі Обітованої автомобілем "ЗИЛ", котрий вивіз повний кузов доларів. Уже тоді продажна преса "зазирала в рота" оточенню Кучми. Справа не в нашому з вами ставленні до Зв'ягільського, єврея, котрий пройшов шлях від рядового гірника до директора шахти і виконувача обов'язків голови уряду України, а річ у гуманітарному рівні та психологічному стані керівника великої за своїми масштабами держави Леоніда Кучми. Зв'ягільському треба було тікати світ за очі. Він мав куди, — в Ізраїль.

Гонгадзе не мав "запасної батьківщини" (хоч нею могла стати Грузія, але втекти туди у Гі не було можливості), тому й наклав головою. Щоб завершити цей сюжет, пов'язаний із Кучмою, сюжет, який характеризує Кучму як людину на найвищому щаблі влади, доведу його до фіналу. Кучма прийшов до влади так само легко, як і Кравчук. Перший на комуністичному "автопілоті", другий — на банальній альтернативі першому. Ця легкість накладає печатку на їхню політичну поведінку. Вони не мали жорстких зобов'язань перед суспільством. Вони його просто дурили, це, ще примітивне, суспільство, котре ладналося будувати нову державу на місці історичних розкопок. На Майдані постане вже якісно інше українське суспільство, воно дасть якісно новий шанс владі, котра за-

мократ це те саме, що єврей-оленьяр") Фіма Зв'ягільський його вже не лякав. Присутність Зв'ягільського в Україні, навіть за умови збереження за ним статусу народного депутата, Кучму вже не цікавила, не лякала. Хай повертається, але пам'ятає, хто господар в Україні.

Зв'ягільський обережно, під дуже серйозні гарантії, таки повернувся. Виявив усі ознаки вірності діючому Президентові від імені донецького клану, котрий уже набирив сили і міг допомогти Кучмі при другому заході в президентське крісло. І нещодавно іще "опальний" Юхим Зв'ягільський вішає на свої груди поруч із золотою зіркою "героя соцтруда" зірку "Героя України". Це деталі до психологічного малюнка політичної поведінки Кучми.

Була й третя категорія ворогів Леоніда-другого. Я не прокурор і не суддя. Я не формую обвинувачень і не виношу вироків, це не моя роль та й не мій стиль поведінки. Однак мені ніхто не може заборонити вибудовувати свої здогади та свої версії на базовій, публічній (і тільки публічній!) інформації, котрою володієте і ви, дорогі мої українці. Я особисто не вірю, що Кучма давав пряму вказівку на вбивство Гі Гонгадзе. До того ж — таке дикунське вбивство. Трішки знаю Кучму. Він був нервовим, брудно матюкався, хапався за урядовий телефон і брутально шпетив підлеглих, знаю-

УСЛІД ПОДІЇ

14 жовтня на свято Покрови про свідчення святих подій Х століття вже майже ніхто не згадував. Релігія і містика в добу газового прагматизму зайві. Навіть п'ятниця, 13-го, цього року пройшла без традиційної уваги. Натомість на Покрову випливали всі жахи, характерні для таких демонічних п'ят-

ниць. На Хрещатику, біля Лядських воріт, зібралися прихильники воїнів УПА. У цей час на Бессарабській площі тупцювали, чекаючи на поживу, представники "Блоку Наталі Вітренко", вигукуючи брутальні звинувачення на адресу бійців УПА. Не обійшлося без сучасних. Торік під час проведення та-

ЧУДЕСА НА ПОКРОВУ

кого заходу ліві й радикальні сили влаштували бійку з представниками правих політичних організацій і фактично зірвали Марш УПА. Що ж, не може проросійський (просоветський) дух змиритися з визнанням "бандерівців" героями. Цікаво, що міліції цього дня на Хрещатику було вдвічі більше, ніж "прогресивних соціалістів", які співали радянських пісень, та учасників параду. Їй-Богу, з пам'яті виринали сто разів трансльовані фрагменти путчу ГКЧП у Москві. Не вистачало хіба що танків та іншої "машинерії".

Не хочу писати про паскудства та брутальність із боку проросійських політичних сил, що "дорвалися" до обл- та міськрад по Україні і провадять політику, орієнтовану на реформацію советського минулого. Керівникам цих політичних сил давно вартувало спостерігатися хоча б у районного психіатра... А поки що вони представляють неіснуючий СРСР. В Україні це все можливо, і це називається демократія. Вже звикли. Єдине, що радувало, — рішення Президента України Віктора Ющенка, який підписав історичний указ про визнання бійців ОУН-УПА "воюючою стороною у Другій світовій війні". Що ж, гідне рішення. "Ми повинні дати відповідь на питання історичної справедливості, віддати данину кожній людині, яка боролася за цю землю", — сказав Президент. За його словами, затягування з вирішенням цього конфлікту лише вноситиме додатковий розбрат у суспільство... "Як Президент я не визначаю цього

статусу, але я можу спонукати владу, в тому числі парламент, розглянути це питання і прийняти рішення по суті. Це завдання указу, який я підписав сьогодні вранці (14 жовтня — Д. Д.)", — повідомив Глава держави.

Віктор Андрійович нагадав, що рік тому доручив уряду створити комісію, яка мала провести ретельне історичне дослідження ролі й місця ОУН-УПА. Комісія завершила свою роботу чотири місяці тому, і тепер потрібно на ґрунті цих досліджень внести законодавчу ініціативу до Верховної Ради, яка б визначила статус воїнів УПА. Але що чекати від цього "Будинку з химерами", що чекати від комуністів і Петра Симоненка, який відверто назвав воїнів ОУН-УПА вбивцями? Що чекати від регіоналів? Яку долю держави може вирішувати

парламентар, "героями" якого є Фелікс Дзержинський і Володимир Ленін? Українські парламентарі проголосили вже й Івана Багряного "ворогом народу"! І це — в демократичній Україні.

Поки на Покрову проходили "советські балагани" від карнально-розфарбованих комуністів і парад героїв ОУН-УПА, Президент США Джордж Буш підписав прийнятий Конгресом закон про відкриття у Вашингтоні пам'ятника-меморіалу жертвам голоду в Україні в 1932—1933 роках. Це рішення можна порівняти хіба що з законом Президента про визнання героїв УПА.

На світлинах Олександра Литвиненка ви бачите справжніх героїв свята та тих, хто вважає, що має право заборонити їхнє визнання.

ПАРТІЇ І РУХИ

Не можна оминати сезон кадрових змін і неврегульованість питання між баченням майбутнього України Президентом і партією, яка забезпечила прихід до влади Президента два роки тому. Віктор Андрійович знову прагне до діалогу. Напевно, це слово буде колись визначальним для політики Ющенка, але поки що діалог увесь час зривався. Так, у цьому провина тих сил, до яких спрямовано месидж, але ж чи не варто замислитися над ситуацією? Не секрет, що станом на 13 жовтня, тобто до ухвали закону про ОУН-УПА, рейтинг Віктора Ющенка залишався гранично низьким. Тобто рейтинг "помаранчевого" народного Президента на другому році дорівнював рейтингу "маріонеткового" Леоніда Кучми на десятому. Незрозумілим для мене є безапеляційне прагнення до діалогу з бандитами. Чи, може, світ уже змінився? Напевно, наявність посвідчення депутата змінює свідомість людини!

Та й цікава постановка питання про опозиційність "Нашої України". "Колишня" (?) партія Президента — в опозиції. Та ще й без альянсу з уже сформованою опозицією Юлії Тимошенко. Знову амбіції? Прагнення до самоствердження, забувши про українські інтереси, на яких стільки разів наголошує Президент? Сам БЮТ негативно сприйняв створення опозиційної конфедерації. І не тільки через брак запрошення. БЮТівський ді-джей Микола Томенко сказав: "Наша Україна" не може бути опозицією до Президента, вона не є опозицією до уряду, бо в системі виконавчої влади де-юре залишаються делеговані нею міністри, голови ОДА, інші керівники центральних органів влади. Можливо, ця конфедерація — опо-

УКРАЇНЬСЬКА ОПОЗИЦІЯ: СПРОБА ДРУГА?

зиція Блоку Юлії Тимошенко чи якийсь інший сили".

Я не хочу ідеалізувати "Нашу Україну", адже в цій партії є люди, які особисто в мене не викликають жодної довіри. Можливо, роздвоєність України — від політичної партії до мовного питання — фатум нашої держави? Якщо вже згадав про мову, то цікаво, що в Москві наш спікер Олександр Мороз сказав, що російській мові треба допомагати не державним статусом, а іншими, практичними, гарантіями. "Проблема російської мови не в статусі, а в можливості її використання кожним мешканцем України в усіх сферах життя. Людей не цікавить статус, людей цікавить можливість використання рідної мови, у тому числі й російської. Я впевнений, це буде забезпечено", — сказав Мороз на прес-конференції в Москві. Цікаво, Олександр Олександровичу, про яку підтримку йдеться? Про видання поетичних збірок лише тих "поетів", які пишуть і російською, і українською? І знову виглядає з усіх боків невідповідність. І небажання чи неготовність відповідати за власні рішення. Але якщо так буде й далі (а саме так і буде), то що чекає на Україну?

Здається, українських політиків історія так нічому й не навчила. А кажемо про європейську свідомість, глобальні зміни в політиці... Порожні слова, не підкріплені справою. І Президент, і члени "НУ" забули про гасло "не словом, а ділом". Думаю, правильніше було б сказати "і словом, і ділом", але, поглядаючи

на історичний досвід української демагогії, розумію, що на той час цього краще було не робити, щоб не викликати оскомини від перформатованого популізму.

Від 1991 до 2006 року українські політики не змінили лише одного курсу — на політичне протистояння та порожні обіцянки. В системі сучасної політичної системи наскрізним є питання недовіри й численних шахових перегравань. "Невдалі" шахісти то прибирають зайву фігуру, то призначають її на посаду радника, щоб посунути "любих друзів". Але протистояння властиві не лише "НУ". Подивімося на конфронті між Віктором Януковичем і Ринатом Ахметовим. Складається враження, що прем'єр виходить із-під контролю ідейного та фінансового натхнення. Він хоче бути президентом держави. Тут починається найцікавіше: ці дві ролі або й стратегії дуже різні: прем'єр як член "ПР" і Президент України, який вийшов із "ПР", викликають різні асоціації та побоювання. Навіть у Рината Ахметова.

"Наша Україна" натомість мала розпочати формування стратегії реальних дій у майбутньому, бо за цих умов грати по-дорослому в системі координат "ПР" їм усе одно ніхто не дасть. Та й вибори не за горами, кілька років для історії — це мізер. Лише сліпці не бачать майбутнього й не готують себе до нього.

* * *

Якщо минулого тижня я звертав увагу читачів на статтю Віктора Януковича в "The Washington Post",

Фото О. Литвиненко

то тепер процитую Віктора Ющенка з його інтерв'ю, яке він дав виданню "Financial Times". Віктор Андрійович закликає "Євросоюз надати Україні сигнал, що Київ розглядають як кандидата на членство в ЄС у довгостроковій перспективі припинення розширення на Схід". Цікаво, а про що думав Президент, коли Віктор Федорович летів до Брюсселя; про те, що прем'єр підготував доповідь про євроінтеграцію, яка сколихне європейський світ? Але знайшов я й цікавіші моменти в інтерв'ю нашого Президента:

"...якщо розглянути процеси, що відбуваються в ЄС сьогодні, то можна сказати, що це не найліпший час говорити про прагнення України набути членства в Євросоюзі". Так, наддержавна Україна і справді може хіба що поспівчувати занедбаній і політично розхристаній Європі..., розуміючи "її складності". Цікаво це — читати статті та інтерв'ю наших політиків. Зворушливо і сентиментально.

● Події політичного тижня оглядав і коментував Дмитро ДРОЗДОВСЬКИЙ

VOX POPULI

Микола, промоутер:

1) Чесно кажучи, мені все одно, але це завдало моїй роботі. Якийсь безлад, бійки, рух перекритий. Були тільки пенсіонери та козаки, які кричали про расизм і про те, що вони проти Грузії, що вони з Росією, що Ющенко вони не люблять, підтримували Януковича.

2) Буде все те саме, тому що комусь ці мітинги потрібні.

3) Не можу нічого сказати з цього приводу.

Сергій, дизайнер:

1) Люди, які жили в той час у Східній і Західній Україні, по-різному оцінюють ці події. Сьогодні є певні політичні сили, які "направляють" людей один на одного. Це робиться навмисно. Люди, які прагнуть реваншу, хочуть таким чином розв'язати громадянську війну. Я вважаю, що це провокація з боку влади.

2) Тут владі потрібна мудрість — можна зробити свято у Львові. Але потрібно святкувати там, де відбувались усі події, а не там, де бійців УПА сприймають як ворогів. Потрібно все роз'яснювати молоді й нашим ветеранам війни, що такі були обставини, але ми все одно перемогли, і Європа подивилася на нас іншими очима.

У зв'язку з подіями 14 жовтня на Хрещатику ми запитали перехожих:

1. Як вони ставляться до ситуації, що склалася?

2. Яким бачать святкування 65-річчя УПА наступного року?

3. Як вважають: чи прийме Верховна Рада Закон про статус воїнів УПА?

3) Мабуть, ні. Буде багато суперечок, бійок, спекуляцій, але все це не на користь воїнів УПА, на користь їхніх противників.

Федір Федорович, пенсіонер:

1) Я не вважаю, що відбулося щось надприродне. Уся Західна Європа давно вже перехворіла цією недугою, а ми й досі хворіємо. У нас ворожнеча — ділимо себе на різні кольори. Був такий план щодо Західної Європи, основою якого було припинення усіх цих мітингів і демонстрацій, що і зробив Аденауер. Те саме зробив де Голль, те саме намагається зробити наш Президент Ющенко. Будь-яку акцію потрібно ретельно готувати. Буває так, що плануємо щось хороше, а підготувати ніколи нічого не можемо.

2) Свято — воно і є свято, що тут ще думати.

3) Тут нічого протизаконного або антиконституційного немає. Потрібна організація. Телебачення постійно розпалює ворожнечу, а чому б замість цього не створити програму, мета якої — об'єднати націю.

Олександр, директор департаменту (клінінг):

1) Я не можу багато сказати з цього приводу. Дуже важко було потрапити на роботу, бо все було перекрито, був якийсь рух на Майдані.

2) Я не націоналіст і не відстоювати інтересів УПА. Мені все одно, як вони святкуватимуть — це їхнє свято, нехай святкують, як хочуть.

3) Важко відповісти.

Якщо доведуть, що УПА справді була потрібна Україні, і що вона воювала за Україну або Радянський Союз, тоді це можливо. Тут конфлікт двох сторін.

Віра, студентка:

1) Ніяк не ставлюся.

2) Потрібно, щоб не було непорозумінь. Хотілося б, аби УПА визнали як армію, яка боролася проти фашизму.

3) Гадаю, що Верховна Рада не прийме такого закону, нашим депутатам усе одно.

Олена, домогосподарка:

1) Мені сумно, що ці всі чвари розпалюються в такі дні, коли Україні потрібно об'єднуватися. Цей розбрат неконструктивний — просто гра на публіку.

2) Я думаю, що це буде театр ляльок-маріонеток, за якими стоять великі люди і великі гроші. Пересічного громадянина турбують інші життєві проблеми — діти, їхнє майбутнє. А чвари на Майдані навіть політикою не назвеш. Перфоманс, одним словом!

3) Вважаю, що ні. Вже мало людей залишилося,

які були свідками і учасниками тих подій, а ті, хто приймає закони, просто маніпулюють історією і використовують її на свою користь.

Тетяна, фінансовий експерт:

1) Я не слідувала за цими подіями. В історії дуже складно розібратися, можливо, й була у них якась своя правда, але прирівняти їх до ветеранів війни — невдала ідея.

2) Це частина нашої історії, і тому треба якось відзначати це свято. Але не можна його прирівнювати до Дня Перемоги. Така конфронтація, як зараз, узагалі не потрібна Україні.

3) Прийме, тому що Віктор Ющенко докладе до цього максимум зусиль.

Людмила, державний службовець:

1) Я завжди погано ставилася до УПА. Треба взагалі ізолювати цю тему. Мій дід і баба ще пам'ятають ті ганебні речі, які вони робили, а поки живі люди, цю думку не можна приспати.

2) Якщо вистачить глузду, то ми будемо свят-

кувати тільки День Перемоги, а УПА взагалі не потрібно помічати. Нас просто відволікають, збивають із пантелику. Їх залишилося мало, та й пам'ять про них недобра, нехай мовчки собі й доживають.

3) На жаль, Верховна Рада іноді робить такі вчинки, які навіть неможливо передбачити. Не виключено, тому що все вирішують гроші.

Юрій, приватний підприємець:

1) Позитивно ставлюся. Я справді вважаю їх захисниками й учасниками визволення України від ворогів.

2) Вважаю, що та половина населення, яка ставиться до цього святкування негативно, не змінить своєї думки. Примирення не буде.

3) Наша Верховна Рада така інертна, що швидше за все не прийме цього закону. Вона дуже загальмована щодо подій, які відбуваються.

● Опитувала
Марія СКРИННИК
Фотографував
Олександр
ЛИТВИНЕНКО

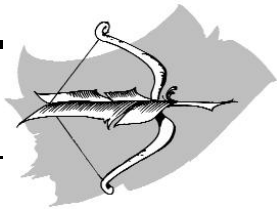
ПОГЛЯД

Жанна БЕЗП'ЯТЧУК: ВТРАЧЕНІ ІЛЮЗІЇ РЕГІОНАЛЬНОГО ЛІДЕРСТВА

"Україна неодмінно має стати регіональним лідером!" — це амбітне гасло впродовж останніх двох років періодично лунало то з вуст Президента України, то з вуст міністра закордонних справ. Створення Співдружності демократичного вибору, трансформація ГУАМ у Співтовариство за демократію та економічний розвиток — мали б засвідчити всю серйозність планів керівників української зовнішньої політики щодо повномасштабного використання величезного, неочіненного геостратегічного потенціалу України в Чорноморсько-Каспійському регіоні. Проте проведення кольорових самітів за негласної спонсорської підтримки американських донорів — це не більше, аніж рекламні декорації і політичні декларації про наміри. Перше реальне випробування на аргументованість і готовність нести тягар регіонального лідерства принаймні на просторах чотирьох держав, що входять до Співтовариства за демократію та економічний розвиток, Україна не витримала. Цим випробуванням на міцність нервів та солідність ресурсів і важелів впливу в регіоні став грузино-російський конфлікт.

Офіційний Київ вирішив зайняти нейтральну позицію, не висловлюючи явної підтримки жодній зі сторін. Єдиною впливовою політичною силою, яка оприлюднила офіційну заяву щодо конфлікту, є парламентська фракція "Нашої України". "...Загострення грузинсько-російських відносин є наслідком імперської зовнішньої політики Росії, яку вона проводить на пострадянському просторі і, зокрема, проти Грузії, спрямованої на дестабілізацію ситуації в регіоні..." Ось, власне, цим більш-менш солідні коментарі ситуації з боку провідних політичних гравців і обмежуються. До цього, щоправда, варто додати заяву, зроблену Віктором Ющенком за підсумками обговорення грузино-українського конфлікту з президентами Польщі та Литви у Львові: "Ми переконані, якщо буде виявлена добра воля саме в контексті згоди, то ми готові посприяти реалізації такого сценарію — і Литва, і Україна, і Польща — ми готові бути конструктивними в урегулюванні конфлікту". В компанії двох інших держав такі заяви робити й легко, й зовсім безпечно — інша річ брати відповідальність конкретно на себе. Міністр закордонних справ Грузії Гела Бежуашвілі робив чіткі натяки українській стороні, що Грузія розраховує на підтримку дружньої України. Однак у відповідь — незворушне мовчання. Показово, що й ГУАМ, усебічно розпіарений як організаційно-інституційний оплот українського регіонального лідерства, так само вчасно не виступив із відповідною оцінкою подій. На тлі цієї непохитної онімилості якось особливо опукло й промовисто прозвучали коментарі Леоніда Кравчука щодо неприпустимості втручання України в грузино-російський конфлікт, особливо перший Президент наголосив, що "Україна ніколи не замінить Грузії Росію". А де ж лідерські амбіції України, де її рішучість сприяти розв'язанню заморожених конфліктів на пострадянському просторі?

Продовження на с. 4

— *Пані Галино, з якою думкою Ви їхали на IV Всесвітній форум українців, що сподівалися побачити-почути?*

— Я приїхала відчувати настрій закордонних українців, так би мовити, збоку, коли вони не задіяні в процесах. Мені було цікаво, про що вони говоритимуть із Президентом України, чи втратили вони якісь надії. Це я хотіла побачити і почути. Не тільки українців з-за кордону, а й наших громадських діячів, хотілося почути письменників, які б із трибуни Палацу “Україна” озвучили своє ставлення до подій в Україні (та й світі), свою позицію. Щоб відбувся діалог між найактивнішою частиною громади закордонних українців і найактивнішою частиною української інтелігенції. У перший день Форуму такого діалогу не відбулося.

— *Чому?*

— Була офіційна частина. Щоправда, українці з-за кордону досить гостро говорили про те, що їм болить, зокрема президент Світового конгресу українців Аскольд Лозинський.

Власне, його виступ нічим не відрізнявся від того, що він озвучував раніше. Пан Аскольд говорив про те все, що і нам болить. Тому було цікаво, як відреагує керівництво країни.

— *Якщо Ви маєте на увазі виступ А. Лозинського на попередньому Форумі, то, наскільки я пригадую, йому поді закидали, що він надто поблажливо говорив про дії попереднього Президента, власне, згладжував ситуацію.*

— Звичайно, після Помаранчевої революції ми є свідками значної відкритості суспільства. Замовчувань гострих проблем, гострих питань не було. Я звернула увагу на чотири аспекти у виступах президента СКУ: Церква, мова, історія і хліб. Це мені сподобалося. А найбільше сподобалась його фраза: “Захищаймо українських дітей в Україні”. Нині необхідно приділяти увагу реалізації можливостей саме молодих людей в Україні. Щоб молодь не покидала країни задля заробітку, а могла себе зреалізувати тут, принести користь батьківщині. І, власне, у виступі Президента було акцентовано на економічному розвитку країни.

— *Взагалі Віктор Андрійович, на мій погляд, не долучився до “неоромантичного напрямку” світового українства, як це часто буває, маю на увазі — настрої, з яким приїжджають українці додому: поговорити, поплакати, порекомендувати щось, не дуже знаючи ситуацію в країні. Отже, Президент виступив, по суті, як на “круглому столі”, — змалював політичну ситуацію, розгорнув економічне тло.*

— Так. Я б ще додала: Форум відбувся напередодні 15-річчя Незалежності України, а також — перед відзначенням 150-річчя генія української нації, державотворця Івана Франка. Це — два аспекти, які дають можливість констатувати незворотність процесів демократичного розвитку, свободи слова, свободи дискусій; можливість вести діалог, який відбувається відкрито, без оглядання назад чи на когось. Україна заявила про себе, стала відомою. Закордонні українці стали відповідальними за те, що діється в Україні, за її розвиток. Акцент праці на благо України співзвучний із державотворчими ідеями Івана Франка, його висловлюваннями про потребу праці задля майбутньої України,

Галина ДОРОЩУК: «АКЦЕНТ ПРАЦІ НА БЛАГО УКРАЇНИ СПІВЗВУЧНИЙ З ДЕРЖАВОТВОРЧИМИ ІДЕЯМИ ІВАНА ФРАНКА»

“Мені болить насамперед українська культура не тому, що не сприймаю цілості світових культур, а тому, що саме українська культура — з причетних до нас — найбільше загрожена”. Ці слова, сказані академіком Іваном Дзюбою на Міжнародній конференції “Українська і російська культури як чинник міжнародної згоди в Україні” в жовтні 1996 року, тобто десять років тому, на жаль, актуальні й нині. Про це йшлося і на IV Всесвітньому форумі українців, що пройшов у Києві у серпні ц. р.

Про свої враження від Форуму ми попросили розповісти начальника управління культури й туризму Львівської обласної державної адміністрації Галину Дорошук.

котрі знаходимо в публіцистиці великого сина української нації, генія думки, державотворця Івана Франка.

— *Було б добре, якби люди не тільки читали його праці, а й узяли ідеї Івана Франка на озброєння, аби виконувати ті настанови, які він залишив для нас понад сто років тому, а святування — це таке...*

— Усі ми розуміємо, що нині не до святкування, просто сьогодні є шанс, є можливість глибше проаналізувати процеси, які відбуваються у нашому суспільстві, з'ясувати, наскільки ті, хто мав би відповідати за реалізацію постанов Франка, прагнуть і таки роблять щось у цьому напрямі, в напрямі поступу...

— *Це слово, яке Іван Франко дуже часто вживав у своїх працях, словом, яким означає подальшу ситуацію в боротьбі за майбутню Україну.*

— Зокрема в праці “Що таке поступ?” Та я б продовжила: є нині час найвищий, як кажуть, з'ясувати, який спадок ми отримали, чим є Франкові настанови для нас. А найголовніше, якщо ширше, — нам належить навчитися користуватися тим спадком, що нам залишили видатні українці.

— *Я б тут, крім Івана Франка, згадав Тараса Шевченка, Михайла Драгоманова, Лесю Українку. На жаль, навіть наша інтелектуальна еліта недостатньо знайома з багатогранною творчістю Івана Франка, як, до речі, й інших найбільших мислителів.*

— Гірко нині про це говорити, але мусимо. Адже видатні українці залишили нам ціле багатство, а ми або не вміємо, або не хочемо (чи й не знаємо його) ним користуватися. Через дії, які відбулися у Нагуєвичах та Львові, хочемо повернути увагу і галичан, і гостей, і влади до Франкового світогляду, до ідей, висловлених ним у публіцистичних працях, скажімо, крім уже згаданої, — “Поза межами можливого”, “Одвертий лист до галицької української молодіж” чи “Дещо про себе самого”.

В оперному театрі під час Уро-чистої академії, присвяченої 150-

річчю від дня народження Івана Франка, прозвучала нова кантата Віктора Камінського на слова Каменяра — “Благодатна пора наступає”. Ця кантата написана спеціально за віршами “Україна”, які не користувалися популярністю за радянських часів. Надихнули нас на включення цього твору виступи хорових колективів сільських Народних домів. Маємо не скінити, не плакати, а працювати і єднатися в праці для блага України. Тим часом у нашому суспільстві панує розбрат. Його сіють між нами, а подекуди й самі його розпалюємо. Хтось із цього тішиться. А ми — остаточно — не матимемо вільної держави, якщо не будемо єдині в своєму баченні подальшого розвитку України.

Ми, на жаль, не хребетні, ми не міцні. Тож мусимо себе зміцнювати, будувати себе. Через те на концерті, після згаданої кантати, ведучі нагадали присутнім і десяткам тисяч телеглядачів пророчі слова Івана Франка з праці “Одвертий лист до галицької української молодіж”. “Перед українською інтелігенцією відкривається тепер... величезна дійова задача — витворити з величезної етнічної маси українського народу українську націю, суцільний культурний організм, здібний до самостійного культурного й політичного життя, відповідний на асиміляційну роботу інших націй, відки б вона б не йшла...”

— *То біда ще й нині для української нації: ми досі не відпорні на асиміляцію, причому хоч як це прикро і страшно, — навіть у себе вдома, на своїй землі. Нас привчили до думки про “власну відсталість і вторинність, — констатував Іван Дзюба, — а насправді, якщо дати собі зусилля краще себе пізнати, виявиться, що ми набагато діалого-спроможніші й цілісніші, ніж це нам звичай здається... Українська культура zdeформована, тому розглядається як нецілісна... Обов'язок діячів української культури в умовах свободи відновити її цілісність”.*

— Абсолютно згодна з Іваном Михайловичем Дзюбою. Справді, обов'язок працівників культури —

пожвавити культурне життя в Україні, зцілити її культуру, з'єднати її в одне ціле.

Але я ще хотіла продовжити думку Франка: “Наш голосний, фразеологічний та в більшій частині неширий, бо ділами не попертий патріотизм мусить уступити місце поважному, мовчазному, але глибоко відчутному народолюбству, що виявляє себе не словами, а працею”. А ще, пам'ятає, Каменяр говорив: нехай пропаде ім'я моє, лишень була б незалежною і вільною Україна.

— *Маю, можливо, провокаційне запитання: як Ви вважаєте, чи влада в Києві й на місцях проявляє в незалежній уже Україні не фразеологічний, а справжній патріотизм?*

— Нехай би кожен собі поставив це запитання, бо, врешті, все залежить і від кожного з нас. Кожен на своєму місці має відповідати працею за ідеали та ідеї, які були задекларовані ще понад сто років тому.

— *Що почули в кулуарах Форуму, якими думками збагатилися?*

— Чогось особливого не почула. Я ж була тільки першого дня на Форумі, коли відбувалося урочисте засідання. Почула п'ять констант Президента, почула, що в цих процесах зворотності не буде. Це — головне.

— *Ви в тому переконані?*

— Так, переконана. Згодна з тим, що нікого не можна силою змусити сповідувати ті чи інші ідеї, про що говорив Президент України. Чи — розмовляти українською. Взагалі, нічого не можна змусувати зробити. Потрібне переосмислення себе, потрібно взяти на себе відповідальність за виготовлення конкурентоспроможної української продукції — в ідеології, в літературі, в політиці і, звичайно, в економіці. А найголовніше — культура. Бо саме духовне багатство ідентифікує еліту.

— *Вважаю, що Президент абсолютно виправдано й доречно сказав перед українцями, які зібралися в Палаці “Україна”, перед тисячами, які спостерігали за засіданням Форуму перед телевізором: “Нам треба перестати скиглити по-українськи”. Чи не так?*

— Це була дуже потрібна фраза. Бо скиглення розпитує позитивно налаштованих людей, прищеплює українцям почуття меншовартості.

— *Це хрест для української нації, але ми живемо у відкритому світі, — з боєм окреслив Президент України той факт, що поки єдиній нації нам не вдалося створити.*

— Зрозуміло, що це тяжко робити, бо історія і писалася, і творилася досить часто (якщо не переважно) не нашими, на жаль, руками і не нашими головами. Врешті, знаємо, що Голодомор 1932—1933 років — акт геноциду щодо української нації. Створений він спеціально, аби позбавити українців верстви заможного господаря, а неодноразові “чистки” нації позбавили нас еліти.

— *Добре, що на Форумі прийнято рішення про те, щоб звернутися до Верховної Ради України і до держав світу, аби вони визнали Голодомор, вчинений більшовиками, актом геноциду.*

— Безперечно. Давно час це зробити. Важливо, що ми заявили: є український Президент, є українська економіка, є українська держава. У цьому і полягає важливість IV Всесвітнього форуму українців.

ПРО-ЧИТАННЯ

БІЛА ПЛЯМА УКРАЇНСЬКОГО ФУТУРИЗМУ

Олег Ільницький. Український футуризм (1914—1930). Перекл. з англ. Рая Тхорук. — Львів: Літопис, 2003. — 456 с.

Одним із головних процесів в українській літературі за роки незалежності став перегляд літературного канону. Зокрема необхідно було реабілітувати, повернути в українську літературу цілі покоління митців, творчість яких з ідеологічних причин виявилася штучно видаленою з літературного процесу, приречена на цілковите забуття. Український футуризм як одне з найяскравіших явищ у вітчизняному мистецтві першої половини XX століття, й досі terra incognita для пересічного українця, відомого своєю аксіоматичною нехиттю до вивчення власної культурної спадщини. Однак і професійні мистецтвознавці, філологи, культурологи й усі, кому небайдужа українська культура, не можуть похвалитися тим, що мають цілісне уявлення про це явище. Наразі украї необхідним стало систематичне, цілісне дослідження, що могло б узагальнити й підвести підсумки футуристичній течії в українському мистецтві першої половини XX століття.

Книжка канадського літературознавця, професора Альберського університету Олега Ільницького — перша неупереджена спроба показати всебічний розвиток футуризму з історичного, теоретичного та літературного погляду від самих витоків (1914 р.) до його зникнення чи, точніше, знищення (1931 р.). Автор простежує витoki, розвиток і загибель цього непересічного явища, розглядаючи його в широкому європейському контексті. Окремими розділами цієї монографії є дослідження творчості таких митців, як Михайль Семенко, Гео Шкурупій, Олекса Слісаренко, Лесь Курбас, Дмитро Бузько, Леонід Скрипник, Юліан Шпол. Дослідник піднімає безліч дискусійних питань. Зокрема він наголошує, що необхідно зробити переоцінку внеску України, названої “колискою мистецької революції”, до розвитку світового мистецтва. До сьогодні значна частина культурних явищ Російської імперії ототожнюється у світі з російським мистецтвом, тоді як насправді є українським, грузинським, литовським, латвійським, польським тощо. Так сталося і з українським футуризмом. Саме в Україні зародилося чимало мистецьких рухів і видань, звідси походить низка видатних митців.

Український футуризм виростав із ранньомодерністських течій в Україні 1900—1910-х років і був відповіддю на них. Він демонстративно опирався злиттю з імперськими течіями і засвідчив прагнення подолати колоніальну залежність української культури. Футуризм запропонував нову модель українського мистецтва, що полягала у відмові від народництва і провінціалізму й визнанні європейської культурної моделі. Сучасники з тривогою реагували на виникнення радикальної мистецької течії, яка відкидала традицію та захопилася чаром екзотичного, виняткового, нового. Українське “добровільне” суспільство відразу піддало нову течію остракізму. Існування цього самобутнього явища позначене тривалим конфліктом із обскурантистською публікою, невизнанням та осудом. У роки урядування Сталіна, після розпуску літературних організацій і централізації радянського письменства футуризм був приречений на загибель, а митці розділили гірку долю усіх “неортодоксальних”, які були засуджені до ув'язнення та страти.

Монографія про мистецький переворот в українській культурі зацікавить не лише фахівців, а й усіх, кому небайдужа історія української культури. Книга здобула перше місце в номінації “Наукова перекладна література” в конкурсі “Форуму видавців — 2003”.

Спілкувався
Богдан ЗАЛІЗНЯК

В. ЧУЧКО

ТОЙ, ЩО УЗЯВ НА СЕБЕ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ДОЛЮ НАЦІЇ

Небіж Симона Петлюри, син його сестри Маріямни Степан Скрипник (Патріарх Мстислав) писав про цей період у житті майбутнього провідника нації: “Користаючись з великого авторитету серед товаришів, Симон неподільно володів їхніми душами та був негласно обраним провідником національно свідомого юнацтва, що вчилася тоді в полтавських школах...”

Шкільна влада вважала С. Петлюру за “непоправного мазепинця”, що в її очах було значно лагіднішим явищем, ніж вусатий і бородатий соціаліст”. (“Українське православне слово”, 1976, № 5).

Здавалося б, у відкритті дошки немає нічого надзвичайного, її ще 1991 року слід було повісити. Адже Симон Петлюра народився в Полтаві, саме тут під намулом зросійщення, нав’язуваного “дядьками Отчества чужого”, відчув міцну твердь материка на ім’я Україна.

Однак 15 літ кукобівське міське керівництво і низка кучмівських губернаторів, хто з хохляцькою хитрістю, хто з яничарською підступністю намагалися засунути справу вшанування Петлюри у якнайдальшу шухляду. Вони ткали павутину заспокоїливих слів, присипляючи громадськість, та без кінця висували на перший план якісь інші, ближчі душі малороса проекти — на кшталт бездарного пам’ятника галушці.

Але час бере своє. Відсутність меморіальної дошки і пам’ятника Симонові Петлюрі у його рідному місті суспільною думкою вже сприймається як абсурд, ба, навіть непристойність.

І ось нарешті в області з’явилася влада, яка підтримала ініціативу громадськості, зокрема Товариства “Просвіта” та Народного руху України. Полтавська обласна держадміністрація виділила 5 тис. грн. на меморіальну дошку видатному державникові. Голова ОДА Валерій Асадчев, виступаючи на урочистостях із приводу її відкриття, сказав, що цим актом зроблено перший дуже важливий крок для того, щоб пізнати тих людей, які творили нашу історію:

— Симон Петлюра — це людина, яка в буремні роки стала на чолі боротьби за Українську державу; тоді як інші повтікали від цієї великої відповідальності, він узяв її на себе. Він був м’якою, інтелігентною людиною, талановитим публіцистом, але корінь у нього був козацький, він виходець із цієї української козацької землі.

Говорив голова ОДА і про ту абсурдну ситуацію, коли в Полтаві немає вулиці Симона Петлюри, а багато вулиць носять імена людей, чужих цій ворожій Україні:

— Що зробили Роза Люксембург, Карл Лібкнехт для Української держави? Чи знали вони взагалі, що існує Полтавська земля? Думаю, вони й гадки про це не мали. То чому маємо продовжувати увічнювати в назвах полтавських вулиць імена цих комінтернівців? Чому дехто й досі боїться імен діячів Української Народної Республіки? Уже згодні, що це були великі постаті. Але як доходить до того, що треба поставити пам’ятник, вулицю перейменувати, тут відразу ховаємося у великий чеховський футляр: “Как бы чего не вышло”. То виходьмо з цього футляра! У Полтаві має постати пам’ятник Симонові Петлюрі, і нам соромно буде, якщо цей пам’ятник першими поставлять в іншому місті. Бо він тут народився. Можливо, тому, що ми 15 років боялися на-

ПЕТЛЮРА ПОВЕРНУВСЯ В АЛЬМА-МАТЕР

У дні відзначення 15-ої річниці Незалежності України в Полтаві відбулася непересічна подія: на приміщенні Державної аграрної академії (колишньої духовної семінарії) відкрито меморіальну дошку на честь Голови Директорії, Головного Отамана Військ УНР Симона Петлюри, який тут навчався у 1895—1901 роках і вже тоді був, як засвідчили його сучасники, “провідником українського руху”, членом Революційної української партії. Симон Петлюра був найактивнішим серед тих семінаристів, які вимагали введення до програми українознавчих предметів, звільнення жорстоких наглядачів, скасування в закладі системи шпигунства, яка так контрастувала з діяльністю прогресивних викладачів цього закладу, а головне — з Божими заповідями.

лежним чином пошанувати Симо-на Петлюру, в нас і немає таких постатей в уряді?..

“ТИ ЯВИШ СВІТЛИЙ ОБРАЗ ПРАВНОЇ ДЕРЖА- ВИ ДЕМОКРАТИЧНОЇ”

Для голови Полтавської обласної організації Всеукраїнського товариства “Просвіта”, колишнього політв’язня, “нашоукраїнця” Миколи Кульчинського відкриття меморіальної дошки Симонові Петлюрі — це увінчання праці багатьох полтавців, які започаткували в нашому місті Петлюрівські читання, які берегли світло життя й діяльності Симона Васильовича. Микола Кульчинський нагадав про подвиг тих полтавців, котрі в 70-ті роки підняли український прапор на вежі біля мосту неподалік Київського вокзалу. До речі, письменник Петро Петрович Ротач засвідчує, що його й інших дисидентів у 70-ті роки кегебісти допитували з приводу появи національного стяга на будівлі Краєзнавчого музею. Ці факти вимагають дослідження, адже герої, які вчинили ці подвиги, не повинні залишатися безіменними.

Відкриваючи дошку Симонові Петлюрі, Полтава вклонила подвигу того покоління своїх синів, яке навесні 1917 року завітало її синьо-жовтими прапорами, підтримало Центральну Раду, захищало Українську Народну Республіку. Юнаки з Кадетського корпусу, яких виховували бути підпорками Російської імперії, масово переходили на бік Центральної Ради.

— Усі, хто мав серце, усі, хто мав душу, не був зламаний імперією, не піддався, за словами Грушевського, “пеському обов’язку перед Москвою”, підтримали УНР. І ті слова, з якими звертався до них Симон Петлюра, актуальні і сьогодні, — сказав Микола Кульчинський.

Він повідомив про намір просвітян видати великим накла-

дом лист Симона Петлюри до генерала-хорунжого Миколи Удовиченка. Сьогодні він звучить суперактуально. Ось хоча б ця заувага Симона Петлюри про тогочасних партійних лідерів: “Вони партійні інтереси ставили вище державних, персональні моменти вище загальних... Партійна зацікавленість все заздрала, все запліднювала: дійшло до того, що мені не давали грошей на організацію Коша Слобожанської України. Я бачив, що українські партії мають силу революційну, деякі розкладову, а творчої, організаційної не мають. Я бачив, що вони не усвідомили собі головного: чи Україна як самостійна держава повинна в своїй закордонній політиці спиратись на Європу чи на Москву — Азію? Виявилось, що азійська спадщина в нас — занадто ще сильна...”

Надзвичайно актуальні думки Симона Петлюри про державний апарат, висловлені в цьому листі: “треба шукати тих, хто чорною роботою державною уміє творити певні реальні цінності”; що важливо зберегти ідею державності й повагу до уряду: “Я кілька разів міг би успішно “розганяти уряди”, але не робив цього, бо гадаю, що, особливо в молодій державі, це привело би до внутрішньої деморалізації”.

А ось і відповідь сьогочасним сепаратистам: “Основою державності повинна бути Центральна Україна — Наддніпрянина, а не периферія, частина її”.

Заступник голови Полтавської облради Петро Ворона нагадав, що серед діячів Центральної Ради третина була полтавцями, і серед тих, хто продовжував боротьбу за Українську державу в екзилі, їх була, мабуть, четверта частина. Тож пан Ворона висловив сподівання, що обласна рада ухвалить рішення про увічнення пам’яті наших славних земляків, яке, на жаль, не пройшло з першого разу на минулій сесії.

Меморіальну дошку освятив секретар Полтавської єпархії Української Православної Церкви Київського патріархату митрофорний протоієрей Миколай Храпач, який у своєму слові наголосив на тому, як глибоко розумів Симон Петлюра роль Української помісної церкви у формуванні духовної єдності нації. У листі до Івана Огієнка видатний державник писав: “Український патріарх — рівний патріархові московському — це річ, потреба якої вимагається інтересами української церкви та своєчасною оцінкою тих небезпек, що загрожувати будуть, — я це передбачаю, — в її натуральному розвитку. В майбутніх конфліктах нашої держави з Москвою внутрішнє міцна, ієрархічно дисциплінована українська церква може відграти велике позитивне значення у вислідах такої боротьби”.

Отець Миколай висловив сподівання, що настане час, коли приміщення колишньої семінарії буде повернуто Українській Церкві, і тут готуватимуть священників, які “вивчатимуть богослів’я і пізнаватимуть світ через любов до Бога, в єдності, толерантності, терпимості”. А виступи проти створення єдиної помісної Православної Церкви в Україні, на думку о. Миколая, — це “політиканство і деструктивна діяльність тієї “п’ятої колонії”, яка не хоче, щоб наріжним каменем нашої державності була найнадійніша основа — духовна єдність народу”.

У нелегких випробуваннях, що впали на голови справжнім патріотам України, які змушені були піти на ганебне тимчасове перемир’я з олігархічними кланами, нас, українців, нехай надихають слова Голови Директорії, Головного Отамана з його звернення до українського народу від 22 січня Року Божого 1923-го: “Після ганебної віковичної неволі, після страшного божевільного лихоліття Ти переможеш, Народе-Лицарю, і в Державі своїй не-

залежній установиш волю святу для всіх народів, що живуть на розкішних землях Твоїх. Вірний високим засадам волі і рівності, що кохав Ти з часів стародавніх, Ти явиш всім народам світлий образ правної держави демократичної з забезпеченням вольностей громадянських”.

А ТИМ ЧАСОМ ПОЛТАВЦІ ЩЕ ЖИВУТЬ НА ВУЛИЦІ УКРАЇНОЖЕРА АРТЬОМА

Родинний дім Симона Петлюри стояв на вулиці Загородній, 20, яка нині носить ім’я генерала Зигіна. Зовсім поряд, перпендикулярно до непримітної Загородньої, пролягає вулиця Артема, яку і громадськість, і прогресивні депутати Полтавської міської ради хочуть перейменувати на вулицю Симона Петлюри. Кращого варіанта годі й шукати. Як завжди, опираються цьому ретрогради з комуністичними “прибамбасами”. Добре відомо, як вони діють: колись “заблокували” перейменування вулиці “Уютної” (який жадливий мовний покруч!) на вулицю відомого письменника, художника, жертви сталінських репресій Грицька Коваленка, дім якого ще й досі стоїть на тій “Уютній”. Ходили по квартирах, спокушали мешканців до підписування листів протесту, обстрілювали ім’я великого українця. Так само може бути й у випадку з наданням вулиці Артема імені Симона Петлюри. Тож сьогодні, мені здається, дуже важливо донести до мешканців вулиці відомості про того, чие ім’я носить їхня вулиця.

Хто ж він, товариш Артём, а насправді Фьодор Сергєєв? Син підрядчика, уродженець села Плембо, тепер Фатезького району Курської області, в 1903 році — агент “Іскри” в Україні, у 1905-му — вороховив у Харкові, у 1918-му — голова раднаркомів ворохобної Донецько-Криворізької Радянської Республіки. Того ж року удостоївся посади заступника голови і наркома радянської пропаганди незаконного Тимчасового робітничо-селянського уряду України.

Що ж пропагував “нарком” Артём? Про це залишив спогади Володимир Затонський, якому навіть нинішні товариші комуністи повірять, бо це їхній однопартієць. Він пише, що якось, увійшовши до кабінету Леніна, застав там Артёма. “Я його раніше не знав. Він почав енергійно нападати на Український советський Уряд, називав нас самозванцями й іншими такими нешанобливими епітетами. Між тим, він і сам формально входив до складу Народного Секретаріату. Він, як тепер пам’ятаю, доводив, що це справа реакційна — утворювати Україну, хоч би навіть советську. Він казав: “Робітники Донбасу і взагалі міських промислових районів — не українці. Селяни також мало в цьому розуміють. Якщо на Правобережжі, з Києвом на чолі, є якісь українці, то хай їм біс — нехай роблять, що самі хочуть. А тут у нас, у південно-промисловій центрі, треба просто організувати советську владу, що підлягає безпосередньо Петроградові, й жодної України не вигадувати”.

Коментарі, мабуть, зайві. Полтава, яка у 1918—1921 роках послала тисячі своїх синів боротися з головорізами Муравйових і Артёмів, із продагонами і чрезвычайниками, Полтава, яка називає себе духовною столицею України, мусить негайно стерти зі свого чола тавро, поставлене колись цековсько-обкомівськими прихильниками цього україножера.

● Ганна ДЕНИСКО

*Продовження. Поч. у ч. 39–52
за 2003 р., ч. 2–9, 11–14, 16–18,
20–2, 28, 30, 32, 34, 37, 39,
41, 43, 45, 51 за 2004 р.,
ч. 3, 6, 7, 9, 11, 14, 15, 20, 22, 26–28,
29, 32, 35, 39, 42, 45, 52 за 2005 р.,
ч. 8, 10, 14, 19, 22, 27 за 2006 р.*

Аденюк В. Г., м. Хотин	128,00
Антонюк О. В., м. Хотин	142,00
Ацкуляк І. М., м. Хотин	35,00
Бажанська С. Д., м. Львів	90,00
Безкровна-Лахижа Н. І., Лахижа А. І., м. Севастополь	50,00
Боршуляк П. А., м. Хотин	16,00
ВАТ "Хотинська АТП-17741"	100,00
Волошин М. П., м. Львів	50,00
Егера М. Г., м. Хотин	10,00
За дорученням громади с. Григорово Рогатинського р-ну Івано-Франківської обл. (ч/з Дронь О. А.)	70,00
Коліниченко А. В., м. Харків	200,00
Колодченко В. Е., м. Київ	4,00
Колодченко В. П., м. Київ	10,00
Колодченко Е. Б., м. Київ	10,00
Криволапчук М. О., м. Донецьк	100,00
Лачанак С. Ю., м. Львів	100,00
Литвинова Л. Л., м. Суми	50,00
Лучко В. Ф., м. Львів	285,00
Новомиргород М. А., м. Кировоград	10,00
Омельницька Л. А., м. Дніпропетровськ	50,00
Павлусь М. Я.	200,00
Письменна Т. Ю., м. Дніпропетровськ	15,00
Плаксивий О., м. Хотин	10,00
Плашко А. Г.,	

м. Запоріжжя	1000,00
Попова С. М., м. Харків	60,00
Расковский В. А., м. Хотин	107,00
Самарець А. П., Дніпропетровська обл.	20,00
Слинько В. І., м. Українка Київської обл.	50,00
Стовбун Д. І. та Гавриляк С., м. Івано-Франківськ	310,00
Тарадай І. А., м. Червоноград Львівської обл.	40,00
Тарадай О. І., м. Червоноград Львівської обл.	20,00
Улик М. С., м. Хотин	10,00
Управління пенсійного фонду м. Рівне (ч/з Баранюк)	54,88
Халімончук В. Є., м. Київ	2200,00
Халімончук В. Г., м. Київ	2280,00
Ч/з Стовбун Д. І.	310,00
Шевченко О. А., м. Кам'янець-Подільський	30,00
Школа № 5, м. Хотин (ч/з Корчак Т. В.)	64,00
Ярославський Ю. М., м. Хотин	5,00

Калин С. І.	20,00
Ковцун Р. С.	10,00
Король Д. Г.	10,00
Литван М. І.	5,00
Місюра М.	20,00
Петруняк В. П.	10,00
Петруняк М. І.	10,00
Равлюк Г. М.	10,00
Риндич Г. О.	160,00
Сірман І. М.	10,00
Стовбун Д. І.	5,00
Шевага А. Д.	10,00
Школьный С. П.	10,00
Шушваль І. І.	20,00
Всього:	310,00

Схвалюємо і підтримуємо Вашу ідею спорудження храму Кобзаря біля Чернечої гори. Ми з дружиною були в Каневі й поклонилися могилі безсмертного Тараса. Моторошно стає на душі від того, що сталося з Україною і з українцями за час панування над Україною царської і більшовицької Росії. А в Каневі ще й досі стоїть пам'ятник отому картавому сифілітику — Леніну, а козацькі онуки забули материнську мову.

Тримаймося, українці!

Ярослава та Мефодій ВОЛОШИНИ,
м. Львів

Акціонерний комерційний банк

КІВ

joint-stock commercial bank

Подільська філія

Україна, 04070, м. Київ, вул.Фролівська 3/34, тел. (044) 425-20-40, факс: (044) 462-52-23
 3/34, Frolofska str., 04070, Kyiv, Ukraine, tel.: +38 (044) 425-20-40, fax: +38 (044) 462-52-23

e-mail: PFBKiev@ukr.net

29.09.06 № 1576

на № _____ від _____

ДОВІДКА

Видана Міжнародному благодійному фонду «Українська родина» про те, що залишок в Подільській філії АКБ «Київ» на рахунках відкритих для благодійних внесків на будівництво Кобзареві церкви станом на 28 вересня 2006 складає 793 477,48 грн. (Сімсот дев'яносто три тисячі чотириста сімдесят сім грн. 48 коп.).

Подільська філія АКБ «Київ» гарантує збереження коштів у повному обсязі на вказаних рахунках до розпоряджень МБФ «Українська родина».

Довідка видана для звіту Оргкомітету Проекту «Кобзарєва церква».

Заступник директора _____

Головний бухгалтер _____

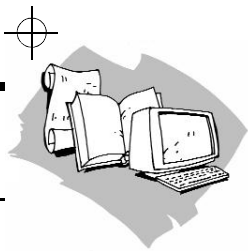
Л.І. Лазаренко

Т.Д. Коваль

Вик. Маслак Л.В.

Тел: 4625222

ВІДЛУННЯ ІV ВСЕСВІТНЬОГО
ФОРУМУ УКРАЇНЦІВ

ПОВЕРТАЮЧИСЬ
ДО НАДРУКОВАНОГО

Буваючи як журналіст на численних столичних зібраннях, форумах, з'їздах і віче, я з сумом вдивляюсь у зал, чуючи бідкання про брак свободи слова. І думаю: "Якби на триста патріотів знайшовся хоч один чоловік із грішми, або на триста з грішми — один патріот, невже так важко було б зробити потужне сучасне видання?"

СМЕРТЬ ШЕВЧЕНКА

Початок наш Гімн таки веде від Тараса Шевченка. Микола Вербицький-Антіох, син секретаря Чернігівської губернської управи, в 16 років вступив до Київського університету св. Володимира. За свої сатиричні віршики й організацію студентської газети “Помийниця”, по “особистому прохання Ректора” був переведений у Петербурзький університет “для охолодження”. Привіз його батько й поселив у будинку свого університетського побратима — архітектора Штакеншнейдера, де вже мешкали його далекі родичі, студенти — Іван Рашевський і Павло Чубинський. Невдовзі там зупинився і Опанас Маркович, що повернувся з-за кордону.

А зовсім поряд, у будинку Академії мистецтв мешкав Шевченко. Не один вечір він заглядав до них. Миколка, музичний талант якого відзначав сам Михайло Глінка, сідав за фортепіано, а Опанас Маркович заспівував своїм прекрасним баритоном. Йому частенько підспівував сам Тарас Григорович, хоч і любив сміятися, що тепер із його голосом можна співати лише “Зайнято!”

Опанас Маркович упростав Тараса привести хлопців на вечірки “Основи”, які фактично були зібраннями Петербурзької “Громади”. На жаль, ні Куліш, ні Костомаров не залишили письмових спогадів про ті вечірки. Доводиться цитувати спогади Логвина Пантелєєва:

“Я тогда очень мало обращал внимания на физиономию, но лицо Шевченко положительно увлекло меня. На близком расстоянии он выглядел очень схожим, как изображен на литографическом портрете Мюллера: лицо коричневого оттенка, носило явные следы многого пережитого, в том числе и той болезни, которая в последние годы преждевременно ускорила его жизненный конец...”

Та не довго продовжувалося те спілкування з Кобзарем. Зломлений тугою за Батьківщиною, до якої була закрита дорога, та зрадою коханої, він тяжко захворів серцем і невдовзі помер. Друзі брали участь і в похованні Шевченка, і в благочинних вечорах у його пам’яті. Тільки зразу уточню. Ніхто не забороняв похорону нашого Апостола. Ніхто не репресував студентів за участь у його похороні. Заворушення спричинило зовсім інше. Та щоб самому не перебрівувати подій, краще зачитую з книги споминів Логвина Пантелєєва:

“Они совпали во времени — панихида в католическом соборе по пяти убитым в Варшаве при подавлении манифестации 13 февраля 1861 и похороны Шевченко... когда для нас, русских, совершенно неожиданно раздалось пение польского гимна и все поляки в одно мгновение пали на колени и со слезами в глазах присоединились к пению гимна... Сразу вслед за панихидой состоялись похороны Шевченко... польская корпорация в полном составе проводила Шевченко на кладбище. Там Хоршевский от имени поляков сказал на польском языке очень умное и теплое слово, оно потом было напечатано в “Основе”...

По поводу панихиды началось следствие, что предполагало привлечь к ответственности только польских студентов. Русские студенты постановили собрать в следственную комиссию листы с подписями в доказательство, что и они были на панихиде. Попечитель И. Д. Делянов застал студента А. Штакеншнейдера с листками и потребовал отодать их или оставить университет. Собралась сходка, главную роль играли князь Нехлюдов и Чубинский, уладившие конфликт...”

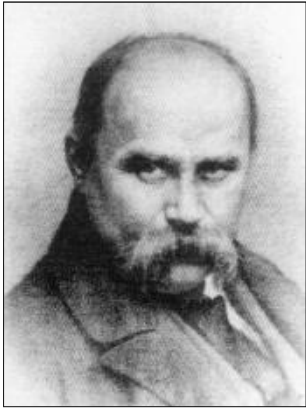
Та згодом конфлікт перейшов у студентські заворушення, і всі вищі навчальні заклади Петербурга та Москви були закриті. Організаторів заворушень або забрали в москалі, або перевели до Казанського університету.

Миколу Вербицького, як і його земляків, відправили додому, до того ж в III відділенні вже лежав донос про те, що він насмілювався перекласти “Єще польська не згінела” українською.

ПРОЩАЛЬНА ВЕЧІРКА

Через рік Миколу Вербицького викликали в Петербург, щоб вирішити питання про відновлення у студентах. Із цього приводу і збиралася вечірка. Першими прийшли сусіди — брати Йосип (ровесник Миколи) та Тадей Рильські. Потім із двома дівчатами-пансіонерками під ручку вкотився кавун-веселун Павлусь Чубинський. За ним статечно увійшли нащадок болгарських царів Олександр Стоянов і вже відомий поет Павло Сова (Павлін Свенціцький). Потім гамірною юрбою завітали Павло Житецький і Іван Навроцький із друзями-сербами...

Вечірка як вечірка. Їли, пили, співали, згадували. Згадав і Чубинський про похорони Шевченка, про ту Панахиду, коли пролунав

Тарас Шевченко

Павло Чубинський

Михайло Вербицький

ШЕВЧЕНКО БУВ ПРИСУТНІЙ ПРИ НАПИСАННІ ГІМНУ УКРАЇНИ

Мені не пощастило з дитинством. Не виповнилося і року, як разом із заручниками фашисти розстріляли мою матусю. Батько з війни привіз мачуху, і в його сім’ї я виявився зайвим. Батьків мені замінила бабуся — Євгенія Львівна Вербицька-Кулішева. Дочка прийомного сина Пантелеймона Куліша (після того, як їхня пасербиця, племінниця дружини, вийшла заміж, він усиновив молодшого сина старшого брата Миколи), невістка автора слів “Ще не вмерли України...” Миколи Вербицького-Антіоха. У неї теж, крім мене, не було нікого. Дочку — мою матір, розстріляли поліцаї з Волинського січового куреня разом із сотнею заручників у 1941-му під Яцевським концтабором. Син — Євген Вербицький — зник десь у ГУЛАГу в 1951-му, після того, як заміс у Львівське видавництво свій роман про три харківських оточення, які він, рядовий солдат, пережив. Її другий чоловік Микола Григорович Савенко був закатований лісовиками під Гушчинцями на Вінниччині у 1948-му... Бували ми часто у таких же вдових сестер Вербицьких — Віри, чоловіка якої, поета-символіста, автора “За Україну, за її долю” Миколу Вороного і сина, прекрасного поета, автора маршів “фізкультурників” (“Чтобы тело и душа были молоды”) та “Авіаторів” (“Всё выше, и выше, и выше”) Марка Вороного, знищили у кляті тридцяті, та Мусі, дружини знаменитого російського художника Ракова, який так і не повернувся до неї і п’ятьох дітей із Колими. Ні, він не загинув. Просто чоловіком був їй там, на засланні (сестри відмотали колимську п’ятірку за рідних). На волі для сім’ї в його житті місця не знайшлося...

От серед цих, тоді ще не дуже й старих бабусь пройшло моє дитинство. Пройшло в розповідях про людей нашого Роду, їхніх друзів і близьких. Про Віктора Забілу, братів Білозерських, Іллю Дорошенка, Опанаса Марковича, Кулешів, Рашевських, Глібова і, нарешті, про самого Шевченка, з яким Вербицький був в останні місяці його життя.

А потім було навчання в Київському технологічному інституті харчової промисловості й життя в гуртожитку по Тарасівській 5/7. Був приїзд до мене бабусі в серпні 1961. Були вечори у її родичів по чоловіку — бабусь Голіциних, що мешкали поряд у кам’яниці з колонами. От у них я і побачив альбомчик їхньої матусі в сап’янових обкладинках із віршем “Ще не вмерли України”. Вони тоді запевняли, що саме в цій кімнаті за цим фортепіано юні студенти творили “Ще не вмерли”. Записав їхню розповідь. А потім були відрядження по всьому Союзу для впровадження своїх розробок. І де б не був, від Калінінграда до Магадана і від Баку до Архангельська, всюди в залах старожитностей центральних бібліотек розшукував стародруки з тих 40—90 років XIX сторіччя, вписував згадки про людей Роду, Шевченка та його друзів.

Отож за родовими переказами, перевіреними літературними пошуками в основних бібліотеках Союзу і розповідь Вам історію створення Гімну.

польський Гімн. Дівчата, а були тут і сестри Голіцини, і красуні з пансіону Ленц, попрохали присутніх поляків проспівати гімн. За фортепіано сів Вербицький, а Рильські та Свенціцький заспівали бунтівні рядки. Коли ж вони скінчили, Микола став тихо наспівувати свій переклад: “Мати Польща не загине, доки ми живемо”. Тут Павло Чубинський замість похвали сказав Миколі, що чим перекадати чужу пісню, краще написати таку свою, он скільки вже часу Володимир Антонович просить громадівців створити свою пісню, на кшталт “Марсельєзи”.

Микола, який славився імпровізаціями, не став комизитися і тут же, під той же мотив, заспівав, творячи нову пісню:

*“Ще не вмерли України ні слава, ні воля,
Ще нам, браття молодії,
Усміхнеться доля.*

*Ще розвіє чорні хмари і біля віконця,
Ми в своїй вкраїнській хаті
Діждемося сонця.*

*Спогадаймо ж тяжкий час,
Лихую годину,*

*Й тих, що вміли боронити
Рідну Україну —*

*Наливайко і Павлюк і Тарас Трясило
Із могили кличуть нас на святее діло...”*

Тадею Рильському і Павліну Свенціцькому, родичів яких від немовлят до старечі вирізував Павло Бут (Павлюк), не сподобалася згадка про нього, і Йосип Рильський, що так і не відійшов від фортепіано, заспівав свій варіант:

*“Згинуть наші вороженьки,
Мов роса на сонці,
Запануєм і ми, браття, у своїй сторонці
Наливайко, Залізник і Тарас Трясило
Із могили нас зовуть на святее діло.
Спогадаймо ж славу смерть
Лицарів козацтва,*

*Щоб не стратить марно нам
Своєго юнацтва.*

*Ой Богдане-Зіновію,
П’яний наш гетьмане,
Защо віддав Україну москалям позаним,
Щоб вернути її честь, ляжем головами,
Наречемось України вірними синами...”*

Тут уже не витримав правник Чубинський, який побачив небезпеку виконання такого тексту. Він відсторонив поляків від фортепіано і запропонував свій, менш небезпечний варіант:

*“Гей Богдане-Зіновію, необачний сине.
Нащо віддав на поталу ньеньку Україну,
Щоб вернути її честь, станем куренями,
Наречемось України вірними синами!”*

Подав голос і Олександр Стоянов. Вказуючи на сербів, котрі про щось випитували в Івана Навроцького, він запропонував:

*“Наші братчики слов’яни вже
за зброю взялись,
Не допустимо, щоб ми позаду зістались!”*

Здається, пісня була закінчена. Щоправда, далеко їй було до тієї Марсельєзи...

Знову пішли спогади, заспівали “Соловейка” Віктора Забіли та “Журбу” Леоніда Глібова. Та от серб Петро Ентич-Карич могутнім баритоном заспівав свій Гімн, де приспівом були слова: “Серце біє і кров ліє за нашу свободу”...

— “Та це ж саме те, чого нам не вистачало”, — схопився Павлусь Чубинський і написав безсмертні рядки:

*“Душу й тіло ми положим
за нашу свободу
І покажем, що ми браття
козацького роду!
Гей-о-гей же браття милі,
нумо братися за діло,*

*Гей-о-гей, пора вставати,
пора волю здобувати!”*

От тепер пісня була вже закінчена. Всі записали собі її слова. Свій примірник Тадей Рильський віддав побратиму Володимирі Антоновичу. Коли через кілька тижнів повернувся до Києва з етнографічної експедиції по селах Микола Лисенко (жив у тому ж будинку, що і Рильські поряд із будинком Голіциних), Антонович доручив йому покласти на музику слова нової пісні. Уже через тиждень нова “Українська Марсельєза” полетіла по Лівобережжю. Полетіла, як гімн Громади.

СВІТЛИЙ ШЛЯХ ГІМНУ

Гімном України пісня стала на Правобережжі. Стала завдяки тому, що її там приписували Шевченку. А було це так. Свій примірник Вербицький, коли був у батьків у Чернігові, віддав доброму знайомому — Пантелеймону Кулішу. Пантелеймон поклявся надрукувати вірш. От тільки чого вартою була та клятва, якщо “Основа” (не без вини Куліша) припинила існування. Куліш поїхав лікувати нерви до Італії. По дорозі зупинився у Львові. Старовинне місто, люди так сподобалися Кулішу, що він, скупердяй по натурі, пообіцяв літератору Ксенофонту Климковичу віддати ненадруковані вірші Шевченка з архіву “Основи”. Переправив він вірші з уже знайомим нам Павліном Свенціцьким, який після придушення польського повстання емігрував до Львова.

Чи то Куліш, чи сам Свенціцький зробив це, але разом із “Заповітом”, “Мені однаково”, “М. Костомарову” було передано і “Ще не вмерла України”.

У журналі “Мета” № 4 за 1863 рік усі чотири вірші були надруковані. Відкривався журнал віршем “Ще не вмерла”, за яким ішли три вірші Шевченка і під ними було поміщено його підпис.

Це число журналу катехит Перемишльської семінарії о. Юстин Желехівський відвіз своєму побратимові, млинівському священику Михайлу Вербицькому.

Отець Вербицький фанатично любив Шевченка, мріяв покласти на музику всі його вірші. Отже, отримавши журнал, він уже через тиждень поклав на музику всі чотири поезії. Уже в грудні, на зібранні громади Перемишльської семінарії, пролунала вперше “Ще не вмерли України”. Ректору настільки сподобалася пісня, що він рекомендував семінаристам поширювати її серед прочан, а о. Вербицького пропхав зробити з солоспів хорал. І от уже на свято Івана Хрестителя, перед багатотисячним натовпом перемишльців пролунав могутній хорал у виконанні зведеного хору. Присутньому на святі єпископу Томі Полянському (1860—1869), засновнику першого українського театру у Львові (тепер там “Народний дім”, що з тих часів так і не ремонтувався) так сподобався хорал, що при відкритті українського театру в Львові 25.12.1864 постановкою опери Карла Гайнца “Запорожці”, він наказав режисеру вставити в дію, як гімн, “Ще не вмерло Запоріжжя”. В афіші ж було надруковано гімн “Ще не вмерла України” і підписи під ним — Тарас Шевченко та Михайло Вербицький. Уранку, на другий день після вистави, “Ще не вмерли України” співав увесь Львів. Уся Галичина вважала, що слова пісні написав Шевченко, Апостол України. Тому і стала ця пісня Гімном, спочатку Західної України, а потім УНР. А “Марсельєзу Громади”, написану студентами, незабаром забули...

Після того, як Україна здобула незалежність, а “Ще не вмерли України” стала її Гімном, кожен рік у Польщі на Млинівському кладовищі Перемишльського повіту збираються українці майже з усього світу. Збираються, щоб уклонитися праху автора музики Гімну.

Праху авторів слів ніхто не вклоняється. Бо невідомо, де могили Йосипа Рильського та Олександра Стоянова. Нинішня могила Павла Чубинського чисто символічна. У роки війни бориспільським кладовищем, де він похований, проліг глибокий протитанковий рів, і прах автора Гімну лежить невідомо де. А на місці поховання Миколи Вербицького, з Болдиної Гори в Чернігові, між могилами Опанаса Марковича та Михайла Коцюбинського, його старшого і молодшого побратимів, спускається яр-стежина в урочище Святе. У 1922-му, коли за наказом Леніна конфісковували церковні цінності, розрили і знищили поховання і співавтора відміни кріпацтва кн. Голіцина, і його племінника, автора “Ще не вмерли України”. Тож по їхньому праху йдуть нині люди в “Святе”...

● **Володимир СИРОТЕНКО (ВЕРБИЦЬКИЙ)**

— *За вагомий внесок у відродження духовності Президент України нагородив студію мод “Віоріка” ювілейною медаллю до 10-ї річниці Незалежності України, а Вас як творчого керівника удостоєно Почесної орденської відзнаки “Суспільне визнання”. А з чого все починалося?*

— Я народилася в Молдові. Десять років працювала вдома як приватна кравчиня. І вже тоді, незважаючи на молодість, мала поважних замовників і в Молдові, і в Чернівцях. А на Буковині розпочинала власну справу з однокімнатної квартири та ножної швейної машинки “Подольськ”. Замовлень було настільки багато, що до нашого двору неможливо було зайти, — шодня стояла черга клієнтів. Я цілодобово шила із трьома кравчинями з Кривого Рогу, які на той час уже офіційно в мене працювали. Робота поглинала весь час і надзвичайно складно було приділяти належну увагу родині, особливо дітям.

— *Хто допоміг Вам вистояти і таки розбудувати свій бізнес?*

— Від самого початку, ось уже 16 років ми з моїм чоловіком Іллею працюємо разом у модельному бізнесі. Саме йому я завдячую всім, чого досягла. Але на початку становлення нашого бізнесу нам дуже допомогла моя мама. Вона забрала моїх дітей під своє крило. І це єдине, що врятувало і допомогло мені в той скрутний час вистояти. До 50 років моя мама була зі мною поруч. Вона виростила моїх дітей. І це вважаю великим щастям, яке я отримала від Бога. Що ж до самого дизайну весільного та вечірнього вбрання, то наші кравчині практично втілюють у життя всі мої розробки, ескізи, моє бачення фасонів, аксесуарів, фурнітури і саме їх уже сьогодні можна побачити в світових каталогах моди на 2007 рік.

— *Сьогодні студія мод “Віоріка” відома далеко за межами Буковини. Що сприяло успіху?*

— Якщо говорити про успіх студії мод “Віоріка”, то це не тільки мої досягнення, а й усієї нашої родини. Всі труднощі долі, які лягали на мої плечі, ділилися порівну між усіма членами родини. І тільки так ми змогли втілити в життя мою мрію останніх семи років: потрапити на світовий ринок моди. Вважаю, що мені це вдалося саме завдяки сімейному підряду. За нашим бізнесом не стояли мільйони, а лише величезна виснажлива праця нашої сім’ї та колективу, 30 колег-однородумців, з якими працюю вже не один рік. Самотужки встигати за модою, ловити її нові віяння і тенденції, які з’являються щосезону на світовому ринку, — вкрай складно. І саме така підтримка родини важить більше, ніж великі гроші. Тільки за рік ми з чоловіком долаємо понад 50 тисяч км. Буваємо не тільки в Парижі, а й в інших країнах, де вивчаємо моду, відвідуємо виставки, збираємо по крихтах інформацію про нові напрямки й стилі. Ці пошуки не безнадійні, бо все побачене ми переосмислюємо і втілюємо в наші моделі.

— *Щоб потрапити на світовий ринок моди необхідно було долати й творчі перешкоди?*

— Звичайно. Наше підприємство — ровесник незалежності держави, з року в рік стверджувалося, підіймалося на нові професійні щаблі творчості, якості, досконалості. Сходінка за сходінкою, починаючи від регіональних до республіканських і міжнародних конкурсів, ми рухалися до свого першого успіху. За 16 років творчих пошуків і наполегливої праці ексклюзивне високоякісне вбрання під торговою маркою “Віоріка” здобуло прихильність красунь не лише України, Молдови і Росії, а й Польщі, Німеччини, Франції. Сьогодні ми постійні учасники міжнародних виставок, конкурсів, фестивалів краси і моди. Свідченням світового професійного визнання стали численні нагороди і відзнаки “Віоріки”: дипломи конкурсів “Весільний вальс” 2000—2002 рр. (Росія), фестивалів “Мерцішор — 2000” (Молдова), “Стиль та мода — 2001” (Прага), “Мода нового тисячоліття — 2003” (Дюссельдорф), а також перемоги в національних конкурсах “Панна регіональна — 2000”, “Міні-віце-панночка України — 2001”, “Панна України — 2002” та Міжнародної премії “Бізнес—Олімп”, якої торгова марка “Віоріка” була удостоєна 2003 та 2004 років. Усе це дало нам можливість потрапити на світовий ринок моди.

— *Яким був перший крок на професійний подіум?*

— Я запам’ятала його на все життя. Це був мій перший показ у Чернівцях. Привітати мене з цією подією приїхав мій давній

«ВІОРИКА» — ЦЕ СВІТОВЕ ВИЗНАННЯ УКРАЇНСЬКИХ МОДЕЛЬЄРІВ

Створювати красу, жити і працювати для добра — такий девіз і кредо відомого модельєра Буковини Віоріки БОДНАРЮК. У цьому вбачає своє призначення і покликання й колектив малого підприємства “Фантазія”, яким керує Ілля Боднарюк, більше знаний в Україні та далеко за її межами студією мод “Віоріка”.

Творчий дизайн, вишуканий стиль, неповторне поєднання класики й сучасності, які притаманні буковинському дизайнеру та її талановитим колегам, стали не тільки запорукою успіху, а й принесли світове визнання українським модельєрам.

Буковинські майстри створюють сьогодні елітне весільне, елегантне вечірнє, ошатне святкове, яскраве сценічне вбрання і своєю працею стверджують, що краса врятує світ.

Сьогодні про свій шлях до Олімпу світової моди розповідає головний дизайнер і модельєр студії мод “Віоріка”, відмінник служби побуту України Віоріка БОДНАРЮК.

друг, народний артист Молдови І. Суручану. Але я так хвилювалася, що коли побачила у шпаринку переповнений зал музично-драматичного театру ім. О. Кобилянської і мені повідомили, що він у залі, то, зробивши перший крок на сцену, відчула, що мене ноги не тримають, а в голові блискавкою майнула думка: “Ну, ще один крок і я падаю”. І саме в цей момент мій молодший син Річард, який неодноразово брав участь у таких показах і цього разу виводив мене на сцену, внутрішньо відчув, що я ось-ось впаду, тихенько сказав: “Мамо, якщо ти візьмешся за мою руку і будеш міцніше за неї триматися, то ти зробиш перший крок, а потім ще два. Ти не дивишся на людей, а лише відчувай, що я тримаю твою руку і ти не впадеш!” Так мій шестирічний син допоміг мені зробити перший крок на професійний подіум моди. Це відчуття запам’ятала на все життя. Тому сьогодні живу і працюю для того, аби могла їм до-

помогти в житті, адже мої діти всі ці роки мене підтримували.

— *Сьогодні Ви успішно працюєте не тільки на східному ринку держав СНД, а й на світовому...*

— Практично вже 30 років працюю, вивчаю та впроваджую нашу буковинську моду на східному та російському ринку. Це дало можливість впровадити наші моделі на світовий ринок. Сьогодні наша співпраця з

вищого навчального закладу С.-Петербурга. Дівчина мала вишуканий смак і досвід одягатися, тому вимоги в неї були неабиякі. До того ж батьки-бізнесмени могли задовольнити її високі запити. Проте об’їздивши салони Києва, Москви, Одеси та Львова, дівчина не змогла придбати весільну сукню, яка була б їй до вподоби. В Києві лише прокат такої сукні коштував 5 тисяч доларів, в Одесі за 15 тисяч доларів можна купити, а в Москві прокат 5 тисяч доларів, а купити можна за 20 тисяч доларів. Це ціни світового ринку, але вони вже реальні на ринках СНД. Коли дівчина приїхала з батьками до Чернівців, то з’ясувалося, те, що вона шукала скрізь за такі великі гроші, у нас можна купити вдєсятеро дешевше. Тобто, все, чого бажає найвибагливіший клієнт, усі нові тенденції, що впроваджуються на світовому модельному ринку, є в нашому весільному салоні.

— *Кажуть, для модельєра престижно, коли в нього одягаються VIP-персона чи зірки шоу-бізнесу?*

— Ми шнемо вбрання для багатьох відомих людей в Україні, Молдові, Росії. Свого часу я одягала дочку Снегура, першого секретаря ЦК, родини всіх міністрів Молдови. Але я не хизуюся тим, що серед моїх клієнтів є VIP-персона чи зірки. Мені набагато приємніше, коли до мене приходять людина, яка виростила художу, продала її, а за отримані гроші хоче подарувати своїй дитині щастя. Хіба це не більше, ніж міністр?! Повірте, більше! Адже наша держава складається саме з таких простих, працелюбних і добрих людей. А щодо зірок... Зірки на світовому ринку моди платять великі гроші за ім’я відомої торгової марки чи фірми. Натомість нашим зіркам треба все шити безкоштовно. Такого ніде в світі немає. Тому не вважаю за велике досягнення, що наші зірки одягаються у нас.

— *Коли Ви відчуваєте задоволення від роботи?*

— Коли можу однаково гарно і добре одягнути клієнтку, яка може дозволити собі витратити на сукню лише 500 гривень, і ту, яка може заплатити 12 тисяч гривень. І щаслива з того, що можу зрозуміти і догодити однаковою мірою їм обом. А от коли мені вдається придумати для дівчини з природними вадами таку модель сукні, в якій вона відчуває себе щасливою, то це моє справжнє досягнення як модельєра. Для мене немає красивих чи некрасивих людей. Я завжди в наших наречених чи випускницях відчуваю душу. Мені здається, що на землі немає кращого покликання, ніж професія модельєра!

— *Кожен майстер мріє мати спадкоємців. Хто продовжить Вашу справу?*

— Я давно замислювалася над цим. Протягом багатьох років намагалася прищепити любов до модельного мистецтва моєму старшому синові Юрію. Залучала його до нашої справи. Спочатку він робив усе, так би мовити, з примусу. Допомігав, розуміючи, наскільки мені складно самотужки все реалізовувати. Тільки цього року я відчула душевний спокій за майбутнє нашого бізнесу. Юрій, закінчивши економічний факультет університету, вирішив серйозно займатися родинним бізнесом. У нього є смак, художнє бачення, власний почерк. І сьогодні в його руках усі наші зв’язки зі світовим модельним бізнесом. Він займається каталогами, інтернетом, відео- і фотозйомками, виставками. І для мене велика радість, що він із цією роботою справляється, йому це вдається. Молодший син Річард змалу в нашому бізнесі. Він залюбки брав участь у показах. Нині — студент історичного факультету ЧНУ ім. Ю. Федьковича, знає добре декілька мов і на виставках часто виконує роль перекладача. Тому сьогодні вже не тільки чоловік Ілля, а й сини — моя надійна опора і підтримка в бізнесі. І я можу з впевненістю сказати, що все, про що я мріяла, збулося, мої плани зреалізувалися. Я можу тільки дякувати Богу за все. Бо він мені дав у житті те, чого я бажала: доброго чоловіка, синів, дім, який я побудувала, справу, яка до рожда мені над усе на світі. Залишилося дочекатися гарних невісток, котрі також полюблять наш бізнес і ми разом зможемо ще порадувати людей своєю працею.

Спідкувалася

● **Марія ВИШНЕВСЬКА**

Денніс Вілкокс

PR ТА ЖУРНАЛІСТИКА В ЕТИЧНІЙ СИСТЕМІ ДЕННІСА ВІЛКОКСА

У Національному університеті “Киево-Могилянська академія” відбулася публічна лекція Денніса Вілкокса, званого у світі фахівця з паблік-релейшнз. Лекція мала назву “Межа PR та журналістики. Етичні принципи PR”. Доктор Вілкокс є професором зі зв’язків із громадськістю та колишнім директором Школи журналістики та масових комунікацій (Університет Сан-Хосе, США), автором шести книжок із PR. Він уперше приїхав до України, щоб очолити журі конкурсу PR-проектів “Pravda Awards” та виступити з промовою на PR-Конгресі, який організувала Українська асоціація зв’язків із громадськістю, і, на прохання PR-агенції “Пі Ар Пі Україна”, погодився дати відкриту лекцію для студентів київських університетів, які планують пов’язати своє майбутнє з PR.

2000 року доктор Вілкокс уїшшов до десятки найкращих викладачів зі зв’язків із громадськістю у США за результатами журналу “PRWeek”. Цього року Гіронський університет (Іспанія) відзначив його міжнародною нагородою “Xifra-Heras International Award” за вагомий внесок в освіту з PR. Задіяний у програмах міжнародної освіти, протягом двох літніх семестрів він викладав короткий курс для студентів Університету Сан-Хосе в Бангкоку, а також працював у національному комітеті програми “MACKI” (Muskie Fellows) за спеціальністю “Журналістика” при відборі студентів із Росії та інших країн колишнього Радянського Союзу. Влітку 2006 року він працював як дослідник на Зальцбурзькому семінарі в Австрії.

Денніс Вілкокс автор книжки “Зв’язки з громадськістю: стратегії і тактики”, яку видавали 8 разів (видавництва Allun & Vascon) і яку використовують як навчальний посібник у коледжах та університетах по всьому світу. Пан Вілкокс має численні нагороди в галузі PR і викладає за програмами обміну в університетах різних країн світу (Латвії, Румунії, Австралії, Сінгапурі, Тайланді, Іспанії та Аргентині), а відтепер — і в Україні.

У лекції Денніса Вілкокса йшлося про етичний взаємозв’язок між сучасною журналістикою та технологіями паблік-релейшнз. Досвід по-

домлень у суспільстві може бути різним, залежно від основних стратегій і соціальних ролей, у яких перебувають індивіди. Це може бути стратегія “абсолютиста” (або—або, лише правильно або лише неправильно); “екзистенціаліста” (все залежить від конкретної життєвої ситуації) та “ситуаціоналіста” (найменше зло з найбільшого блага). Зв’язок між журналістами та фахівцями PR, на думку лектора, має базуватися на спільних публічних інтересах, особистих цінностях, принципах моралі, істини та дотримання обіцянки.

длібного взаємопроникнення властивий для американської та західноєвропейських медіа-систем. Тож лекція була своєрідним взірцем, до якого потрібно прагнути, якщо український медіа-ринок хоче крокувати до світових правових та етичних норм, що функціонують у журналістиці та PR. Досвід наймасовіших “PR-карнавалів” в Україні — це політичні вибори, під час яких PR-технологі (українські та російські) досхоу експериментують із засобами впливу на розгублено-ошелешену “аудиторію виборців”. Мені здається, що багато із застосованих на практиці до українського медіа-ринку схем видалися б пану професору “дикими”. У будь-якому разі сучасне суспільство постінформаційної доби все більше піддається впливу PR-технологій, інколи не помічаючи цього. Яким є функціонування журналістики та PR на Заході?

За словами професора Вілкокса, є три основні сили, що формують етичний бік журналістики та PR: широкі моральні принципи суспільства; їхня мета в суспільстві; очікування (експектації) аудиторії. Зі схем пана Вілкокса випливає, що суспільство — це система двох рівнів: культури як соціальної системи вірувань і цінностей, та самих цінностей — атрибутів і реалій, які суспільство оберігає і культивує. Багато разів почесний промовець наголосиував на потребі правдивої інформації, за яку й відповідають “професіонали”. Сприйняття пові-

жується ефективність прямої реклами. Останнім часом усі компанії зазначають одну тенденцію: продажі перестають зростати, шойно закінчується рекламна кампанія.

Суто маркетинговий підхід до організації PR-діяльності не дає можливості компаніям адекватно оцінювати результати заходів. Більшість PR-акцій спрямовано на отримання певного конкретного короткочасного результату. Так, ефективність витрат на прес-конференції вимірюється шляхом підрахунку кількості публікацій у ЗМІ. При цьому більшість компаній обмежу-

ється разовими заходами, не маючи чітко сформульованої PR-стратегії. Мета створення позитивного іміджу ставити компанію перед потребою апелювати до цільової групи споживачів. Це водночас потребує ширшого набору PR-технологій. Можливо, посилення їхньої ролі почнеться з розвитку внутрішньокорпоративних комунікацій.

“Суспільство потребує від журналістів та PR-експертів виваженості, істинності, чесності. Говорити про ці дві системи досить важко, адже самі підходи можуть бути різними: з одного боку, це академічні дисципліни, з іншого — це технологічні практики”, — сказав почесний доктор Вілкокс. Головний принцип, який виокремив лектор, полягав у тому, що і журналіст, і PR-фахівець мусять мати *почуття незалежності; почуття відповідальності та суспільного інтересу; дбати про престиж професії; підвищені вимоги до професії порівняно з вимогами роботодавця*. Але у процесі масової комунікації не все так просто, тож і визначити основні маркери журналістики та PR подекуди важко. Пан Вілкокс наголосив, що інколи ми робимо щось через те, що хтось просто наказав нам так зробити (етичні попередження).

Також важливо зважати не лише на те, що “комунікує” в суспільстві, а як відбувається комунікація, тобто фахівець має завдання визначити основні канали передачі інформаційних символів і шляхи

порушення комунікації. Але, на думку провідних світових організацій із PR (International Public relations Association, International Association of Business Communicators тощо), основним для журналіста знову-таки є “повага до істини та права людини знати всю правду”. І в цьому, на мою думку, досвід України та ЗМІ “трохи” не відповідає світовим принципам. Адже навіть у столиці функціонують видання із визначеними стратегіями подачі матеріалу, тобто з постійним маніпулятивним впливом на громадськість.

Про яке формування громадянського суспільства в такому разі може йтися? І досі на найвищих рівнях блукає “привид” справи Георгія Гонгадзе. Не хочу згадувати про численні випадки залякування журналістів. Але ж, звісно, може бути й гірше. Є перед очима досвід Білорусі, досвід навіть авторитарної Росії, в якій немає місця Парфьонову та Шендеровичу. Чи не є правдива журналістика нав’язливим вірусом і небезпекою для системи “темників”, кулуарних рішень і PR-зомбувань? Приклад “толерантності та поваги” до журналістів, який мав місце влітку цього року, думаю, надовго поставить під сумнів відкритість політиків до журналістів, які мають донести правду до публіки. Але ж якою ціною?

Також пан Вілкокс значну частину публічної лекції присвятив питанню хабарництва в журналістиці, системі замовних матеріалів. На його думку, проблему може розв’язати достатній рівень зарплатні журналіста. Не кажу про столичні видання та агенції, але що робити тим, хто працює за 300 гривень у місцевих ЗМІ? Матеріальний статус журналіста — річ цілком природна й правильна, тільки чи не є ці слова такими далекими та нездійсненними для України?

Наприкінці виступу професор Вілкокс зазначив, що вільний потік інформації у суспільстві — це невід’ємна складова демократичного суспільства. “Будь-яка спроба маніпуляції інформацією — це насамперед загроза для суспільства”, — зробив висновок Денніс Вілкокс.

● **Дмитро ДРОЗДОВСЬКИЙ**, студент Національного університету “Киево-Могилянська академія”

ВІСТІ ЗІ СЛОВАЧЧИНИ

Це інтерв’ю я записав у Словаччині. Мій співрозмовник — Йосиф ЮРЧИШИН, голова Словацької спілки журналістів у Пряшеві.

— Наша організація звється “Словацький синдикат новинарів” і є профспілковою організацією. Я очолюю організацію вісім років. Працюю як власний кореспондент Словацького телеграфного агентства тут, у Пряшеві, і передаю інформацію до Братіслава. Обслуговую 12 районів. Працюю щоденно. І добровільно є головою журналістської організації, на громадських засадах, кажучи англійською “нон-гавермент”, тобто неурядово. Сфера медіа (ЗМІ) в Словаччині нині взагалі недержавна, позаурядова. Влада з тим не хоче мати нічого спільного.

— **Оскільки й у нас в Україні нині розпочалися такі процеси, то мене цікавить, наскільки болісно це відбулося у вас?**

— Дуже болісно. Багато журналістів втратили роботу. Але zostали лише ті люди, які хочуть працювати в ЗМІ. Не можна сказати, що в нас усе дуже добре в усіх сферах, що роздержавлення принесло лише позитив чи лише негатив. На мою думку, державної політики для ЗМІ в Словаччині взагалі не існує. З одного боку це добре, бо нами ніхто не диригує.

У Пряшівському самоврядному краї (у вас би сказали — в області) невеликий районні газети теж роздержавлені, вони не мають загально-державної реклами. Й існують лише з тієї реклами, яку дають їм підприємці в своєму районі. А коли район бідний, то і рекламодавців немає...

— **Чи є газети, що припинили свою діяльність внаслідок роздержавлення?**

— Є. Я працював в одному такому виданні — “Пряшівській газеті”, яка припинила існування 1997 року. До нашої Оксамитової революції це була типова комуністична газета, яка належала районному комітету Словаччини. Фінансово її утримував районний національний комитет. Так, зрештою, як і у вас, коли газета була органом райкому і райради, чи обкому та облради.

РОЗДЕРЖАВЛЕННЯ ЗМІ: ПЛЮСИ Й МІНУСИ

Отже, державного тут із газет нічого не зосталося. Державними є тільки Словацьке телебачення і Словацьке радіо. А прес-агенція, де я працюю, вже напівкомерційна. Живемо на 50 % із того, що заробимо, продаючи власний продукт — свої вісті. А решту 50 % до нашого бюджету дає держава.

— **Розкажіть, будь ласка, про вашу спілку.**

— Виникла вона тоді, коли за уряду Володиміра Мечіара Словаччину було розділено за новим адміністративним розподілом — 1996 року прийнято політичне рішення, а з 1 січня 1997 року воно вступило в дію. Виникло 8 країв (областей), і тоді було вирішено, що Пряшівська журналістська організація відірветься від Кошицької. Так що ми розпочали все заново. Але тепер не шкодуємо — добре, що відійшли, бо самі відповідаємо за себе. Як крайська (обласна) організація, ми є однією з тих восьми обласних організа-

цій, які нині існують, в містах Кошице, Банська Бистриця, Жіліна, Нітра, Тренчин, Трнава, наш Пряшів і Братіслава. Ми — члени загальнодержавної журналістської організації.

— **Розкажіть трохи про себе.**

— Хоча своєю батьківщиною я вважаю здебільшого українське містечко Свидник тут, у Східній Словаччині, але народився я п’ятдесять років тому в Чехії. Я сам української націо-

нальності, а народився в Чехії у Маріанських Лазнях, бо моя мама десь 1953 року повірила, що буде краще, коли піде з рідного села, і пішла далеко-далеко зі Словаччини до Чехії (тоді ми були разом, в одній державі — Чехословаччині). Маріанські Лазні (по-колишньому Марієнбад) нині в руках росіян! Це недалеко від Карлових Вар.

Коли було дуже погано з нашим словацьким урядом після 1994 року і коли на його чолі був Вол. Мечіар, — це можна було назвати оновленням комуністичної диктатури, ще гіршої за тоталітаризм! І тоді я всерйоз роздумував, чи буду громадянином Словацької республіки. Від 1 січня 1993 року треба було визначитися з громадянством: чеське, словацьке чи подвійне? Мені болісно було вирішувати — моє ж коріння тут, у Східній Словаччині, моя мама живе нині в Свиднику. І я тут зостався.

— **Які форми роботи в журналістській організації?**

— Одна з них — товариські обіди на честь журналістів-ювілярів. Випишуємо собі наперед, хто в нас буде ювіляром і раз на півріччя запрошуємо 8—10 людей на такі зустрічі в ресторан. Подякуємо людям за роботу, колеги можуть поговорити між собою. Дуже добре поспілкуватися зі старшими за віком людьми — вони скажуть, що добре робимо, що — ні. Влаштуємо цікаві спортивні акції.

— **З Україною маєте якісь контакти?**

— Донедавна це було складно: діяти обопільні візи, і нам треба було за них платити. (Нині для українців візи безплатні, а для громадян Словаччини, які їдуть до України, — безвізовий режим). Насамперед потрібно розвивати стосунки із Закарпаттям. Я думаю, що наш досвід дуже цікавий для українців, може, й бо-лісний. Коли я бачив Помаранчеву революцію, вона нагадувала нашу Оксамитову.

— **Як Ви ставитеся до нинішнього поділу в Східній Словаччині на русинів і українців?**

— Я не хочу поділяти людей. Добре, хто є русин, хай буде русин! Сам я українського переконання. Думаю, що ми, тутешні “руснаці”, — найзахідніша гілка на українському дереві. І не думаю, що русини, які тут живуть, — це самостійна нація. Я про це веду запеклі дискусії! Але до моїх опонентів це не доходить. Жити за демократії непросто. Це приносить чимало непередбачуваних моментів чи ситуацій. Так і в нас із пресою за незалежної Словаччини — багато видань виникло і зникло. Тепер щоденних газет у Словаччині три — включно з давньою словацькою “Правдою”, є також і закордонні видання.

● **Микола ЧАБАН**, м. Дніпропетровськ

ВАРТОСТІ І ФАЛЬШИВКИ

У березні 2006 року побачила світ книга “Запорізький Національний університет: історія і сучасність (1930—2005): ювілейна книга” видана до 75-річчя Запорізького Національного університету. Порядниками та консультантами при виданні, як вказано, є колишній начальник обласного управління КДБ М. І. Шама, колишній заввідділу пропаганди й агітації колишнього Запорізького обкому КПУ В. І. Воловик і колишній заввідділу науки такого ж обкому КПУ М. М. Сидоренко. Звичайно, мене як голову Запорізької обласної організації Конгресу Українських Націоналістів спонукало детально ознайомитися з названою книгою не лише бажанням з’ясувати, яку ж це історію одного з провідних вищих навчальних закладів козацького краю пропонує і радить кадебіст із обкомівцями. Насамперед цікавість до книги зумовлена моїм глибоким переконанням у тому, що історія університету, як і історія держави, повинна бути правдивою, оскільки лише за цієї умови вона зможе відігравати виключно важливу соціальну функцію та сприяти тому, щоб той же Запорізький Національний університет став справді центром духовності та культури, котрий би сприяв відродженню України, українського духу і притаманних нашому народу аристократизму й шляхетності.

Хочу категорично наголосити, що негідно писати історію університету (як і історію держави), під “временщиків”, і неприпустимо в душі колишнього совєцького агітпропу продовжувати пропагувати колишнє комуністичне минуле, його символи, його ідолів, його вождів. Але, на превеликий жаль, у душі партійно-комсомольського агітпропу 30—50-х років минулого століття і подається матеріал у книзі.

На багатьох сторінках кольорові світліни різних грамот із портретами Леніна і Сталіна, мандатів делегатів різних більшовицьких збіговиськ тощо. Складається враження, що Ленін, Сталін, різні грамоти та мандати з зображеннями більшовицьких вождів відігравали не просто провідну роль в історії закладу, а власне це й сама історія Запорізького Національного університету (до 1985 року педінститут).

НОВІ ВИДАННЯ

Незабутній подарунок, що поповнив духовну скарбничку нашого міста, отримав Новодністровськ у день відзначення 15-ої річниці Незалежності України — у видавництві “Місто” (Чернівці) побачили світ поетичні збірки двох наших талановитих земляків, відомих далеко за межами регіону.

Вірші Івана Семеновича Нагірняка друкувалися уже багато разів, але окремою збіркою вийшли вперше. Його поезія здатна не лише втішити і розрадити душу, вона змушує задуматися над тим, що ми сьогодні маємо справді цінного, що залишиться найдорожчим спадком нашим нащадкам. Величезне почуття вдячності своїй родині, рідній землі, висловлене щирими словами вірного сина, звучать набагато вагомніше за всі високомовні патріотичні лозунги. “Зібрати в одну книжку ті поезії, якими я сповідаюсь перед своїми співвітчизниками, — моя давня заповітна мрія. Слава Богу, що є ще серед нас люди, яким не байдуже слово і які допомогли у виданні”. У книжечку, що вийшла накладом 250 примірників, увійшло 50 поетичних творів, серед яких — звернення автора до

Зате в книзі повністю замовчуються намагання колективу зберегти паростки українства, стати своєрідним оберегом нашої національної духовності й культури. Замовчується трагічний період у житті колективу ВНЗ, коли більшовицькі посіпаки впродовж 30—50-х років минулого століття за звинуваченнями в українсько-

ступенів і звань і водночас продовжив трудові угоди з викладачами, яких звинувачували у хабарництві, їхні справи прокуратура передала до суду.

Неприпустимо в подібній ювілейній книзі друкувати світліни й усіляко вихвалити одну з “продавщиць” дипломів, котра примудрилася продати диплом свого фа-

ІСТОРІЯ ЗАПОРІЗЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ВІД ОБКОМУ ТА КДБ

му буржуазному націоналізмі знищили в катівнях НКВС багато викладачів і студентів. Замовчується й такий жахливий факт, коли впродовж однієї ночі були заарештовані разом із завідувачем кафедри (за винятком лише однієї особи) всі викладачі кафедри української мови, а потім розстріляні енкаведистами. Даремно шукати в цій історичній книзі прізвища всіх інших знищених енкаведистами студентів, викладачів, навіть одного з колишніх ректорів ВНЗ Волкова, який теж загинув у катівнях НКВС.

Більше того, утверджуючи історичне “безпам’ятство” щодо минулого, матеріал у книзі подано так, ніби ніколи й ніяких репресій і переслідувань викладачів і студентів із боку НКВС та КДБ не було.

Подібну книгу неприпустимо ілюструвати світлинами людей, котрі вкрай шовіністично антиукраїнськи налаштовані, й розписувати їхні біографії. Їхня єдина “заслуга” в історії ВНЗ — постійні доноси в НКВС та КДБ на колеґ. Негідно живописати біографії й подавати світліни колишніх ректорів, заслуги одного з яких полягають у тому, що в період його керівництва було виявлене масове захворювання на сифіліс (45 осіб, у тому числі проректор з адміністративно-господарської роботи та практично весь студентський комсомольсько-профспілковий актив), а інший ректор “прославився” тим, що вигнав із роботи 154 викладачів із вченими ступенями та званнями, а на їхнє місце “з вулиці” взяв 107 осіб без учених

культету аж в Австралію. Причому була спіймана, як кажуть, на гарячому.

Україн негідною та недостойною є також спроба повністю замовчати плідну працю в університеті протягом десятиліть цілої низки патріотично та проукраїнськи налаштованих викладачів.

У книзі не знайшлося місця, щоб назвати прізвище доцента Шевченка Тараса Григоровича, фахівця з української мови, який понад 20 років працює в університеті, тривалий час завідував кафедрою української мови, обирався депутатом обласної ради, постійно проводить активну просвітницьку діяльність, у тому числі протягом останніх десяти років як голова запорізької обласної організації ВУТ “Просвіта” імені Т. Г. Шевченка.

Зате знайшлося місце І. І. Колосову, фігуранту кримінальної справи за хабарництво № 580213 від 17.12.2002 року, який не написав не лише жодної книги, а й теоретичної статті. Натомість викреслено прізвище Ткаченка Андрія Арсенійовича, автора 29 монографій, 15 навчальних посібників і 100 наукових статей, людини, яка теоретично спростувала теорію Маркса. А. А. Ткаченко 28 років (!) працював в університеті доцентом і професором, єдиний на економічному факультеті за всю його історію нагороджений знаком “Відмінник освіти України”. 13 жовтня 1987 року Андрія Арсенійовича вчена рада університету рекомендувала відділенню економіки АН УРСР на здобуття премії імені Шліхтера за наукові досягнення в галузі методології

політичної економії. А згодом та ж учена рада присвоїла йому вчене звання професора.

Інша справа, що за антимарксистськи й антикомуністичні погляди А. А. Ткаченку до сьогодні атестата професора не видали, а окрім цього, в тому числі й у незалежній Україні, переслідуючи за той же антимарксизм і антикомунізм, “провалили” на захист три його докторські дисертації. Про це повідомляла своїм читачам газета “Україна молода” 25 лютого 1998 року, на весь світ розповідав на радіо “Свобода” в 1997 та 1998 роках Павло Вольвач. У запорізькому краї двічі повідомляла про це своїх читачів газета “Перекур” 31 липня 1997 року та 16 липня 1998 року.

Нині книги А. А. Ткаченка є не лише в науковій бібліотеці Запорізького Національного університету, інших наукових бібліотеках України. Його книги в бібліотеках Америки, Канади, Англії, Німеччини, Росії, Молдавії, Білорусі, інших країнах СНД. Але за логікою колишнього обласного кадебіста Шама та двох обкомівців Воловика й Сидоренка, антимарксиста й антикомуніста А. А. Ткаченка в Запорізькому Національному університеті ніколи не було й немає! Тут лише потрібно зауважити наступне: Шама, Воловик і Сидоренко самі були безпосередньо причетні до переслідувань А. А. Ткаченка за політичні переконання впродовж 1976—1977 років, коли А. А. Ткаченко саме за політичні погляди був звільнений із роботи і поновлений лише через рік за протестом колишнього Генерального прокурора колишнього СРСР Романа Руденка.

Що ж дає публікація названої “ювілейної” та “історичної” книги, в якій відсутня справжня історія університету, а пропонується кадебістсько-обкомівське її тлумачення? Виходить, хай вибачать читачі, майже сто тисяч гривень пішло, як кажуть українці, “Рябку під хвіст”. Переконали, що так продовжуватиметься доти, доки “історію” писатимуть колишні кадебісти та обкомівці. Справжню правду історію і університетів, і нашої держави повинні писати самі українці.

● **В. ТИМЧИНА**, голова запорізької обласної організації “Конгрес Українських Націоналістів”

ІНФОРМАЦІЙНИЙ ПРОСТІР

ЯКІ КНИЖКИ ВПЛИНУЛИ НА УКРАЇНСЬКИЙ СВІТ ЗА РОКИ НЕЗАЛЕЖНОСТІ?

У серпні у Великій читацькій залі Національної парламентської бібліотеки України відбулося відкриття виставки “Книжки незалежного 15-річчя, які вплинули на український світ” та прес-конференція з нагоди підбиття підсумків цього рейтингового проекту дослідження. На ній виступили К. Родик і Г. Родіна — головні натхненники проекту.

Отже, нагадаємо, він стартував з аналогічної прес-конференції. Всеукраїнський рейтинг “Книжка року”, журнал “Книжник-review” і газета “Україна молода” напередодні ювілейного Дня Незалежності вирішили провести читачко-експертне опитування і з’ясувати: які українські видання Незалежної України вважаються найрезонанснішими в нашій півторадесятилітній історії. Опитування проводилося в три етапи. Спершу українські видавці надали організаторам списки своїх найуспішніших видань. Маємо зазначити, що за п’ятнадцять років на український ринок надійшло понад 70 тис. найменувань книжкової продукції. Видання, що не надходили у вільний продаж, до цього переліку не зараховувалися. Далі експертна рада (200 осіб) переглянули ті списки й визначили по тридцять книжок-претендентів у семи номінаціях: “Хрестоматія”, “Красне письменство”, “Софія”, “Минушина”, “Обрії”, “Дитяче свято”, “Візитівка”. Нарешті з 3 по 10 серпня відбувалося голосування читачів (свій голос за десять улюблених книжок можна було віддати через пошту чи Інтернет).

17 серпня на відповідній виставці оголосили переможців. На прес-конференції журналісти вислухали традиційні промови на тему: “Що робити, щоб українське книговидання вийшло з кризи?” Сама виставка викликала дуже суперечливе враження: кілька столів із книжками традиційного асортименту книгарні “Наукова думка”, деякі з них достатньо зачитані... Ще суперечливіше враження викликав список переможців (його можна прочитати на сторінках “Книжника-review”). Із незрозумілих причин Марсель Пруст сусідить із когортаю українських культурних діячів ХХ ст., твори Любка Дереша й Леся Подерв’янського належать до сімки найважливіших здобутків української літератури, у номінації “Софія” тільки одне українське прізвище — Д. Чижевський, а майже все “Дитяче свято” віддане видавництву І. Малковича. Звісно, перед нами просто ще один результат читачького опитування — яка ж тут раціональність чи об’єктивність? Але ж і назва гучна — “Книжки незалежного 15-річчя, які вплинули на український світ”. Чи вплинули?

І все ж нам дуже потрібні подібні акції. Як і будь-які інші заходи, що привертатимуть увагу українського суспільства (і влади!) до української книжки, мови, культури. Тому щира дяка організаторам за непересічну ідею. Сподіваємося, що до наступної “круглої дати” у нас буде більше підстав для гордості за зроблену працю.

● **Зоя ЖУК**

ПОДАРУНОК ДО СВЯТА ВІД МИТЦІВ

рідних людей, його роздуми про наше минуле і майбутнє, його біль і втіха — словом, сповідь багатої творчої душі. Саме таку назву і носить збірка Івана Семеновича.

Уже багато років Інна Багрийчук дарує свій талант усім закоханим у поезію. Її твори, сповнені лірикою і піднесеними почуттями, тремтливим щемом вразливої душі, спроможні

проникнути в найпотаємніші куточки, навіть найчерствішого, серця. У її віршах, як і в реальному житті, настільки тісно переплітаються пейзажні, ліричні, патріотичні мотиви, що саме ця всеохопна тема домінує практично у кожному творі, які ввійшли до збірки “Душі прозорі краплини” накладом у 150 примірників. Із усього свого творчого доробку до книжки авторка дібрала найбільш яскраві перлини — 59 творів: “Надія на те, що колись все-таки мої вірші вийдуть у світ повноцінною збіркою, ніколи не покидала мене, тому й почала формувати цю книжку ще давно, постійно вносячи корективи”.

Автори і всі шанувальники поетичного слова висловлюють велику вдячність головному спонсору — ТОВ “Бетонно-розчинний завод” в особі директора Віктора Григоровича Сторожука та відділу культури Сокирянської районної адміністрації, які посприяли у виданні збірок.

● **Віта ПАШКОВСЬКА**, м. Новодністровськ Чернівецької обл.

ЩО ТАКЕ МЕРВА...

У видавничому центрі “Просвіти” вийшла нова книга Василя Герасим’юка “Папороць”. До першого розділу “Суха різьба” ввійшли поезії останнього часу. До другого — “Чорні хлопці” — окремі твори і фрагменти з написаного останньої чверті минулого століття.

І хрущі гудуть,
не приносячи радості,
гудуть,
гудуть”.

Це те, що було і вже ніколи не буде. Все тліє: хрущі, жовті метелики, гади, люди, вовки... І пам’ять. У мої майже нічого не лишилося з того, що розповідала моя вже покійна бабуся Марія. Вона розповідала різні історії. Такі яскраві, що в моїх спогадах вони злилися в єдиний барвистий узір. Не має він ні чорного ні червоного, ні початку ні кінця...

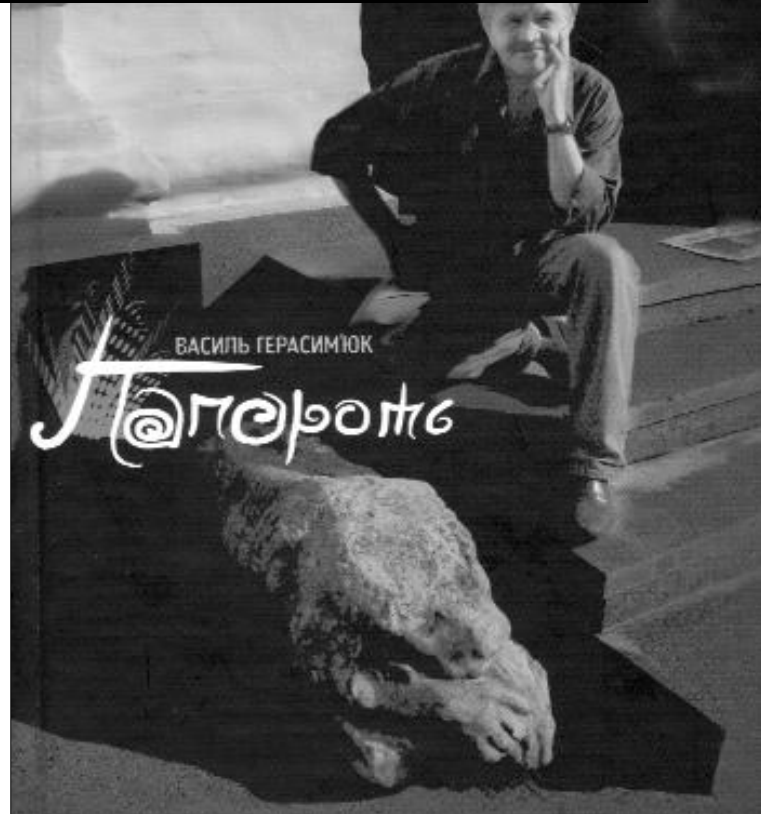
Герасим’юк теж розповідає історії. Про сюжетність його поезії хтось може знати, хтось ледь здогадуватися. Тому, хто не знає, вона буде дивна-дивна, з присмаком ворожіння. Хоч який із Герасим’юка ворожити? Він — гуцул із наголо-сом на першому складі... Гуцули не винні, що талановиті. Такими народжуються. І талант мають різний. Інколи неотесаний, без філігранного естетичного чуття, але з глибинною інтуїцією. Торкаючись генетичного коду, вона веде...

З гір спустилися не тільки мої дідо й баба. З гір спустилися поети Іван Андрусак, Іван Малкович, Та-

рас Девдюк... Але здається мені, що найбільш знаково відгорнув той прадавній карпатський архетип поет Василь Герасим’юк. Несвідомо. Можливо, він останній суворий романтик суворого краю. В його поезії дуже мало гуцульських сороміцьких жартів, але є легіт, жорсткість, щем. Є монументальність стихій: води, землі, вогню, повітря... Вони змінюють форму, відходять і повертаються... “Інакшими, як і всі, які повертаються”...

Жорсткість у всьому. Грубо обтесані сосни, з яких здерли кору і відтяли гілля. Колоди підуть на колиби й хати, а дошки на трунви. Вівці, з яких стрижуть шерсть і луплять шкіру. Їжа — мандибурка, квасоля, бриндзя — смертельна для шлунка панянки. “Айя Єлле, айя...” І все було б так одноманітно грубо і прозаїчно, якби не кохання і білі діти. Звідкись вони беруться в тім суворім і темнім краю — тихі, ніжні, біловолосі. Барва, яка зм’якшує, зневагоплює, витончує... Врівноважує грубо обтесані сосни.

Суворий романтик... Немає у Герасим’юка іронії до свого краю. У нього все велико. І любов, і зрада, і слабкість духу. Не звинувачує

земляків, що за копійки рубають ліс, що оголюють бескиди, що бувають заздрісні і зрадливі, що шалінова хустка гамерики зав’язала їм світ... Але він це знає. “Інтуїція поетів не підводить”.

Ця загадкова пам’ять... “Але я боюся, що в ту мить найтонша

дошка не витримає, і в раптовий пролом між падаючих дерев я ще встигну побачити всіх: ходять, рвуть ягоду, сміються, співають, ждуть заготівельників”... Що таке мерва, тату?

Уляна ГЛІБЧУК

Василь ГЕРАСИМ’ЮК: поетична добірка з нової книги «Папороць»

Аркуш льоду. Лід. А де ж ріка?
Ополонка, дівчино, як рана.
Дівчино, ранкова і кохана,
Дівчино, усміхнена така.

Ти не плач. Ці коні мудрі — страх:
чують-бо. Стоять собі, червоні.
Де ж ріка? Ой коні мої, коні,
з білими

снігами
на боках.

Лід. Ворожа куля не втіка —
в грудях заховалась від погоні.
В ополонці серця тонуть коні,
дівчино, усміхнена така.

(Із циклу “Кохлі”)

Вибігла серед ночі з хати
в одній лише сорочці білій,
біловолоса!..
Не одну нічку
на черешні ночувала,
на розквітлій —
непомітна...
Ховалася — не сховалась,
понесла йому в ліс їсти...

Витікав з бункера потік,
лайно виносив...
Не виніс тільки цвіту черешневого,
пелюстку чорну...

Ігореві Римаруку

Прийшли вночі. “Твій, діду, син умер.
Потрафив у скалу — лежить в потоці.
Не міг тікати. Спершу кинув г’вер”.
Старий не відповів:

“Заходьте, хлопці...” —

він їх не знав, а може не впізнав.
Але ввійшли у хату, бо намокли
в потоці тому. Сіли і замовкли.
“Ви з Космача чи з Брустур?” —
“Ми з облав.

У піч усе, що видів, замуруй.
Клятьби отецькі замуруй у грудях.
Прости нас, діду, виплач на людях.
Як худобину, душу не гайтуй”.

Самі стелились, покотом лягли
на лавиці, на ліжку, на долівці...
Старий зігнувся при незримій свічці,
Покликав сина з темної скали.

Поснули всі. А пізно уночі
прокинувся один, немов злякався, —
старий перевертався на печі,
немовби у землі перевертався...

Ні, не в землі — в повітрі.
З темних брил
на скелю падав, що стриміла збоку,
і вниз, на них, що сплять на дні потоку.
Під ними — син.
А в них нема могил.

...З потоку підняли, несуть у ліс...
І той, котрий прокинувся, заплаче.
А може, й ні. Бо там не буде сліз,
Де ти перевертаєшся, Космаче.

КОСА

Я сказав собі так: “Ти не зодчий цих стін.
Ти народжений жінкою в муках, ти син
нерозумний, що падав і падав”.
І було мені так: ранок, вечір — одне.
І забули мене, що любили мене.
Я упав. Я зламався. Я зрадив.

Не провал, не обвал,
не сповзання, не зсув.
Я прозріння й не знав.
Я натхнення забув.

Дні і ночі замкнулися в коло.
Доки маски міняли мої вчителі
для нової Маланки на рідній землі,
я згадав, що скінчилася школа,

і сказав собі так:

Тобі вистачить власних
провин і колін
тільки впасти, а це не допоможе —
забагато, кого вже ніщо не спасе.
Навіть вітер, що зносить,
несе й не знесе,
бо куди нас позносити, Боже?”

І було мені так: ранок, вечір — одне.
Соломинка, яка ще тримала мене,
стала тоншою за соломинку.
І сказав я собі: “Так було й буде так”.
І тоді розповів мені сивий вояк
восени, уночі, про жінку.

Зимували вони у землі. Не одна
є зимарка у горах самотня й сумна,
але їм у зимарці — не можна,
їм — лише у землі. І не день і не два...
Та настане весна. І настане трава.
І настане ловитва безбожна.

З ними жінка була. У землі розплела
свою чорну косу. І сокиру дала
найгрізнішому в руки: “Не хоч.
Відітни”. Той узяв. Озирнувся, як тат.
Зблід. Немов йому шию біленьку рубать.
І промовив, заплущивши очі:
“Я чесатиму сам. Скільки треба. Засни”.
“Відітни”, — вона плаче. А він до весни
чесе косу. Розчісує косу.
Хай усе на землі у крові і в золі —
є живі і в землі! І між ними, в землі
він розчісує чорноволосу.

По війні десять літ — у землі десять літ
зимували. Щоб знову піднятися на світ,
розчеши чорну косу, вояче!
Настарай за ці зими на землю дощу!
(Так він чесе — як плаче, й не чути плачу).
Хай ніхто під землею не плаче!

(Косу чесе!) Не дасть вона спати змії.
Скине іскри свої у долоні твої —
ще забавиться доля з тобою!
Ти вже рвешся на світ? Ти на цей не спіши.
Чорну косу чеши. Чорну косу чеши.
Твердь, як смерть, над тобою з косою.

А весна захлинається! Тепла, як груди
у землі — аж потоки над вами ревуть!
Хай ревуть. Скоро стане їм легше —
вийде жінка на сонце! На перші громи!
Поможи їй — волосся на руки візьми.
Хай сама в перших травах розчесає.

Що потому, вояче?

“Потому нема.

Чи цікавить геройство? тюртури? тюрма?
Може, зрада? відступництво? Може,
доля кожного з нас аж по нинішній час?

Міг би я розказати про кожного з нас,
але це тобі не допоможе”.

ТРЕТІЙ ВІРШ

Яке зусилля пса стати ластівкою!
Ф. Г. Лорка, із книги “Поет у Нью-Йорку”

Є вірш, без якого розсиплеться
склеп, ніби вірш,
який, ніби склеп, умлівіч зламом
блискавки виник.
Останні слова не догледиш,
як нігті покійник,
і слово останнє усе-таки занапастиш.

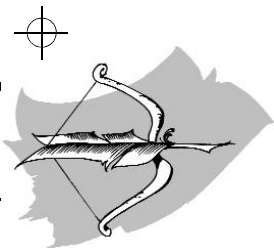
Та спокій стрімкого склепіння усе-таки мав,
забувши, кому і чому пропадати раптово.
В порожнім повітрі зірветься
одне тільки слово —
не з губ, а з землі — із холодних
космачьких отав.

Каральні, очисні стихії води і вогню!
Тяжіння землі після вас —
то самотність на небі.
Поет — у повітрі. У легшім
від ластівки склепі.
Належне віддав Переможцю, змії і коню.

Під шкірою в нього вже ткали
божисті не тчуть.
То звідки ж ця музика, Господи?
Також пропаща?!
Диявол думки не читає. А цей Тобі нащо?
Й так з нього, як маску, небесне
склепіння зірвуть.

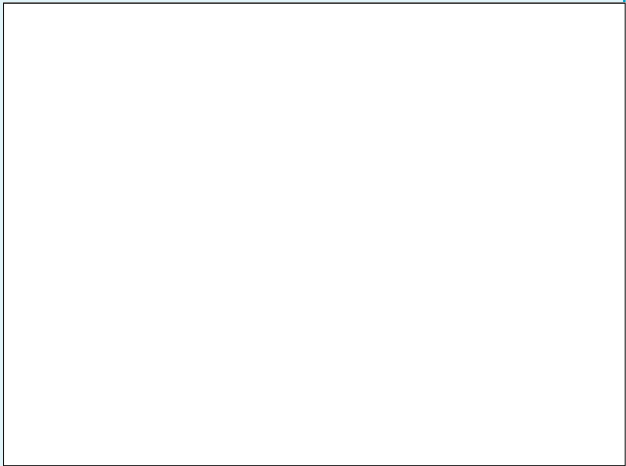
Він чув: перед півнями скверно
прокинулись пси —
яким же це вітром вертає
пора наша рання?
Щоб жертви принесені знову
нести на заклання?
Нема в Твоїм допусті — перемикає часи.

Є склеп, без якого розсиплеться
вірш, ніби склеп,
який, ніби вірш, вибухає в землі умліока,
та нігті мерця вже видлубують
глину з осколка,
і слово прорветься в повітря!
В п о в і т р і — п о е т.

ЛАУРЕАТИ

ХТО ВІДПОВІСТЬ?

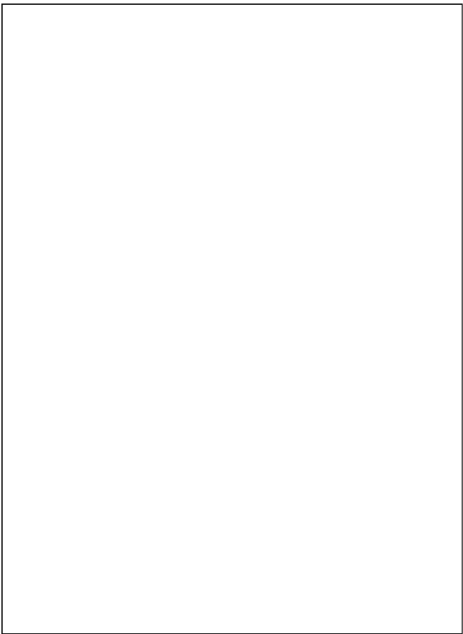

Одна з двадцяти чотирьох... Згоріла чи вкрадена?

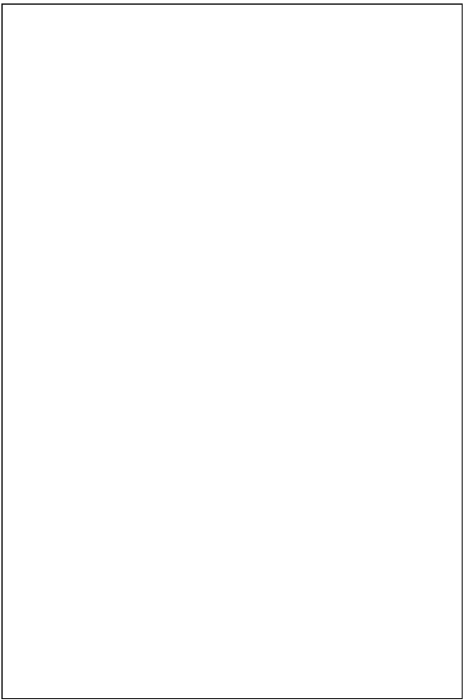

ВЕРНІСАЖ

РОЗДУМИ З ПРИВОДУ

Марина Близнюк
в образі Феї гіркої мигдалю

•

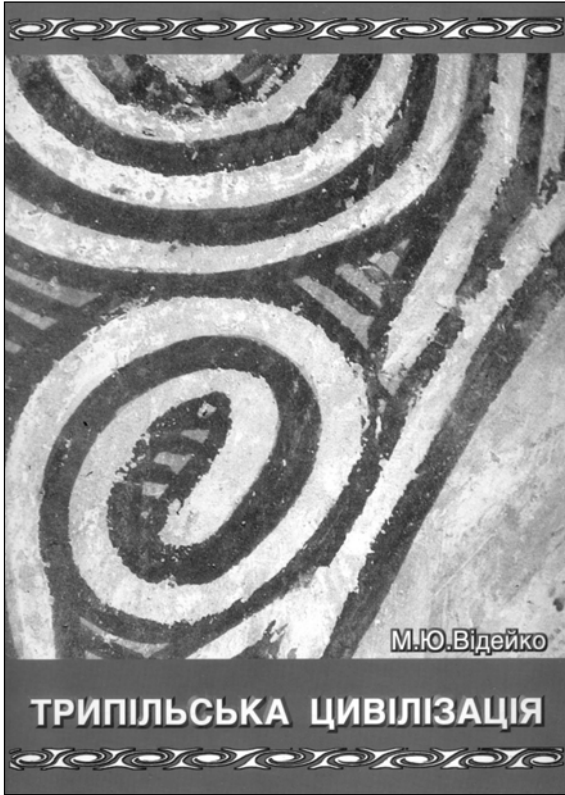
Про Трипільську культуру впродовж останніх 12 років (у 1993-му відзначалося 100-ліття її відкриття) ведеться багато дискусій у наукових колах, поміж політиків, ідеологів. Точаться суперечки в середовищі її шанувальників. “Просвіта” у 2003 році провела кілька наукових конференцій із метою глибше осягнути таємниці цієї видатної цивілізації, що бентежить уяву прискіпливих дошукувальників правдивої історичної давнини нашої Вітчизни.

І цілковито відповідаючи на вимогу часу — величезного загалу шанувальників, — провідний археолог Інституту археології України, кандидат історичних наук Михайло Відейко виніс на громадський суд свою працю “Трипільська цивілізація” (Київ, 2003. Індустріальний союз Донбасу). Зауважимо насамперед: уже понад століття вчені, не лише українські, а й багатьох материків, намагаються переконати людство, як постала ця унікальна археологічна культура, що проіснувала 2700 років винятковою етнокультурною цілістю й, безсумнівно, вплинула на формування та духовний розвиток європейських народів.

Автор у своєму коротенькому вступному слові цього вельми ошатного видання з великою кількістю ілюстрацій (а це насамперед витвори трипільців: кераміка, жіночі й чоловічі статуетки, моделі храмів, жител, реконструкції зведених упритул будинків, знаряддя праці, численні фото розкопок, що вже стали важливими історичними документами) неспішно веде зацікавленого читача-мандрівника глибинами прадавньої історії українського степу між Дніпром і Дністром. Він констатує: “Шість тисяч років тому на землі, яку сьогодні називають Україною, стояли величезні поселення — міста. Коли “історія починалася в Шумері”, їхні руїни вже давно були сховані під різнотрав’ям степу між Бугом і Дніпром. Люди, яких ми називаємо трипільцями, заклали підвалини цивілізації на нашій землі. Вони одними з перших тут почали вирощувати хліб і плавити метал, збудували тисячі селищ, десятки міст. Вони прагнули вічного життя, молячись і приносячи жертви Вищим Силам, створили дивовижні магічні орнаменти, які зачаровують нас і сьогодні”.

Науковець підкреслює значущість археологічних джерел, аби повніше дізнатися про давнину: мільйони фрагментів кераміки, десятки тисяч посудин, вироби з кремнію, металу, розкопані й зафіксовані вченими залишки колишніх поселень і поховань є тими свідченнями, що відбивають, певним чином, давно забуті сторінки дописемної історії або “праісторії” людства. Тому й особливу вагу для наукового світу мають питання методики та правдивості історичних реконструкцій на підставі виключно археологічних матеріалів. Зауваживши, що Трипільська культура не залишила після себе ні пірамід, ні величезних храмів, ні кам’яних палаців, а її матеріальна спадщина, всі свідчення існування понад шість тисячоліть заховані в землі, автор наголошує: “Нині ця культура заслуговує на те, щоб бути описаною як важлива складова цивілізації Старої Європи”.

У цьому виданні персонально названо, мабуть, усіх — у трьох поколіннях їх набирається більше півтори сотні — учених, археологів, краєзнавців, шукачів історичної давнини (а серед них багато справжніх подвиж-

ТРИПІЛЬСЬКА ЦИВІЛІЗАЦІЯ.

Знаки прокреслені по сирій глині на денці миски. Майданецьке місто. Малюнки Олександра Фисуна

ників XIX—XX століть), кожен із яких самовідданою працею написав власну сторінку величезної книги з найменням українське Трипілля.

Ознайомлення читача з відкриттям і вивченням Трипільської культури М. Відейко починає з перших археологічних розкопок, чітко й хронологічно послідовно розгортає панораму досліджень трипільських поселень, які проводилися рік за роком, детально висвітлює відкриті пам’ятки за періодами: на початку XX ст., 1920—1941 рр., повоєнні масштабніші, що проводилися 1945—1970 рр., і відкриття Трипілля як цивілізації мідного віку, що велася з 1971 до 1993 рр.

У суспільній свідомості вже не одне десятиліття стоїть закономірне запитання: а чи є Трипільська археологічна культура справді цивілізацією? Англійські та американські вчені, як і наші вітчизняні (зокрема й радянських часів), вважають, що її археологічними ознаками є: міста, монументальна архітектура (храмові комплекси), писемність, реміснична спеціалізація, суспільна диференціація, отримання в достатньому обсязі додаткового прибутку, що зумовлює повноцінне існування. І дослідник високого фаху М. Відейко, маючи інформацію з численних археологічних джерел, упевнено нині стверджує: “Так, ми маємо справу з цивілізацією... археологічні джерела є лише віддзеркаленням мнущих подій, причому досить фраг-

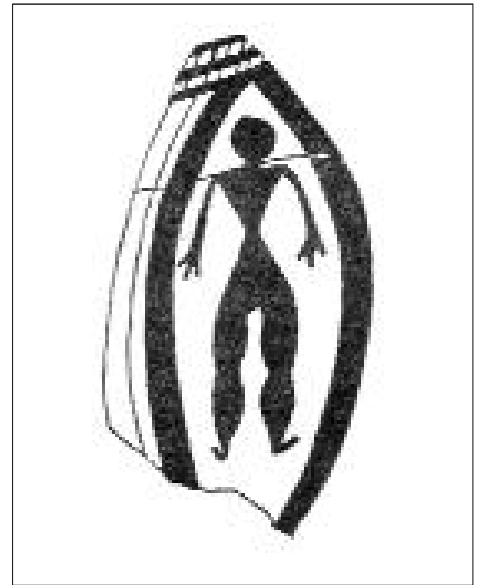
ментарних...” (Отже, великою мірою, неповних. Та й замало для нього, скажімо, лише археологічних даних. Потрібні колективні напрацювання в царині етнографії, лінгвістики, мистецтвознавства, міфології, фольклору, астрономії). “...кожен дослідник має право на складання власного портрета давніх цивілізацій”.

На початку 70-х років XX ст. завдяки застосуванню нового методу комплексних досліджень — аерофотозйомки у поєднанні з геомагнітним картографуванням на Черкащині стали відомі великі міста — поселення-гіганти, які визначили обшири Трипільської цивілізації. Понад 20 років (1971—1993) досвідчений археолог М. Шмаглій проводив комплексні дослідження в Майданецькому, відкопавши багато трипільських жител. Із ним у ці роки працювали М. Відейко, К. Зінківський, В. Мищик.

Восени 1897 р. Вікентій Хвойка на пагорбах і долинах навколо містечка Трипілля (саме тому й названо його іменем археологічну культуру) і сіл Верем’я, Халеп’я, Жуків-

Кріш, Боян, Тиса, Лендель та ін., давніших у часі. На південному заході відчутні впливи землеробських неолітичних цивілізацій балкано-дунайського регіону.

А ось доктор археології Валентин Даниленко, який багато років фундаментально досліджував палеоліт, неоліт і енеоліт України, дає своє визначення цій проблемі: “Ми маємо всі підстави вважати Трипільську культуру початкового етапу спадкоємницею тієї території, що свого часу була охоплена дотрипільською Буго-Дністровською культурою. Йдеться насамперед про Буго-Дністровську частину Північно-Західного Причорномор’я, але й, можливо, про румунську Молдавію, де почали з’являтися пам’ятки Буго-Дністровської культури. Процес розвитку Буго-Дністровської культури був досить складним і динамічним, а її трансформація в Трипільську культуру неминуче мусила мати характер стрибка, зумовленого і значними історичними, економічними й культурними зрушеннями, і участю в цьому процесі нових етнокультурних компонентів”. Спадковість Трипілля від Буго-Дністровської культури простежується не лише в техніці нанесення і в специфічних композиціях орнаменту, але також і в морфологічній близькості культової антропоморфної пластики. І стверджує про **можливу генетичну за-**

Зображення людини-божества на мальованій посудині. Середина IV тис. до н. е. Ржищів. Розкопки В. Хвойки

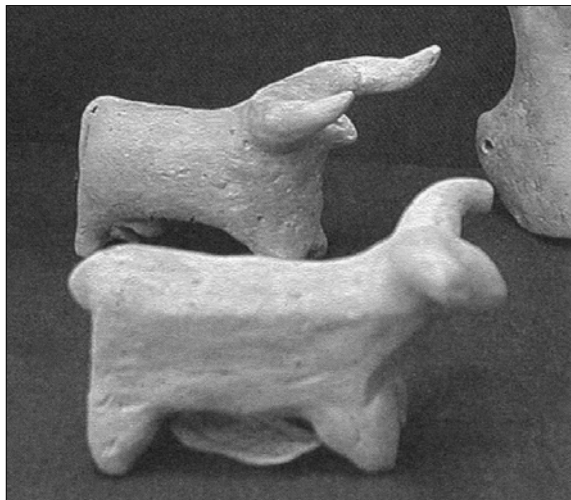
лежність Боянської культури від Буго-Дністровської.

Трипільська культура — всуціль хліборобська. У ній ральне землеробство переважало над мотичним. Молочне тваринництво розвинене ще на ранньому етапі. Розведення крупної рогатої худоби, яку використовували як тяглову силу (багато скульптурок бичків, модельки саней з їхніми головами про це свідчать) сприяло її економічному зростанню. Сіяли пшеницю плівчасту, двозернянку, спельту, голозерний ячмінь, просо, горох, сочевицю. Зернотерки стояли в кожному житлі. Збирали плоди фруктових дерев.

Засівали ниви необмолоченими колосками. (Певно, так краще зберігалася внутрішня родюча сила зерна).

Проведені споропилкові аналізи дали змогу відтворити рослинний світ, що був шість тисячоліть тому. Тоді біля осель червоніли мальви, росли кропива, подорожник, серед пшениць синіли волошки. На берегах річок — верби, густі кущі ліщини, вільхи. У дубово-грабових гаях водилися зубри, олені, ведмеді, кабани, вовки, лисиці, зайці.

Високого рівня культура ковальських операцій обробки міді зумовила серійне виготовлення зброї, знаряддя праці, рибальства, різних прикрас. Добування кремнію на вироблення сокир, ножів. Однак головне ремесло — гончарство як окрема галузь. Зналися трипільці на рецептах глиняних мас. Вражають масштаби виробництва гончарської продукції. На середньому етапі трипільське суспільство застосувало гончарний круг. Це дозволяло викручувати посуд різних об’ємів у

Скульптурки бичків з експозиції Археологічного музею НАН

Модель храму. Трипільська культура, кінець V тис. до н. е. Колекція С. Платонова

великій кількості. Археологи вирізняли 17 типів посуду різного призначення — кухонний, господарський, ритуальний і виявили в житлах близько 300 посудин для побутових потреб. Умільці володіли секретами високоякісного випалювання посуду у двоярусних горнах. Існували гончарні центри. Відомі спе-

Вівтар також фарбували червоним кольором і знакували ритим орнаментом космічного змісту.

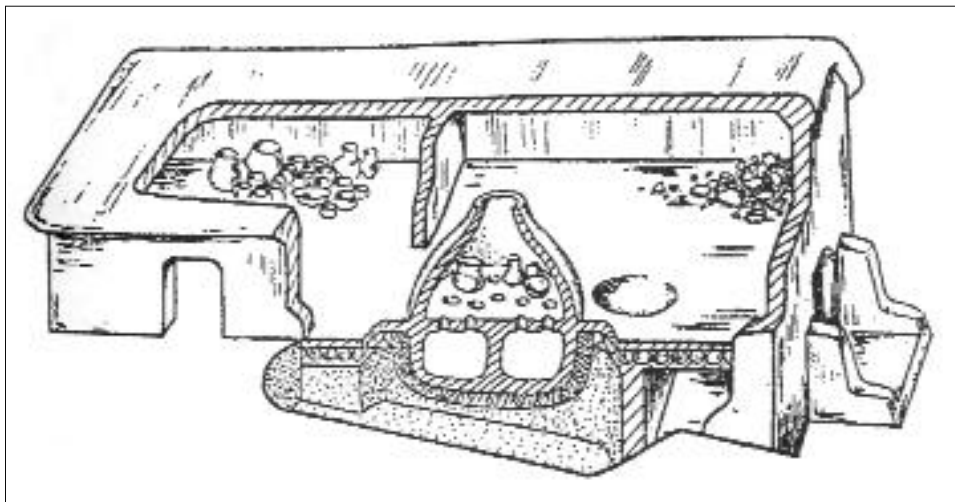
Найбільші трипільські міста існували понад шість тисяч років тому, в них було 10000—15000 мешканців. Зведені будинки, припасовані один до одного, слугували потужними укріпленнями від нападів. Через 60—80 років наставав період, коли житла (а в них було багато посуду, ритуальних статуеток людей і тварин) обов'язково спалювали, і руїни їхні ставали приtulком для душ предків — їм належало все, що виціліло від вогню. Мешканці освоювали нові угіддя, благодатніші для хліборобства і суспільних інтересів.

Уже на ранньому етапі Трипілья, на думку академіка С. Бібікова, суспільство мало риси патріархальності, хоча досить поширений погляд серед науковців, що для того часу був притаманний матриархат. Великі сім'ї з 10—14 осіб дрібнілися на малі. Трипільські суспільства, починаючи з середнього етапу, дослідники зараховують до ранніх комплексних (складних) суспільств, політико-організаційний зміст яких визначають як “вождівство”. Їхні типові риси — великі поселення (міста), монументальні культові центри та монументальні поховальні споруди.

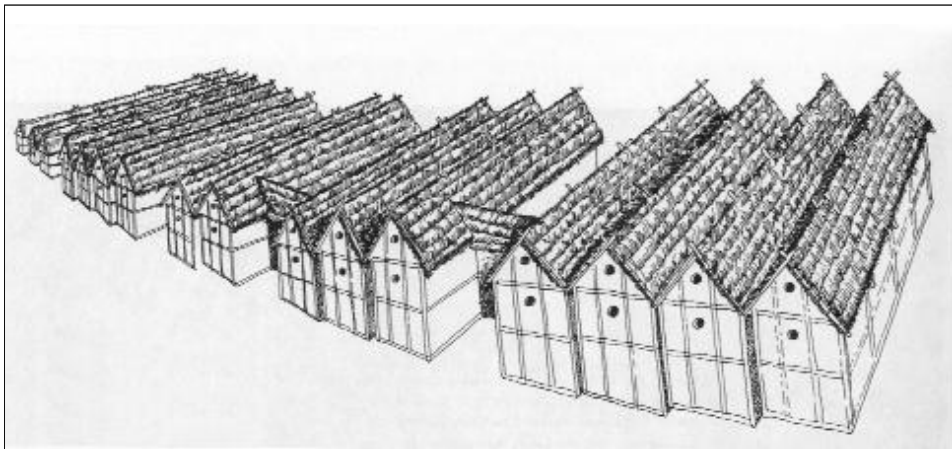
Сакральний зміст трипільських орнаментів (це доводить археолог Н. Бурдо) глибиться у відродженні ритуалів освячення найвищої мети, яка утверджує безсмертя людської душі. Духовна діяльність трипільців-поетів спрямовувалася передусім на підсилення існуючого Світового ладу і протистояння Хаосові. В цій неперервній боротьбі визначальним було відродження могутньої потуги безсмертя людини, її всеосяжної душі, якій заповідалося зрівнятися з Богом. Поміркуюмо і ми: в сюжетах гіпнотизуючих трипільських орнаментів, розміщених у середньому ярусі, який уособлює Верхнє Небо, — космічні енергії, вималювані біг сонця, фази місяця, зорі, а поміж них у напівовалах втілено образ людини з космологічними ознаками (Ржищів, Київщина). За поняттями наших прапращурів — оріїв, людина є складовою одвічних космічних процесів як носій Божественної Дії. Творці трипільських орнаментів передавали прийдешнім поколінням знання про Світобуття, які вони успадкували від попередніх епох. Образна мова доби неоліту через тисячі років продовжує функціонувати у розписах трипільців, а від них — у пізніших культурах.

В орнаменти ці вони не допускали випадковостей чи довільних фантазувань. Схеми розпису посудин у плані утворюють великі знаки хреста, трикветра або свастики (сварги). Ними використовувалися від 2 до 9 вироблених сюжетних схем розпису. У чітко визначених зонах виписували певні знаки. Розвинена знакова система мала знаки-блоки, що були базою для ієрогліфічної писемності, а їх нараховується кількасот.

Тема писемності трипільців, невід'ємна складова цивілізації, розглядається автором як дуже важлива ділянка, що потребує фундаментальних досліджень, хоча й зібрано десятки різноманітних знаків. Утім, до цієї проблеми долучимо і нашу думку.

Гончарна піч біля житла із Веселого Кута. Розкопки Олени Цвек

Трипільська вулиця зі щільним розміщенням будинків у Майданецькому місті. Розкопки М. Шмаглія, М. Відейка, 1980–1991 рр.

Археолог (директор Тальнівського музею історії хліборобства) Вадим Мищик ще в 70-ті роки у розкопах житла знайшов фрагменти посудин, на денцях і на стінках яких по сирій глині прокреслені, а на інших уламках писачком і кольором, що й розписи орнаменту, ретельно вималювані знаки цілковито за структурою літер. Не піктограми й графічні символи. Особисто мені випало їх прискіплювати і дуже точно скопіювати. Пов'язувати їхнє походження з Месопотамією немає підстав. Ці знахідки уважно роздивлявся В. Даниленко і назвав знаки на посуді буквами трипільського письма.

Розвинена знакова система давніх хліборобів — дрібна геометрична пластика (об'ємні символи у формі конусів, півсфер, кульок, зображення тварин, речей) мала призначення, як визначає автор, вести необхідний облік у господарстві.

Ці знаки віднаходили і в культових місцях — у вівтарях оселі. Виникнення великих міст — результат нагромадження величезного економічного, культурного та інтелектуального потенціалу, пов'язаного зі становленням відтворювальних форм господарства: землеробства і тваринництва. Головним стимулом до їхнього утворення була потреба, як вбачає М. Відейко, не для боротьби з войовничими степовиками (вони якраз малочисленні й не потужні), а з трипільськими “вождівствами”. Цебто необхідність контролю над територією, природними та людськими ресурсами. Трипільські поселення-гіганти Черкащини (займали площу: Вільхивець — 110 га, Доброводи — 250 га, Майданецьке — 270 га, Небелівка — 300 га, Тальянки — 450 га) виконували функції адміністративних, військових, ідеологічних осередків. А масштаби їхньої забудови (за принципом кола чи подібного до еліпса) — це ознаки зародження монументальної архітектури, яка виникає на ранніх етапах розвитку людського суспільства. Монументальна архітектура вирізняється узагальненістю об'ємних площин, образною символікою і значущістю художнього змісту. Двоповерхові будівлі, різні оборонні споруди давні зодчі мудро вписували в довкілля.

Соціальний устрій трипільських поселень (приклад — Побужжя) подібний до суспільств мотичних землеробів Дворіччя, Африки, Центральної Америки і свідчить про наявність закономірностей у явищах, які ми спостерігаємо на підставі матеріалів археології, історії, етнографії. М. Відейко доходить висновку, що “саме трипільці звели одні з перших міст Європи” — поселень-гігантів. Розрахунки демографічного росту, виникнення кризи перенаселення зумовлювали причини міграції людності. Класифікація трипільського суспільства, зважаючи на рівень його економічного розвитку, зводиться до культурно-господарського типу мотичних землеробів.

Який же внесок Трипільської цивілізації у спадщину багатотисячолітньої історії людства? І автор називає: закладення основ господарських систем, на базі яких існували суспільства й народи пізніших часів, — до історичних українців включно. Сюди зараховує: здобутки матеріальної культури, а це — типи жител, знарядь праці, технології мета-

лообробки, гончарства, житлобудування. А найвагоміші з них — сформований світогляд, пов'язаний із продуктивними формами господарювання, хліборобською міфологією та обрядовістю. Таких надбань вони досягли, маючи виняткову мудрість і хист використовувати природні ресурси. І переконливо довели, що цивілізацію можна побудувати цілковито власними силами.

Чому зникла унікальна цивілізація? Дослідник наголошує на обмеженості знань і можливостей її носіїв, щоб перебороти суспільно-економічну кризу в другій половині IV тис. до н. е.

А яка ж доля носіїв Трипільської культури? Вони розчиняються у прийдешніх культурних суспільствах. Насамперед ідеться про добу ранньої бронзи — у культурах шнурової

Санчата, запряжені волом, та статуетка-візниця (композиція). Майданецьке місто. Розкопки М. Шмаглія

кераміки, кулястих форм, ямної. До цих його міркувань ми додамо: найпомітніші сліди, власне, основи свого понад двохтисячолітнього способу буття, світосприйняття, образного мислення, збереженого у виняткової потуги художніх орнаментів, давні хлібороби-трипільці залишили у духовній культурі українців — звичаях, обрядах, народному мистецтві їхньому, забудові оселі із використанням природних матеріалів, хліборобстві.

Тотуючи видання, присвячене творцям трипільської цивілізації та археологам, які відкрили світові захопливі сторінки праісторії України, М. Відейко скромно назвав його путівником для зацікавлених. Першу науково-популярну книжку на цю тему видала 1941 року в Києві відома дослідниця Тетяна Пассек. Через 60 років маємо другу, об'ємнішу і глибшу. Написану з науковою достовірністю. Уважно вчитуючись у викладені автором матеріали археологічних досліджень і ґрунтовні аналізи, оглядаючи ілюстрації, поданий археологічний словник, маємо підстави стверджувати, що він подарував допитливому читачеві справді малу енциклопедію Трипільської цивілізації. Праця його збагачить історичною правдою і заслуговує на нашу особливу подяку.

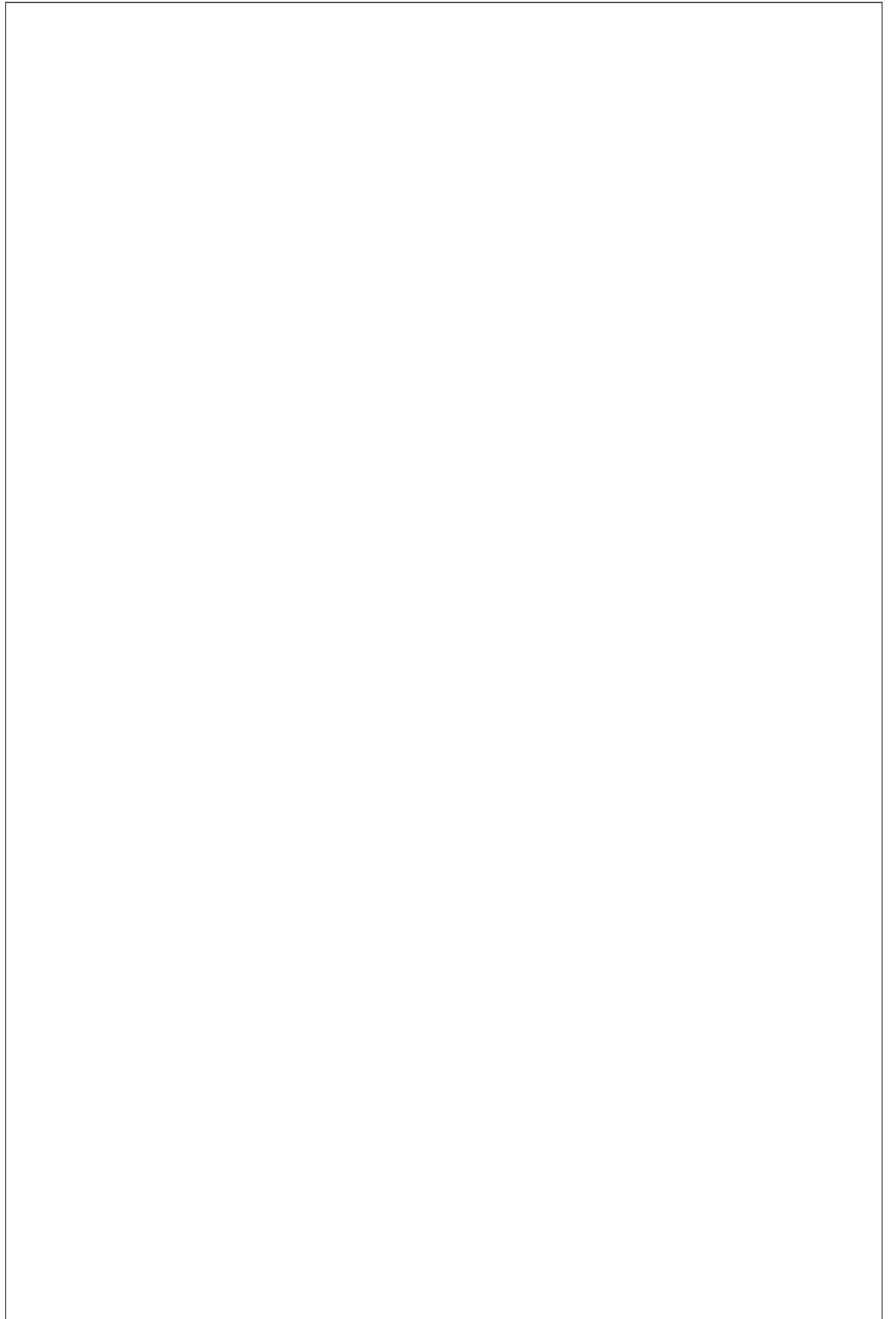
І водночас не можемо не пошкодувати, що це вкрай потрібне видання вийшло мізерним накладом — усього 1000 примірників. Тому великий загал шанувальників нашої історії не матиме змоги його осмислити, побачити.

●

Олександр ФИСУН

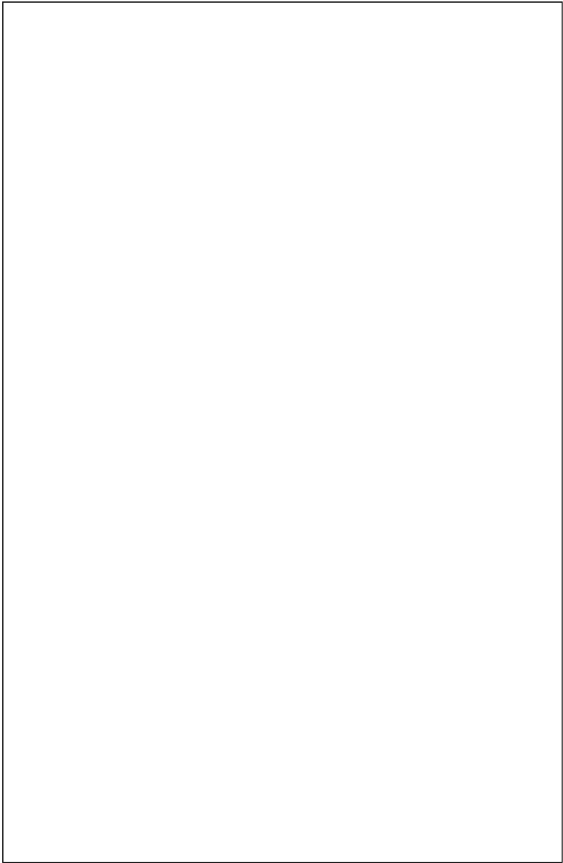
СВЯТА МАТИ ПОКРОВОНЬКА

Козацька ікона "Покрова" із зображенням останнього кошового отамана Запорозької Січі П. Калнишевського

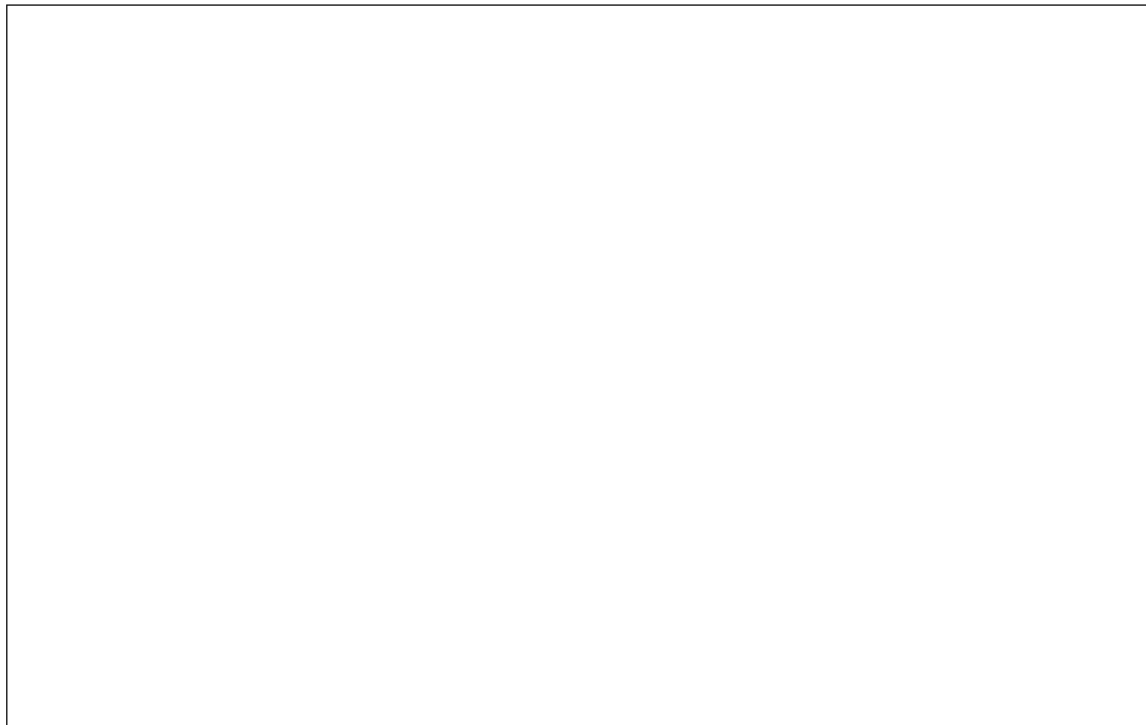

64-та РІЧНИЦЯ УПА

ПРЕМ'ЄРА РУБРИКИ

КУЛЬТУРА СУЧАСНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО СПІЛКУВАННЯ

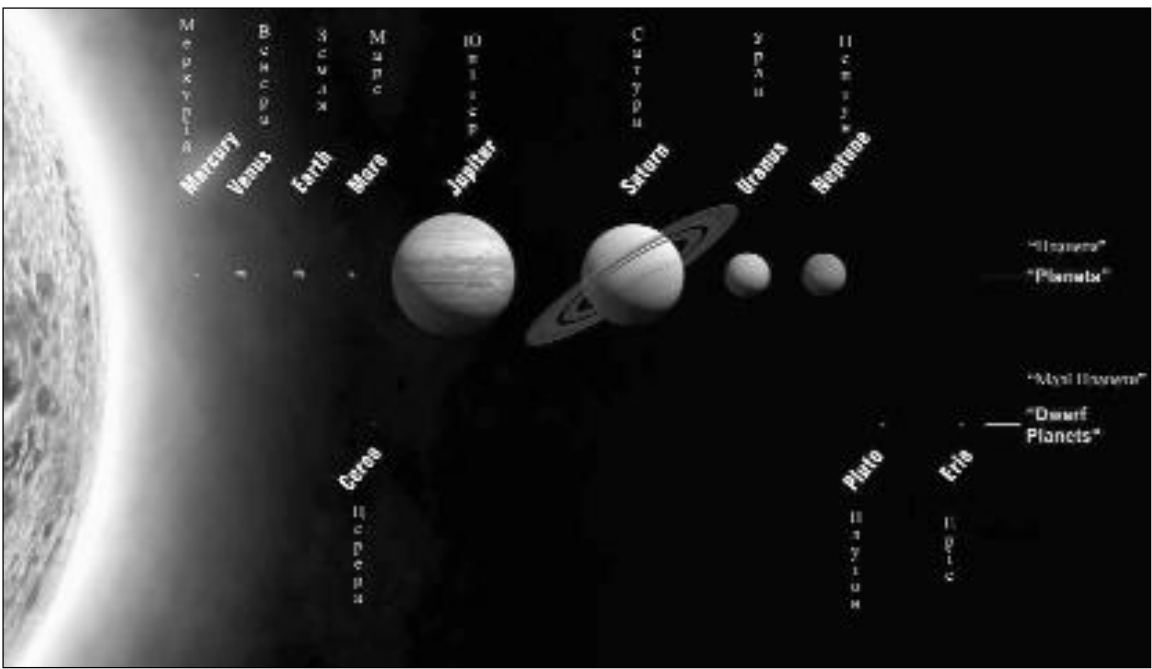

У світовій астрономії відбулася невелика революція. Після довгих дебатів 24 серпня на підсумковому голосуванні відповідального за дослідження планет III відділу Міжнародного Астрономічного Союзу (МАС), асамблея якого проходила в Празі, було прийнято історичне рішення — позбавити Плутон статусу “планета”. Віднині наша Сонячна система налічує лише вісім планет — чотири планети із земної групи (Меркурій, Венера, Земля, Марс) і чотири планети-гіганти (Юпітер, Сатурн, Уран, Нептун), а останній за ліком об’єкт сонячної системи приписали до “космічних карликів” і надали номер 134340.

Результат голосування 2500 учасників конгресу зустріли оплесками. Резолюція розділила космічні об’єкти на три типи: планети, планети-карлики й малі тіла Сонячної системи.

При цьому раніше пропонувалося, навпаки, розширити перелік планет, визнавши такими всі небесні тіла, достатньо великі для того, щоб їхня власна гравітація надавала їм кульоподібної гідростатичної рівноважної форми. Крім Плутона, планетами повинні були стати його супутник Харон, утворивши подвійну планету (до речі, у травні 2005 року були відкриті ще два супутники Плутона, які зовсім нещодавно отримали назви Гідра і Нікс), астероїд Церера,

розміщений між Марсом і Юпітером, та “об’єкт 2003 UB313” Еріс (назва офіційно затверджена 13 вересня 2006 року), відкритий 2003 року, — десята планета, що за розмірами дещо перевищує Плутон.

ОБ’ЄКТ № 134340

Малі планети

Назва	Церера	Плутон	Еріс
Регіон Сонячної системи	Кільце астероїдів	Пояс Койпера	Окремий диск
Категорія	Астероїд	Плутіно	Окремий дископодібний об’єкт
Діаметр	9754909 км	2306±20 км	2400±100 км
Маса в кілограмах	9.5410 ²⁰ кг	~1.305410 ²² кг	~1.5410 ²² кг
Порівняно із Землею	.00016	.0022	(оцінка)
Головний екваторіальний радіус* у кілометрах	0.0738	0.180	0.19
	471	1,148.07	~1,200
Об’єм* у км ³	0.00042	0.005	0.007
Щільність (в г/см ³)	2.08	2.0	
Екваторіальне прискорення (в м/с ²)	0.27	0.60	
Швидкість утікання (в км/с)	0.51	1.2	
Період обертання навколо осі (днів) (в зоряних днях)	0.3781	-6.38718 (retrograde)	
Орбітальний радіус* (AU)	2.5-2.9	39.5	37.77-97.56
Головний	2.766	39.48168677	67.6681
Головний у кілометрах	413,715,000	5,906,376,200	10,210,000,000
Період обертання навколо Сонця* (в зоряних роках)	4.599	248.09	557
Головна орбітальна швидкість (в км/с)	17.882	4.7490	3.436
Ексцентриситет орбіти	0.080	0.24880766	0.44177
Орбітальне відхилення	10.587°	17.14175°	44.187°
Відхилення екватора з орбіти	4°	119.61°	
Температура на поверхні (в градусах Кельвіна)	167	40	30
Кількість супутників	0	3	1

* Щодо вимірів Землі.

Сонця, ніж орбіта Нептуна. Остання обставина вирішила долю Плутона: згідно з новим означенням, справжня планета не просто обертається навколо Сонця і має масу, достатню для того, щоб під дією гравітації отримати близьку до сферичної форму, а й “очищає околиці своєї орбіти”, тобто поблизу неї немає космічних тіл, які могли б із нею зрівнятися. А поряд із Плутоном є Нептун.

Рішення конгресу МАС означило закінчення цілої епохи. Людська планета мала величезну популярність в астрономічних колах. Овен Джинджерік, президент термінологічної комісії МАС, що розробила означення планети, зізнається, що існування серед астрофізиків “великого клубу фанатів Плутона” “особливо ускладнило” його роботу. Але якщо визнавати планетами всіх охочих, можна далеко зайти: бо на кордонах Сонячної системи, в області поясу Койпера, є (за приблизними підрахунками) до 40 тисяч планет-карликів, подібних до Плутона. Їхнє виявлення — лише питання часу.

Чи вплине подібна дискримінація на астрологічні прогнози, де Плутон дуже помітна фігура? Більшості майстрів гороскопів бюрократичні рішення астрономів не указ.

— Плутон усе одно залишиться носієм певних ритмів, пов’язаних зі стихійними лихами, народними переміщеннями, атомною енергетикою і новими відкриттями, — заявив відомий астролог Павло Глоба.

І Плутон як був, так і лишається планетою. При цьому йому відводиться почесне місце родоначальника нового підкласу — планет-карликів. Поки в нього увійшли також Церера (її теж колись вважали планетою) і Еріс. Щоправда, астрономи відхилили термін “Плутони” для назви всіх малих планет.

Харон, що ледь не став планетою, не отримав навіть статусу “карлика” — потрапив до “малих тіл” — в одну компанію з астероїдами, кометами та іншою космічною дріботою.

Відповіді на безліч запитань зможе дати зонд “Нові горизонти”, що вирушив на дослідження Плутона, його супутників і об’єктів поясу Койпера на початку нинішнього року. За дев’ять літ він досягне своєї мети...

P. S. Станом на 20 вересня 2006 року відкрито і описано 82 транснептунові малі планети і вісім їх супутників.

● Євген БУКЕТ

Ймовірно малі планети

Назва	Категорія	Діаметр	Маса
2005 FY ₉ (“Великодній кролик”)	К’юбівано	1600–2000? км	невідома
Оркус	Плутіно	840–1880 км	6.2–7.0•10 ²⁰ кг
Седна	Окремий розплющений об’єкт	1180–1800 км	1.7–6.1•10 ²¹ кг
2003 EL ₆₁ (“Санта”)	К’юбівано	~ 1500 км	~4.2•10 ²¹ кг
Куоар	К’юбівано	989–1346? км	1.0–2.6•10 ²¹ кг
Харон (супутник Плутона)	Плутіно	1207±3 км	(1.52±0.06)•10 ²¹ кг
2002 TC ₃₀₂	Окремий дископодібний об’єкт	≤1200 км	невідома
Варуна	К’юбівано	~936 км	~5.9•10 ²⁰ кг
2002 UX ₂₅	К’юбівано	~910 км	~7.9•10 ²⁰ кг
2002 TX ₃₀₀	К’юбівано	<900 км	невідома
Іксіон	Плутіно	<822 км	невідома
2002 AW ₁₉₇	К’юбівано	700±50 км	невідома

— **Пані Тетяно, чи був у Вас шанс стати кимось іншим, а не художницею?**

— Напевно, я максимально скористалася шансом стати тим, ким стала. Вирішальну роль зіграли батьки. Це були неординарні люди, які притягували до себе цікаве оточення — і в Києві, і в Москві, куди ми часто їздили.

У цілому ж будинок на вулиці Філатова, де ми мешкали, був населений художниками (він таким залишається дотепер). Поруч із нашою квартирою була майстерня нині відомих майстрів — Ади Рибачук і Володимира Мельниченка, людей вельми цікавих, антикон'юнктурних, із захопливими біографіями (з північного острова Колгуєв мені, дівчинці, вони писали дивовижні листи). Звичайно, їхній вплив був досить потужний. Нас, дітей, росло тоді в будинку не менше як п'ятнадцять, усі або стали художниками, або мають близькі до живопису спеціальності.

— **Зате Ваші батьки були з родин зовсім не мистецьких...**

— Так, але є якась магічна визначеність, зумовленість у тому, що тато й мама заїкалися саме живописом, і в тому, що зустрілися завдяки любові до мистецтва.

Батько закінчив архітектурний факультет Київського художнього інституту, згодом став акварелістом і викладачем. Виходець із робочої родини, він народився в Славінську на Донеччині. Родина була велика, дитинство — важке, тому батько сам собі прокладав дорогу: закінчив із відзнакою школу і з другом відчайдушно поїхав у Київ, де вони разом вступили до інституту.

Під час війни як дипломник був відкликаний з армії наказом, потрапив у Самарканд, де перебували в евакуації художні інститути. Там він захистив диплом (спроектував будівлю цирку), склав держіспити (головою комісії був, до речі, знаменитий Ігор Грабар) і в підсумку закінчив інститут з відзнакою. На той час він уже познайомився з мамою.

Мама народилася 1915 року в Одесі. Потім сім'я переїхала до Харкова, де мама вчилася у школі для обдарованих дітей, серед них, наприклад, був майбутній геніальний фізик Лев Ландау. Згодом вступила до художнього училища, реформованого в інститут.

Під час війни мама абсолютно випадково опинилася в Самарканді. У "теплушках" їх везли в Середню Азію. У вагоні були жінки, переважно з дітьми або вагітні, після виснажливої подорожі впродовж місяця багато хто почав хворіти, а оскільки мама була рішучою, бойовою, секретарем комсомольської організації, вона взяла на себе відповідальність — усі ці жінки під Самаркандом знялися з поїзда. Мама домовилася у якомусь колгоспі, і їх прийняли, дали роботу. Яюсь вона поїхала в місто щось підкупити, там побачила свого однокурсника. Від нього довідалася, що в Самарканді зосереджені художні ВНЗ країни. Відновила навчання — у жахливих умовах, у голоді, але молодість усе долала. Серед викладачів були дивовижні художники, наприклад, Роберт Фальк.

Таким чином тато і мама, долаючи терни, зустрілися. Їхні долі спрямували мою — у світ барв і композицій.

— **Як Ви оцінюєте пройдений відтинок життя? У чому особливості Ваших шукань?**

— У молоді роки я певний час цікавилася тільки портретом; через людей, їхнє оточення намагалася відкривати світ. Часто малювала своїх дітей, тому що діти з'явилися дуже рано, ми разом росли.

Завжди була прихильна до жанрових сцен, із них починала, мабуть тому, що закінчила факультет монументального мистецтва. У мене були великі амбіції, але з монументалізмом якось не склалося.

А тепер тяжію до пейзажів. І обставини тому сприяють: ми з чоловіком-художником Олександром Ольховим почали мандрувати. Я намагаюся створювати не "чистий" пейзаж, а щоб він був пов'язаний із людьми, з тваринами, з будівлями, щоб це були асоціативні "поєми" зі своїм баченням світу, а не просто етюди з натури.

— **Ваша найхарактерніша риса?**

— Я належу до тих людей, для яких творче життя — це постійний пошук нового, отже, я не можу сказати: ось я щось знайшла, тому зупинилася і працюватиму в такому-от напрямку. Скажімо, я поїхала в Єгипет, побачила іншу землю, це дало потужний поштовх до нового витка в розвитку — створюються зовсім інші картини.

ТЕТЯНА КРАСНА: «МАЛЯРСТВО — ЦЕ АКУМУЛЯТОР РАДОСТІ-КРАСИ Й НАЙЛІПШОГО В ЛЮДИНІ»

Особистість Тетяни Красної, безсумнівно, глибша й багатогранніша, ніж будь-які уявлення про неї. Її батьки — відомі художники Іван Красний і Слава Лівшиць. Тож цілком логічно, що вона закінчила Київський художній інститут. Далі — постановка власного голосу й лету.

Нині її живопис дивує будь-кого своєю безпосередністю і розмаїтістю. У творчості художниці не можна визначити якийсь один стиль. На її думку, будь-яка робота сама визначає для живописця стиль і манеру виконання. Тому одні картини створені в класичній манері, інші — мають відбиток експериментаторства й нагадують підсумки шукань імпресіоністів, представників раннього модерну, наївного живопису. Але від еклектики Тетяну Красну рятує "захист": у своїй основі її малярство — традиційне в найкращому розумінні цього слова.

Але ось парадокс: у просторі традиційного живопису художнику іноді доволі сутужно — простота і ясність нерідко коштують набагато більших зусиль, ніж епатажний мистецький жест. Для Тетяни Красної життя — це подорож у часі і просторі, у якому рясні сади змінюються пустелями, горами, лісами, річками й іншими перешкодами. Досвідчений мандрівник, вона, напружуючи чуття, прокладає свій шлях, звіряючи напрямок по квітах і зірках. Щоб знати куди йти, треба знати, що ти хочеш, знати, хто ти є. Мистецтво починається, як відомо, там, де є особистісна інтонація, своя мова, є забарвлений індивідуальністю артистизм, саме цим і позначена творчість вельми різної Тетяни Красної.

У її роботах олією негусти, але фактурні мазки лежать легко (навіть, якщо можна так висловитися, дотепно) і вільно переходять у колір, енергійний, святковий, але майже завжди стриманий. Це особливий дар: писати майже банальні мотиви з тією пластичною точністю і колористичним тактом, що незмінно утримують глядача в строго окресленому просторі гарного смаку.

Картини Красної випромінюють світло, а не поглинають його.

Член Національної спілки художників України Тетяна Красна брала участь у численних усеукраїнських і міжнародних виставках. Її роботи — у Національному художньому музеї України, Хмельницькому художньому музеї, Канівському музеї ім. Т. Г. Шевченка, а також у приватних колекціях України, Росії, Німеччини, Англії, Іспанії, США...

Дуже символічно, що виставка Тетяни Красної експонується в Спілці композиторів України, де переплелися два вічних дива — музика й живопис.

І так завжди: життя з усіма плинами-зміними дарує нові ракурси. Мене весь час захоплюють нові погляди на вже бачене, якщо раніше неодмінно потрібні були якісь великі ідеї, то тепер я можу побачити щось дуже містке, наприклад, у якихось співвідношеннях трьох-чотирьох кольорів. Відбувається розвиток углиб. Я почала частіше слухати класичну музику, особливо романтиків, народжуються інтуїтивні паралелі, настрої, які потім вихлопуються на полотно.

— **Напевно, недарма Вашу останню виставку розгорнуто в Спілці композиторів України.**

— Можливість показати свої роботи людям — це великий поштовх до позитивних змін. Одна справа, коли ти бачиш свої картини в майстерні, в обмеженому просторі, а інша — коли їх переміщуєш у зовсім

інакший простір, там компонуєш і бачиш себе збоку, ніби іншими очима. Починаєш щось розуміти в собі, тому що, працюючи весь час у майстерні, нелегко скласти про себе об'єктивну думку, дійти необхідних висновків.

Передостання моя персональна виставка в галереї "Ірена" — принципово з найсвіжіших робіт, для мене було важливо, як я на них подивлюся. Ще раніше в Музеї книги я виставляла ранні роботи, вони відмінні від теперішніх, отже, за останні десять років я сильно змінилася.

— **Кажуть, що нині українському художникові стало легше дихати, насамперед матеріально. А які часи були найважчими?**

— Складно визначити, які часи важчі, тому що це залежить і від віку митця. Можна скільки завгодно лаяти радянські часи, але

до художників суспільство ставилося прихильно. Мистецтво великою мірою слугувало ідеології, тому й підтримувалося і фінансувалося. З іншого боку, люди йшли в мистецтво, аби бути далі від влади, мати право не працювати, жити вільно. Водночас у матеріальному сенсі була певна стабільність, гарантія. Духовну задуху художники компенсували тим, що виходили на інші рівні — алегорії, притчі, асоціації. Талановиті й сильні все одно випливали нагору.

— **А як Ви ставитеся до думки, що свободи нині не дуже-то й додалося?**

— Мені здається, що художники ще більше закабалилися. Після того як гарантійні товариства художників, художні комбінати й фонди, створені за роки радянської влади, припинили існування (отже, не стало й централізованих замовлень), художники віч-на-віч зіткнулися з проблемою жорсткої кон'юнктури. Заробляти на життя треба, а виявилось, що не художники диктують свої принципи, свою культурну позицію, а їм диктують-нав'язують умови люди, часто не професійні й не інтелегентні. На зміну виставкам і художнім радам, які склалися з добре навчених професіоналів із гарною школою, прийшли різні салони й фірмочки, що не мають кваліфікованих експертів і цілком працюють на потребу замовника за принципом: "за ваші гроші — будь-яка примха". Незадовільна ситуація і в галерейному бізнесі. Художникам дуже складно заробляти тим, що вони вважають своїм творчим обличчям, творчим кредо. А тільки-но зійдеш на позиції кон'юнктури, потім вельми складно відновлюватися, залишатися художником. Надягати і знімати маску не всім під силу.

У радянський період був попит на великі картини, художники скрупульозно працювали, цінувалися малюнок, академічна манера, ставлення до малярства було загалом серйознішим.

Нині на виставках навіть досвідченим фахівцям дуже складно визначити, де справжнє, від душі, а де підглянуте-компільоване. Значні проблеми, гадаю, є не тільки в образотворчому мистецтві, можливо, ми пристанемо на західний стиль життя.

— **Захід не дрімає. Не в усіх наших художників є можливість виставлятися, — на це потрібні гроші, і не кожен талановитий творець сам собі менеджер. Тому всілякі "жучки"-спритники "за недорого" переправляють їхні твори за кордон. Відбувається жасливий: чудові картини назавжди залишають Україну. А держава в особі Міністерства культури, як то кажуть, ні кує ні меле.**

— Музейна проблема давно назріває, дотепер невеличкий Український музей змушений демонструвати колекцію в дуже "усіченому" вигляді. Протягом двадцяти років не виставляють сучасного українського мистецтва, причому не тільки мистецтва сьогодення, а й картин корифеїв — Яблонської, Костецького, Дерев'яни, Глушенка... Виходить, що ніби такого музейного шару немає навіть у столиці. Слава Богу, на Подолі з'явився приватний музей сучасного мистецтва. Однак і держава могла б якось поворушитися. Почали перебудовувати художній павільйон біля колишнього Жовтневого палацу, та на цьому все й припинилося.

Видатні роботи, що відбивають певні зрізи часу і яким місцем в музеях, безповоротно втрачені для України. Міністерство культури практично припинило закупівлю творів ще в дев'яностому році.

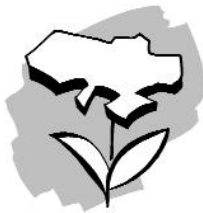
— **Чим є для Вас живопис?**

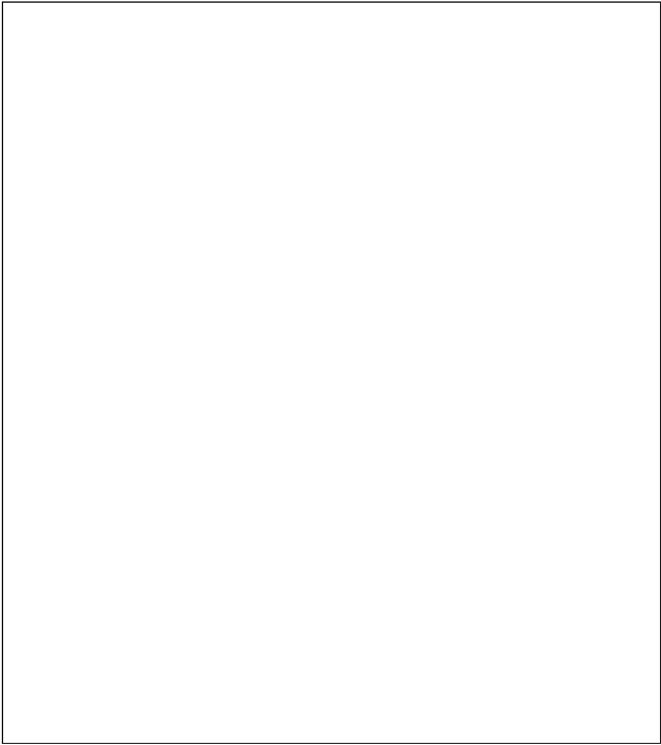
— Це вже стан мого ока, я бачу навколишній світ так, ніби він складається з картин. Я можу дивитися на стінку (і мені це неймовірно цікаво), бо на ній грає тінь... Не кажу вже про краєвиди, хмари, річки. Щоб цікавитися живописом, розуміти, його треба споглядати. У музеї, галереї треба ходити, і дітей із собою брати, щоб у них розвивався інтерес, смак, азарт розуміння.

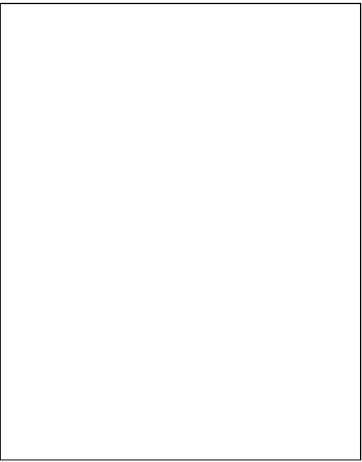
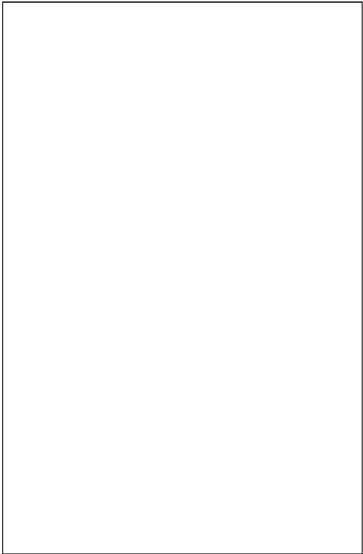
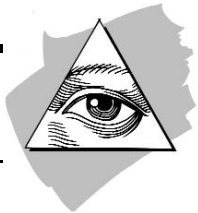
У мене чимало приятелів, які вже в дорослому віці захопилися живописом, почали ходити на виставки. Вони не тільки збагатили своє життя, а й психологічно, емоційно відпочивають. Люди, які придбали свої картини, зізнаються, що коли приходять стомлені з роботи, то ніби під'єднуються до джерел живлення, живопис їх очищує й наповнює радістю.

●

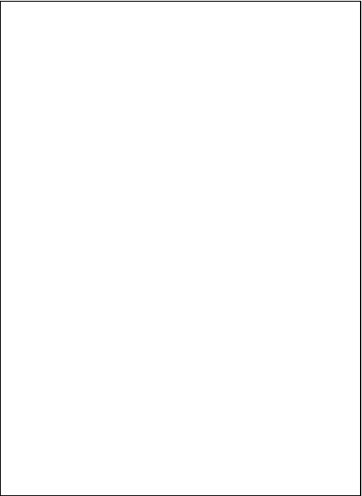
Спілкувався
Володимир КОСКІН

Ландшафтний бренд Підкаменя

Наш гід — священик
отець Мефодій

Вивчення алгоритмів розвитку української державності, як і перших цеглинок у цій величній конструкції, слід починати в межах території сучасної Черкащини. Саме землі, розташовані по осі “Київ—Черкаси”, стали етнічною колыскою української нації, де в III ст. до н. е.—II ст. н. е. починала свій формотворчий відлік історія племен зарубинецької та черняхівської (III—V ст.) культур.

Доба Київської Русі позиціонує територію сучасної Черкащини як театр постійних військово-політичних змагань слов'янського світу з кочівницькою експансією — силою, перед якою трепетала вся тодішня Європа.

Український народ у складі Польсько-Литовської держави став активним суб'єктом відновлення і наступного розвитку власної державності, насамперед через створення передумов до появи та утвердження у соціально-верстовому статусі українського козацтва.

У цьому ключі перша половина XVI ст. явила низку добрих адміністраторів. Найвідоміші — черкаський і канівський староста Остафій Дашкович і Дмитро Байда-Вишневецький.

Відстоювання інтересів державності України не припиняється ні на мить. Так, у 1532 р. козацтво на чолі з Остафієм Дашковичем відстояло недоторканність міста Черкаси, котре за політичними імперськими планами Росії, Криму, Туреччини та Молдавії мало бути захоплене з метою руйнації військової могутності Польсько-Литовської держави і переходу частини її територій до загарбників (зокрема Київ і Черкаси планувалося передати під владу Росії).

Українське козацтво стало носієм державних ідей. Оскільки основні козацькі сили гуртувалися саме на Черкащині, то й імена багатьох провідних козацьких ватажків були пов'язані з цією землею. Тут 1678 року на території Канівського монастиря знайшов вічний спочинок Іван Підкова. Там же доживав свої останні роки Яків Шах. Із цим монастирем пов'язане й ім'я славетного Самійла Кішки, відомого своїми морськими походами на турецькі землі наприкінці XVI—на початку XVII ст.

У 1572 р. містечко Трахтемирів (нині — дно Канівського водосховища) стало столицею реєстрового козацтва: тут козаки зберігали свій військовий арсенал, суспільним коштом утримували шпиталь і монастир. Саме на Черкащині з'являються полки — Корсунський, Канівський і Черкаський, тобто маємо полкову систему, що лягла в основу адміністративно-територіального устрою України.

Будь-який край славлять люди, творять його історичний образ. Не випадково, що на той час у Суботіві (близько 1595 р.) у родині чигиринського сотника народився Богдан Хмельницький.

Чигирин стає першою гетьманською столицею українських земель з урядом новоствореної національної держави та дипломатією, що мала на меті усталення міждержавних зносин із країнами Європи і Азії.

Українська державність фактично за умов суцільного тамтешнього монархічного оточення розвивалася на засадах демократії: у різних козацьких містечках Черкащини життя облаштовувалося за принципом загальновійськових козацьких рад, зокрема у Чигирині, Корсуні та ін. Ці ради подекуди мали доленосне значення, саме тут вирішувалися найважливіші питання державної внутрішньої та зовнішньої політики. Приміром, 1667 р. на раді в Чигирині під час гетьманування Петра Дорошенка було ухвалено рішення про дотримання українських державних інтересів, а відтак і розриву союзу з Росією.

У 1664 р. територія Черкащини (Чигирин, Корсунь, Сміла та ін.) — це осередок формування таємної змови українських військових і політичних діячів з метою відновлення єдиної держави в межах Правобережної та Лівобережної України. Участь у ній узяти козацькі полковники І. Богун, І. Виговський, митрополит Й. Нелюбович-Тукальський, колишній гетьман-чернець Юрась Хмельницький та ін.

На початку XVIII ст. спроби гетьмана Пилипа Орлика відновити державність України на теренах Правобережної України шляхом здійснення військових заходів активізують населення Черкащини, яке підтримує ці наміри. В історії залишили слід сутички з

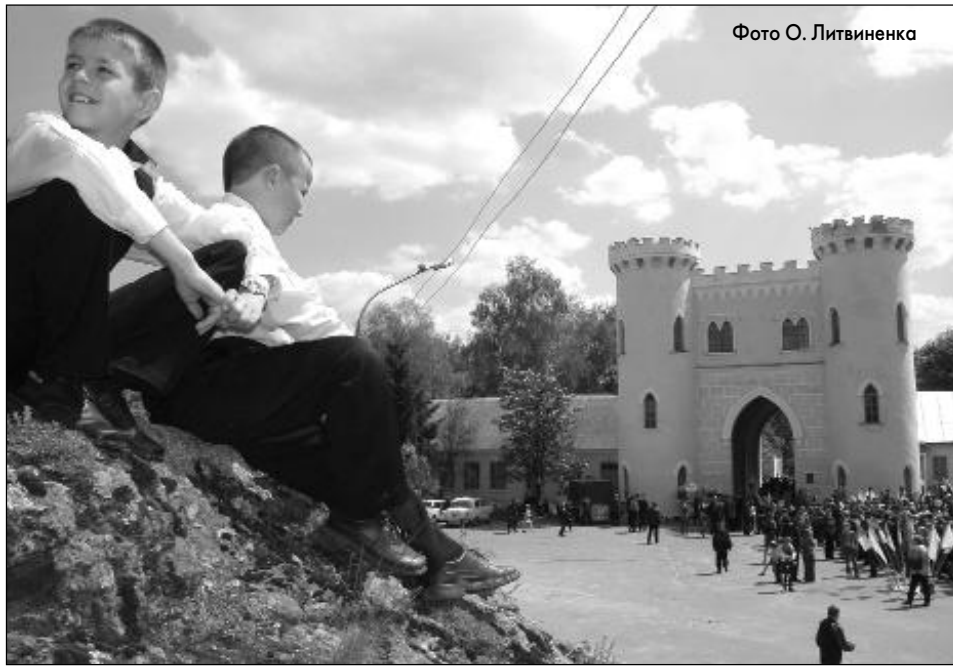

Фото О. Литвиненка

Корсунь-Шевченківська фортеця

ЯКІ Ж МИ ВСЕ-ТАКИ ПРАВНУКИ... ЧИ Й ДОСІ ПОГАНІ?

польським каральним загоном (1737 р.). 1743 року повстанці спалили панський будинок у Медведівці. У скаргах до сейму та короля (1749 р., 1751 р.) шляхта пише: селяни тікають до “розбійників”, громлять маєтки. Тож Середнє Подніпров'я аж до зруйнування Катериною II Запорозької Січі перетворюється на суцільну зону козацько-гайдамацько-селянських військових виступів, найпотужнішим із яких стала Коліївщина (1768 р.), придушена спільними діями царату та польської шляхти.

У часи чорної безпросвітної реакції Черкащина не перестає бути осередком повстань, серед яких селянське — “Чигиринська змова” (1873 р., охопило понад 50 сіл Чигиринського повіту), що мало на меті повернення магнатами козакам їхніх земель і прав та вольностей Україні. 1877 року — нова хвиля визвольного руху: народовольці починають активно залучати холодноярських селян у “Таємну дружину”, згодом викриту царатом і знищену. Серйозні селянські заворушення відбувалися тут і 1905 року, що увійшли в історію як “Чигиринські аграрні волненія”.

Однак лише під час революційних подій 1917 р. розпочався новий етап впливу Черкащини на розвиток державності України. У березні цього року на Звенигородщині в селі Гусаково місцеві селяни ініціювали створення Вільного Козацтва — організації військово-політичного характеру, котра взяла за мету оборону державності й визнавала владу лише Центральної Ради та Генерального Секретаріату. Вже до жовтня вона зросла до 60 тисяч членів. Цього ж місяця в Чигирині Вільне Козацтво провело свій загальноукраїнський з'їзд, завдячуючи вихідцям із Черкаських земель, не вщухав і серед вояків царської армії: приміром, під час Першої світової війни в 418-му Олександрівському полку солдат Іван Коваль (чигиринець) створив підпільну організацію “Холодний Яр” задля поширення серед солдатів української мови, пісень.

Під час різнобарвної інтервенції та громадянської війни на Черкащині широко розгорнувся селянсько-повстанський рух (найбільш стійкий і тривалий порівняно з іншими регіонами України — *авт.*). Козацький бунтівний дух, завдячуючи вихідцям із Черкаських земель, не вщухав і серед вояків царської армії: приміром, під час Першої світової війни в 418-му Олександрівському полку солдат Іван Коваль (чигиринець) створив підпільну організацію “Холодний Яр” задля поширення серед солдатів української мови, пісень.

І ось 1918 року “повіяв новий огонь з Холодного Яру”. Це брати Чучупаки з села Мельники (хутір Крисельці) підняли лицарів духу і хранителів козацьких вольностей на

жорстоку, нерівну і запеклу боротьбу за незалежність України.

Аж до початку 1922 року “Холодноярська республіка” наганяла жаж на окупантів і зайд. Жорстокою була розправа режиму після придушення цього всенародного руху опору. Василь Чучупака, відбиваючись від ворога, останню кулю залишив собі. На місці трагедії 28 жовтня 1995 року з ініціативи Всеукраїнського політичного об'єднання “Державна самостійність України” на в'їзді до урочища було відкрито меморіальну гранітну стелу, на якій викарбувано: “Тут, в Холодному Яру, в 1918—1922 рр. українці на чолі з отаманами Чучупаками підняли повстання за свободу українського народу. Вічна слава Холодноярським Героям!” У селі Мельники на кладовищі покоїться прах отамана Василя Чучупаки та братська могила героїв-холодноярців.

Неодмінно слід виокремити той зв'язок, що єднає з Черкащиною долі багатьох видатних особистостей — вкладників неоцінених скаргів у розвиток української духовності вже за часів відродження. Тут постає титанічна постать Т. Г. Шевченка (народився 1814 р. на Звенигородщині). Ця благодатна земля дала Україні відомому сім'ю Лебединцевих — духовних і наукових просвітників, фундаторів вітчизняної початкової школи та популяризаторів знань історії, етнографії, археології, фольклористики тощо (засновників наукового журналу “Київська старовина”).

У 1860-х рр. Смілянщиною і Корсунщиною здійснили наукові поїздки етнограф П. Чубинський та історик М. Костомаров. А у 1880—1910 рр. територія Чигиринщини, Канівщини, Смілянщини, Звенигородщини стала об'єктом інтенсивних археологічних досліджень відомого археолога О. О. Бобринського.

Родовід Грушевських, видатним вихідцем із якого був перший Президент України, історик і політичний діяч М. С. Грушевський, також переплетений із теренами Черкащини. А його троюрідний брат-священик із села Суботів на початку XX ст., після революції 1917 р., став одним із фундаторів Української Автокефальної Православної Церкви (відомий ще й низкою наукових досліджень з історії та етнографії Чигиринщини, зокрема написав працю “Гетьманське гніздо” (1912 р., про Суботів). У Чигирині 1872 року народився відомий історик, правознавець і громадський діяч Андрій Яковлев — активний учасник розбудови української державності у 1920 роках, творець Українського Вільного Університету в Празі. Помер на чужині, у США.

Лише тепер наукові праці іншого знаного у світі історика Бориса Крупницького (нар. 1894 р. в с. Медведівці на Чигиринщині, похований у Німеччині), добре відомі за кордоном (довгий час були недоступні українцям) повертаються до нас.

1918 року в Каневі деякий час керував Українською гімназією відомий учений Володимир Пархоменко. 1929 року засуджений у справі СВУ. Помер у блокадному Ленінграді.

Шевченків край, окрім генія Кобзаря, збагатив скарбницю світової культури шедеврами Івана Нечуя-Левицького, Семена Гулака-Артемовського, Михайла Старицького й Данила Нарбута.

На цій землі творив полум'яну поезію та публіцистику визначний патріот України Василь Симоненко.

Широю синівською любов'ю все життя складав подяку українській землі невтомний збирач і зберігач старожитностей, фундатор унікального хатнього музею народного мистецтва в Києві, художник, шевченкознавець — Іван Макарович Гончар, лауреат Державної премії ім. Т. Г. Шевченка, уродженець с. Лип'янка Шполянського району.

Черкащина подарувала світовій культурі ціле сузір'я видатних постатей: неперевершену співачку Діану Петриненко, і відомого кінорежисера, актора, хореографа — Василя Авраменка, і знаного бандуриста — Миколу Домонтовича, і всесвітньо відомого полігота — Агатангела Кримського, й видатного представника української академічної філософії Памфіла Юркевича, прихильника кардіоцентризму та академіка, археолога, мистецтвознавця М. Біляшівського.

Світанок свого життя на Золотонощині зустрів видатний український учений-біолог, історик, мовознавець, етнограф, філософ, перший ректор Київського університету Михайло Максимович.

Не можна обійти увагою і славетного композитора, співака і драматичного актора, автора першої української опери “Запорожець за Дунаєм” — Семена Гулака-Артемовського та чудового художника І. Іжакевича, що ілюстрував ювілейне видання “Кобзаря”, приурочене до 125-річчя з дня народження (1939 р.) Т. Г. Шевченка. А яка ще земля народжувала таких красенів, велетів духу і волі, якими були Іван Піддубний — видатний полководець II світової війни, двічі герой СРСР — Іван Черняхівський, народний комісар оборони УРСР — Василь Герасименко, генерал, селянський син — Кузьма Дерев'янко, який 2 вересня 1945 року підписував із боку СРСР Акт про безвідмовну капітуляцію мілітарискої Японії у II світовій війні.

Справедливо повертаються до нас імена репресованих митців: Івана Падалки, Кирила Гвоздика та Л. Перфещького (загинув в ув'язненні) — живописців-графіків; художниці — Оксани Павлинко; поетів — Тодосія Осьмачки та П. Пилиповича (розстріляний у 1937 р.); літературознавця — С. Єфремова (загинув в ув'язненні); письменників — О. Журливої-Котової та М. Драй-Хмари (загинув у 1937 р.); письменниці, журналістки, громадського і політичного діяча — Надії Суровцевої.

Наступні віхи розвитку духовності України неможливо уявити без створення пантеону тих діячів, які зробили значний вклад своєю діяльністю і творчістю у її розвій. А відтак не втрачає актуальності й шевченківське: які ж ми все-таки правнуки... Чи й досі погані?

П'ятнадцять років незалежної України у цьому ракурсі має в підсумку жалюгідний вигляд. Тож мусимо поставити й інше питання: “Як навчить народ пишатися своїм воїстину неоціненим скарбом?”

Навчимося пишатися — позбудемося бездуховності і байдужості. Не навчимося — опинимося серед зниклих із “лиця землі” інків, майя та інших культур.

- **Олександра ВІНОГРАДОВА**, магістр державного управління, журналіст, політолог, науковий консультант проектів видавництва “Світ Успіху”; **Валерій ЛАСТОВСЬКИЙ**, кандидат історичних наук, провідний науковий співробітник Національного Києво-Печерського історико-культурного заповідника, професор кафедри цивільних і кримінально-правових дисциплін УАЗТ, член Українського історичного товариства

КРАПКИ НАД "І"

Свого часу в репортажі з Парижа нам показували, яку радість викликало у французів рішення МОК провести олімпіаду у Франції. Французи раділи з перемоги своєї країни, своєї нації. І ніхто, ні з-за Ла-Манша, ні з-за Алон не сичав на них: "Націоналісти!". А з якою радістю зустрічала кожна країна перемогу своєї збірної з футболу.

І це прояв націоналізму в тому значенні, в якому це слово вживається в цивілізованому світі, тобто в розумінні любові до своєї землі, свого народу і турботи про його інтереси.

Ось яке визначення дає тлумачний словник англійської мови Хорнбі: "Націоналізм. 1. Велика відданість своїй власній нації, патріотичні почуття, дії, принципи. 2. Рух за політичну і т. ін. незалежність (у країні, яка контролюється іншою)".

Дві цитати з книги М. Сенченко "Общество истребле-

ЩО ТАКЕ «НАЦІОНАЛІЗМ»?

нія" слугуватимуть ілюстрацією до цього визначення: "Герхерд Шредер виграв вибори, підписавшись під економічним націоналізмом"; "У новому тисячолітті холодну війну замінила війна патріотів кожної нації проти світового уряду, який мріє про те, щоб усі нації позбулися свого суверенітету і поступово зникли. Це війна націоналізму проти глобалізації".

А в радянській імперії націоналізмом вважалося прагнення "інородців" зберегти своє національне обличчя, свою неповторність. Це вважалося кривою і суворо каралося. Найбільше дісталося українцям. Кожний другий політв'язень —

українець. І ще й зараз це слово жахає обивателя.

Як казав Ю. Ілленко: "Спотворене в катівнях КДБ обличчя націоналізму лякає на смерть самих носіїв цього обличчя".

У книзі "Розмови про наболіле" А. Погрібний наводить визначення одного автора трьох ідеологій, основу яких складає патріотизм, велика любов до своєї землі, народу, національних традицій.

Націоналізм — активна позиція патріота щодо становлення, розвитку й оборони своєї держави в межах її кордонів.

Шовінізм — націоналізм, що "виходить за межі своєї держави з метою поневолення ін-

ших народів і загарбання чужих земель".

Фашизм — претензія окремої нації на свою біологічну зверхність над іншими народами, що для досягнення своєї мети передбачає геноцид для інших, що і здійснювали нацисти на практиці.

Із подачі П. Симоненка деякі наші співгромадяни почали ставити знак рівності між поняттями націоналізм і нацизм.

Щодо лідера комуністів, то від нього можна чекати чого завгодно після того, як він три роки тому в газеті "Коммунист" заявив, що "кримінальні елементи провозгласили незалежність України".

Дивує, що так багато громадян, які не отримують жодних подачок від Путіна, поділяють його погляди.

● **Галина САГАТЮК**, член "Просвіти", м. Іллічівськ Одеської обл.

МОВА ЄДИНА

Цей рік приніс мені досить важливу подію — я захищала честь школи і району на обласній олімпіаді з української мови та літератури. І мені було дуже прикро, коли чула з уст учасників... російську. Навіть запитання, які виникали до членів журі під час виконання роботи, вони ставили мовою північно-східного сусіда. І найголовніше — це всім здавалося абсолютно нормальним і природним.

Але хіба нормально, що в Україні, на олімпіаді з української мови та літератури я чула... російську.

Чому з української естради лунають російські пісні? Чому український КВК веде росіянин? Чому українські "кавешники" смішать нас російською

ДУМКИ ВГОЛОС УКРАЇНСЬКОЮ ПРО УКРАЇНСЬКУ

(мабуть, пристосовуються до ведучого — із ввічливості)?

А я ні до кого не пристосовувалася. І 1 червня цього року (саме в День захисту дітей), побувавши з делегацією району в Дніпропетровську на святі в нашу честь і побачивши мітингувальників біля Дніпропетровської міськради, приєдналася до них. І яке ж було моє здивування, коли я, викрикуючи "Україна для українців! Так! — українські мови! Ні! — російській! Ні!

— брехні!" в очак "російськомовних" дніпропетровців була цілковито нормальною, а в очак наших делегатів (із українськомовних сіл) — таким собі доісторичним мамонтом. А ще більше здивувалася, коли середніх років чоловік, мешканець Дніпропетровська російською (!) сказав мені: "Девушка, а я ведь полностью с Вами согласен". А в автобусі делегати-селяни всю дорогу додому посміювалися і глузували з мене.

Звертаюся до своїх ровесників (не тільки до тих "сміхунів" в автобусі). Ви не думали над тим, яке майбутнє чекає на Україну, якщо ми так добровільно шодня паплюжимо свою мову, свою культуру, свій народ, а значить, — і самих себе? Якщо занепаде мова, занепаде вся країна. А населенням такої країни легше керувати нашим "чесним" політикам. Саме такий електорат їм і потрібен. І тоді вони нас, як теля на мичці, поведуть не тільки в ЄС, а й навіть в Африку, якщо буде потрібно. Чи хочете ви такого майбутнього? Я, наприклад, ні. Тож давайте вчити українську, говорити нею, думати нею, поважати і любити її, свій народ і себе самих!

● **Настя ФЕДЧЕНКО**, с. Великоолександрівка Дніпропетровської обл.

ПАМ'ЯТІ ДРУГА

Відійшов у вічність київський художник Віктор Шматок, так несподівано і до щемо неждано для рідних його, друзів, знайомих і земляків. Друзі та колеги пам'ятають митця як чудового майстра пейзажу, портрета, натюрмортів із квітами. Часто бачили його твори на День Києва та інші свята столиці України. Значну частку творчості художник присвятив храмовому живопису. Оздоблюючи храми, міг би ще чимало зробити, але — не судилося... Митець був у розквіті таланту, та доля неблаганна...

Народився Віктор Іванович у родині хліборобів Івана Даниловича та Ольги Митрофанівни Шматків у нелегкі повоєнні роки в давньому селі Євминці, що розкинулося на мальовничих придеснянських луках у дев'яти верстах від Остра. Щедра природа краю подарувала майбутньому художнику щире та широке вдача, талант митця. Друзі побували не один раз на малій батьківщині митця, про що згадують із вдячністю.

Поховали небіжчика за всіма християнськими звичаями на цвинтарі с. Євминки поруч із могилою батька. Земля тобі пухом, друже, Царство Небесне.

Відспівав похоронну процесію отець Іоан.

● **Микола СОМ**, художник

ВУЛИЧНИЙ ФОТОГРАФ

Фото О. Литвиненка

Спека... В місті повільно плине час, усі наче перечікують цю позначку — 30 градусів цельсія. І тільки дітлахи запам'ятають це літо в діамантах бризок фонтанів...

МИКОЛУ КОНОБРИЦЬКОГО ЗВІЛЬНИЛИ

ДОБРА НОВИНА

11 серпня 2006 року Апеляційним судом Донецької області скасовано незаконний вирок Краматорського міського суду та звільнено з-під варті директора-організатора першої Української Краматорської гімназії Миколу Миколайовича Конобрицького.

Політичний в'язень був звільнений з-під варті, однак, не дивлячись на всі докази невинності, які були в матеріалах справи, суд замінив термін ув'язнення три роки в місцях позбавлення волі на два роки умовно з позбавленням права на 2 роки займати керівні посади.

Громадські організації, які активно підтримували захист

політичного в'язня вважають цей вирок незаконним та ініціюватимуть касаційне оскарження, а також активно займуться тими особами, які сфальсифікували кримінальний процес за надуманими обставинами.

● **Марія ОЛІЙНИК**, заступник голови Донецької обласної "Просвіти"

СПОСТЕРЕЖЕННЯ

ЦЕЙ ТЕРНИСТИЙ ШЛЯХ ДО ЄВРОСОЮЗУ

Ми так стрімко квапимось шляхом євроінтеграції, що забуваємо про таку просту істину: перш ніж тебе поважатимуть інші, навчися шанувати самого себе — свою мову, свою культуру, історію, своїх видатних і визначних особистостей. Наші намагання стати повноправним членом європейської родини зрозумілі й виправдані, однак не варто при цьому втрачати власного обличчя.

Напівсвідоме чи малосвідоме поклоніння всьому іноземному вже має і ще матиме той негативний вислід, що на угоду комусь губимо власну ідентифікацію. Погляньте, як заповнили наше мовлення — усне і писемне — слова іншомовного походження, які ми просто смакуємо, хизуємося ними, віддаємо їм перевагу в співбесіді. Замість міський голова — мер; замість голова облдержадміністрації — губернатор; замість Верховна Рада — парламент. Звичайно, для урізноманітнення мовлення потрібна синонімія, аби уникнути повторень. Але ж є українські відповідники цих словесних одиниць.

Не може тішити той факт, що у вітчизняному інформаційному просторі (рекламі, оголошеннях, назвах кафе, барів, кав'ярень, казино, салонів краси) перевага чомусь надається словам, які прийшли до нас із-за кордону. Ось короткий їхній перелік, які довелося побачити автору цих рядків: "Альфа", "Таверна", "Ковчег", "Ромсо", "Рандеву", "Клеопатра", "Афродіта", "Касандра", "Міраж". Цей список, звичайно, можна було б і продовжити. Видно, що власники цих закладів цікавляться і давньоримськими й давньогрецькими легендами. Але хай би краще вивчили спершу давньоукраїнську міфологію.

Вдивляючись у далекоглядні горизонти прийдешнього на шляху національного духовного відродження, варто на якийсь час зупинитися і заглянути в минуле. Вивчаючи львівську періодику часів, що передували нашій незалежності, я нарахував 12 (!) рубрик публікацій, що стосуються нашої минувшини. Ось їхній перелік: "Цікаво знати", "Стежка у давнину", "Люби і знай свій рідний край", "Карби віків", "Знайдено в архіві", "Музей у селі", "Скарби народу", "Свідчать архівні документи", "По виставочних залах", "Музеї", "З глибин віків", "По залах музеїв".

А зараз яке видання обласного рівня може похвалитися таким розмаїттям рубрик і такою увагою до історії батьківського краю?

Поважаймо свій родовід, що бере витoki з глибини віків, не забуваймо імен наших славних предків, шануймо мову своїх батьків — і тоді з нами рахуватимуться і наші сусіди, і європейська спільнота загалом.

● **Ігор БІДЮК**, с. Йосипівка Львівської обл.

ЦІКАВО ЗНАТИ

«СІДАЙТЕ» ЧИ «ПРИСЯДЬТЕ»?

У кабінетах, офісах, приймальнях державні службовці чинно кажуть: "Присядьте". Дуже рідко почуєш: "Сідайте". На моє зауваження мені пояснили: "Ви знаєте, сідайте, це ніби до біди, до криміналу, яке ще живе з радянських часів". Люди не знають, яка різниця між цими словами.

Значення цих слів знаходимо у "Словнику української мови" В. Грінченка, словнику "Наукової думки". Зрештою, є в Т. Шевченка: "Просимо сідати, будьте гостями", Б. Грінченка: "Сідайте, щоб старости сідали", П. Мирного: "Чого ви стоїте? Сідайте. Сідайте то побалакаємо" і т. д. Щодо слів присісти, "присядьте" у М. Коцюбинського: "Остап з Соломією присіли на мішках", З. Тулуб: "Настя присіла біля хати гапувати гаманець Сагайдачному", Б. Грінченка: "...по нотах, щоб присів".

Не біймося говорити слово "сідайте", воно давнє, як наша мова. Діди, прадіди, ми з вами так кажемо, коли з пошаною ставимося до людини, сусіда, родича, гостя чи подорожнього. "Присідають" хіба скраю на лаві, у танці, ховаючись за кущем.

● **Степан БОЙКО**,

— Очевидно, що в Україні шоу-бізнес не процвітає, він — така химерно-хирлява приправа з дуже заплутаними правилами гри. За п'ятнадцять років незалежності наш шоу-бізнес мав би досягти якогось певного рівня, хоча б такого як у Польщі. Складається враження, що ми повністю відірвані від європейського контексту. Чому так? Є величезна кількість проблем і питань у цій галузі, які держава мала б вирішувати, але не вирішує. Дехто стверджує, що в нас взагалі ця сфера відсутня. Наявність існує кафедра менеджменту шоу-бізнесу. Чи немає тут парадоксу?

— Я частково погоджуюсь із тезою, що шоу-бізнесу в нас не існує. Образно кажучи, шоу-бізнес — це такий собі “кентавр”, складений із мистецтва й комерційної доцільності. Якщо баланс одного й другого непорушний, то цей “кентавр” уже нагадує якогось мутанта, потвору. Проблеми шоу-бізнесу в нас лежать за межами шоу-бізнесу. Тут усе залежить від стану суспільства, а його духовна складова — постколоніальна. І мистецька — також. Але процес виокремлення громадського суспільства вже відбувається, він іде на рівні спонтанних громадських рухів, одним із яких був Майдан 2004 року. Ми здивували себе й світ. Усе це свідчить про процес розкріпачення душі, звільнення себе на рівні духовному і шлях у напрямі того, щоб наш народ став тим, ким він є насправді. Фактично це шлях до себе. І тоді є сенс існування шоу-бізнесу в Україні, тому що мистецька й духовна складова отримує сенс. Якщо прибрати мистецьку складову, то це вже буде не шоу-бізнес, а “індустрія розваг”. У шоу-бізнесі важливим чинником є масовість і популярність мистецького твору. Якщо твір стає масовим, він комерційний. І тут від мистецької складової шоу-бізнесу ми переходимо до пошанування національних цінностей. Для споживача-покупця важливо слухати саме ту музику, де звучить його мова, рідні музичні інтонації. Пам'ятаю, як говорила моя бабуся: “Іж, що дають”. Це була психологія радянської людини з її невибагливістю, повною покірністю. Саме про такий ринок мріють не лише російські та американські бізнесмени. Про нього мріють і наші бізнесмени, які байдужі до долі свого народу, які ставляться до нього як до “сировини”, з якої можна заробляти гроші. Але сподіваюся, що процес духовного оздоровлення незворотний, хоча й суперечливий. Суспільство все-таки рухається в напрямку усвідомлення своїх цінностей, своєї гідності й до пошуку своєї унікальності. Шоу-бізнес — частина культури, охоплює якийсь сегмент духовної сфери. Але парадокс шоу-бізнесу в тому, що він також спирається на матеріальну сферу. Іншими словами, тому, хто виробляє диски або проводить концерти, має бути вигідно це робити. Поки що, на жаль, середньомісячна заробітна платня пересічного українця не забезпечує нормаль-

ного функціонування шоу-бізнесу, який у нас має не ринково-капіталістичні риси, а феодально-адміністративні. Якщо ми порівнюємо вартість одного компакт-диска, враховуючи не лише вартість носія, а й працю всіх, хто створював продукт, то його ціна мала б складати гривень 40—45. На Заході вартість диска складає десь 75—100 гривень, а це приблизно півпроцента чи процент від середньої американської зарплатні. Це озна-

ване коло. У нас “зірки” виживають так: ставши популярними для мас, вони стають привабливими для окремих “феодалів”, багатіїв із розряду бізнесменів чи політиків, які їм платять добрі гроші за так звані корпоративні вечірки. Цей “бренд” “зірки” привабливий для тих, хто замовляє музику для вузького кола своїх друзів. Таким чином “зірка” розвивається далі, записуючи нові пісні, знімаючи відеокліпи. Є ще одна форма утриму-

Кирило СТЕЦЕНКО: «ПРОБЛЕМИ ШОУ-БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ ЛЕЖАТЬ ЗА МЕЖАМИ ШОУ-БІЗНЕСУ»

Кирило Стеценко — це вихор. Вихор ідей, яскравих новацій, незвичних поглядів на звичайні, здавалося б, речі. З розрізнених фактів він миттєво створює аналітичну й струнку конструкцію явища. Він — бажаний гість багатьох радіо- й телеканалів, змістовність і переконливість його поглядів у царині сучасної культури безперечні, а харизма — заворожуюча. Він може вразити і навіть шокувати екстравагантністю, але це продумана й стильна екстравагантність. Наш гість — жива легенда сучасної української музики, відомий скрипаль, композитор, педагог. Він очолює кафедру менеджменту шоу-бізнесу в Національному університеті культури й мистецтва, а також веде активну концертну й громадську діяльність.

чає, що якщо середня зарплата по Україні складає 700 гривень, то диск у магазині має коштувати 7 гривень... Саме стільки коштує піратський диск на базарі “Петрівка”. Але в наших магазинах ліцензійні й легальні компактні коштують утричі дорожче, порівняно з тим “одновідсотковим” західним стандартом. Якщо легально продавати компакт-диски по 7 гривень, їхнє виробництво стане збитковим. І навпаки — якщо підняти ціну до вигідної позначки в 40 гривень, диски купуватимуть одиниці. Тут конфлікт між масовістю і комерційністю. Тобто головна проблема нашого шоу-бізнесу — в стані українського ринку, в неплатоспроможності покупця. А покупець має бути масовим. Ось таке зачаро-

Фото О. Литвиненка

вання “на плаву”: бути жінкою, коханкою або коханцем цих людей. Але все це заперечує головну формулу шоу-бізнесу, яка засвідчує, що споживач має бути масовим, а не елітарним. Важливий економічний аспект. І ще одне. Для артиста, аби стати масово-популярним, ще один бар'єр. Цей бар'єр — засоби масової інформації. Тут ми знайдемо відповідь на питання “чому не розвивається шоу-бізнес в Україні”. Річ у тім, що наші електронні ЗМІ трактують артистів як рекламодавців. Вони привчили всіх, що кожне звучання пісні по радіо або в телебаченні — це ротація реклами артиста. Виконавець сприймається як рекламний продукт, а телеканал — як організація, що надає послуги з просування його на ринок. До речі: це абсолютно незаконно і тут наявні подвійні стандарти. З юридично-правової точки зору таку тінюву схему діяльності ЗМІ дуже легко розвінчати й ліквідувати. Але цього не відбувається. І тут найбільший парадокс українського шоу-бізнесу. А відтак — не все гаразд у нашому королівстві, тому що в інших країнах, які не належать до пострадянського простору, цього немає. Там мас-медіа заробляють на рекламі, а не на артистах. У нас телеканали й радіостанції заявляють, що не будуть “крутити” молодого виконавця, тому що він невідомий, а “крутитимуть” “зірку”, тому що “зірка” підвищує рейтинг і відповідно притягує капітал рекламодавця. Але “зірка” не буде платити каналу, тому що її і так будуть “крутити” через її “зоряний” статус. Тож платити за ротацію мусить найбідніший — молодий виконавець. Причому чималі кошти, аби про нього хтось щось знав і щось чув. Без втручання держави неможливо розв'язати цей гордієв вузол. У нас є закон, згідно з яким кожна радіостанція зобов'язана транслювати не менш 50 % національного музичного продукту. У

Франції франкомовний продукт складає 60 %, з яких 20 — це твори молодих і невідомих артистів. Така динамічна ротація наповнює ринок новими іменами. У нас проблема з прохідністю нових імен на ринок. Починаючи з 1998 року, в нас цей процес оновлення дуже загальмувався. Інша проблема в тому, що власники більшості крупних мас-медіа не українці, які розглядають Україну як територію для просування продукту інших країн. Ведеться така гра, аби не пускати на ринок український продукт, а якщо й пускати, то на дискримінаційних умовах. Це пояснення того, чому на українському ринку домінує російська попса. Якщо ми будемо пасивними, а держава не захищатиме свого виробника національного продукту, це загрожуватиме повним витісненням із ринку всього українського. Поки що тут домінують російські бізнесмени, але коли середня зарплата українця сягне 800 доларів, тут миттєво з'являться американці, аби прощотувати свої інтереси.

Колись “Червона Рута” була потужним виробником нових імен, але “зірок” із них робили інші — “Таврійські ігри”, “Слов'янський базар”. Робили разом із підпорядкованими їм мас-медіа. Коли “Червона Рута” припинила свої титанічні пошуки талантів, це одразу стало відчутно. Однак шоу-бізнес України, на мою думку, не повинен комплексувати з приводу своєї творчоспроможності, це стосується його величезного фольклорного підґрунтя і природно-генетичної схильності до музики. Адже наші музиканти, які опиняються в інших країнах, ніколи не пасуть там задніх. Більшу частину російського шоу-бізнесу складають вихідці з України. Можна сказати, що наш генетичний скарб працює на шоу-бізнес Росії. Окрім суто соціально-економічних чинників, про які я говорив раніше, існує культурологічно-психологічна проблема недооцінення себе й непероявленості своєї сутності. Цей комплекс меншовартості, який сидить і в споживачеві, що легко піддається на те, щоб його провокували на споживання закордонного продукту. Через те, що ми у своїй історії рідко бували державними, у нас відсутня своя міцна школа менеджменту. Рядок із Гімну “Запануємо ми, браття, у рідній сторонці” якраз і свідчить про прагнення отримати свою управлінську модель, але поки що вона не сформована, оскільки тривалий час була атрофована. Відповідь на питання про те, чому ми не реалізуємо свій багатющий потенціал, тільки одна: відсутність професійного менеджменту. А професійний — це стратегічний менеджмент. Ідеться про визначення сукупності цілей і послідовного руху до реалізації. Це має здійснювати ціла армія менеджерів нового типу. Тому перше завдання держави — формування школи національного менеджменту, зокрема школи менеджменту шоу-бізнесу, адже наш шоу-бізнес є відзеркаленням проблем нашої економіки. Паралельно має йти процес формування державної культурної стратегії. По-третє — безумовне оволодіння інформаційним простором України і встановлення чітких правил гри для власників мас-медіа. Ідеться не про націоналізацію ЗМІ, хоча питання можна ставити так: якщо засоби масової інформації працюють проти України, то чому Україна не працює проти них? Якщо організм інфікований вірусом, то організм лікують і вірус знищують. Наші ЗМІ намагаються знешкодити національний організм. І це робиться на глибинному рівні цінностей, суспільних настроїв: сіяння зневіри, розчарування, безсилля, власної неспроможності. Увесь інформаційний простір працює на зниження людської сутності й зведення людини до звичайного споживача матеріальних цінностей. Ідеться про вимивання духовного й заміну його суто тваринною субстанцією. І це, до речі, робиться також засобами шоу-бізнесу. Радикальний і швидкий шлях лікування ЗМІ — їхня націоналізація. Мені закинуть, що це не демократично. Однак демократичні Франція, Англія і Німеччина ніколи не дозволять своїм ЗМІ нищити державу... У нашому випадку держава повинна запропонувати всім ЗМІ — приватним і державним — єдині правила гри, де головним пріоритетом будуть загальнонаціональні цінності, екологія інформаційна й культурна.

Далі буде.

Спілкувався
Олександр ЄВТУШЕНКО

КЛАСИКА МУЗИЧНОГО АВАНГАРДУ

Фото О. Литвиненка

Концертна серія “Нова музика в Україні” — форма репрезентації шанувальниками музичного мистецтва сучасної укра-

їнської та світової симфонічної, камерно-інструментальної музики за участю Камерного ансамблю “Нова музика в Україні” та провідних вітчизняних і зарубіжних оркестрів, солістів-інструменталістів, композиторів. Цикли концертів проходять у найкращих концертних залах України. Заходи тривають упродовж щорічних концертних сезонів. Художній керівник — композитор і диригент Володимир Рунчак, який заснував цей проект у 1998 р. Співорганізаторами виступають Національна всеукраїнська музична спілка, дипломатичні та культурні представництва різних країн світу.

Камерний ансамбль “Нова музика в Україні” (попередня назва — Камерний оркестр КО НСКУ) був заснований українським композитором і диригентом Володимиром Рунчаком. Перші свої концерти колектив провів у сезоні 1989—1990 рр. Метою його створення було бажання виконувати нові твори сучасних українських і зарубіжних композиторів, класику музичного авангарду ХХ століття. За час свого концертного життя ансамбль брав участь у багатьох фестивалях сучасної музики, а також у рамках Концертної серії “Нова музика в Україні”.

Інф.

ПОДІЯ

На відміну від усього цивілізованого світу, сучасний джаз в Україні займає нішу такого собі вузько-елітарного мистецтва, подібно до класики, опери. Імена наших джазових виконавців добре знані за межами країни. Вони їздять по світу, отримують найбільші нагороди й призи на багатьох міжнародних імпрезах, а вдома залишаються майже невідомими, перебуваючи в тіні маргінальної попси. Хоча в Україні є достатня кількість шанувальників джазового мистецтва, про що свідчить популярність “Джаз-Коктебелю”. Ми зустрілися з прес-аташе фестивалю Дмитром ІВАНОВИМ і з’ясували всі деталі цієї неординарної події.

— **Дмитре, чим відрізнявся нишній “Джаз-Коктебель” від трьох попередніх?**

— Масштабністю, кількістю справжніх хедлайнерів — зірок першої величини, мультикультурністю події. Йдеться про те, що організатори цього разу вирішили зібрати не тільки меломанів, закоханих у джаз, а також усіх, хто прагне розширити свої уявлення про світ сучасних технологій, модерного образотворчого мистецтва, про музичні жанри, що межують із джазом. І це вдалося зробити, не дивлячись на труднощі об’єктивного характеру.

— **Тож хто зі світових зірок завітав до України?**

— Це унікальний контрабасист і басист Стенлі Кларк, який приїхав зі своїм гуртом і грав різну музику. На контрабасі він виконував музику, подібну до класичної. До речі: його піаніст — наш земляк, молодий хлопець з Умані, що на Черкащині. Дивна історія їхнього знайомства. Руслан Сирота навчався музики у США. Там вони й зустрілися. На запитання щодо Сироти Стенлі Кларк відповів, що той зачарував його своєю блискучою грою і композиторським даром. Також зі своїм гуртом прибув знаменитий барабанник Біллі Кобем, який прославився участю у джаз-роковому колективі “Weather Report” (“Прогноз погоди”). А ось відомий канадійський блюзмен Кенні Вейн виступав із нашими кращими музикантами. Це були: один із найкращих саксофоністів Дмитро Олександров, барабанник Олексій Фантаєв і контрабасист Андрій Арнаутів. Усіх на фестивалі здивувала Саскія Варум, жінка, яка грає на трубі. Грає фантастично, за що американські критики назвали її “Леді Майлз”, маючи на

МУЛЬТИПОДІЄВИЙ ДЖАЗ-КОКТЕБЕЛЬ

Нещодавно у кримському містечку Коктебель відбувся найбільший (і найцікавіший) в Україні міжнародний фестиваль “Джаз-Коктебель”. На березі Чорного моря поблизу будинку-музею Максиміліана Волошина на відстані 200 метрів одна від одної були розташовані дві сцени, на яких вирували фестивалні події. Уже четвертий “Джаз-Коктебель” зібрав рекордну кількість шанувальників — близько десяти тисяч глядачів, які прибули туди спеціально, аби побачити наживо й оцінити майстерність найбільших джазових зірок світу.

Стенлі Кларк

увазі класика джазової труби Майлза Девіса. У складі її оркестру був хлопець, який читав реперські скетчі. Це було несподівано і вразило багатьох. З новою програмою, яка поєднувала живу й комп’ютерну музику, приїхав із Росії саксофоніст Олексій Козлов зі своїм гуртом.

— **Є інформація, що на фестивалі були застосовані нові інтернет-технології, революційні за своєю суттю. Подейкують про ноу-хау, які були здійснені ексклюзивно в межах “Джаз-Коктебелю”...**

— Вперше в світі було реалізовано проект “Джаз зі швидкістю світла”. На нашому фестивалі відбувся концерт музикантів, які перебували у різних країнах на відстані тисячі кілометрів один від одного. Вони грали за допомогою інтернету і спеціальної програми, яку створили студенти різних ВНЗ. Суть винаходу — відсутність затримки звуку, що дозволяло музикантам вільно імпровізувати в режимі реального часу. Були з’єднання з Києвом, Москвою та Оксфордом. Грали: відомий піаніст Леонід Пташка і трубака Андрій Іков, які були у Москві. В Коктебелі грала велика збірна команда, а в Англії — саксофоніст Джордж Хаслам, гість торішнього “Джаз-Коктебелю”. Враження від того фантастичні, адже була повна ілюзія присутності на сцені музикантів, яких ми бачили на екранах.

Взагалі, ідея введення різних інновацій на фестивалі була пок-

Ян Зодерквіст

ликана бажанням залучити якомога більше так званої неджазової публіки.

Окремою великою подією була лекція (а потім і дискусія) відомого шведського письменника і філософа Яна Зодерквіста, який написав книжку, що здійняла чималий галас у Європі, “Нетократія, або Нова правляча еліта”. Вона написана у співавторстві з письменником Олександром Бардом. Зодерквіст розглядає розвиток суспільства крізь призму сучасних комунікативних технологій, зокрема — інтернету. Він вважає, що на зміну сучасної буржуазії приходить нова

еліта — нетократія (неологізм утворено від терміна “нет”, тобто “мережа”). Він виходить із теорії, що каталізатором розвитку первісного суспільства було винайдення письма, потім — книгодрукування, ще пізніше — електронних засобів інформації. Нині такий каталізатор — інтернет. Дискусія з автором “Нетократії” відбувалася на тлі музичного інтернет-концерту, що й стало яскравою ілюстрацією для обміну думками.

— **Отже, “Джаз-Коктебель” перетворився на мультиподієву акцію?**

— Саме так. Як ніколи раніше, в коло фестивалних заходів були включені презентації і прем’єри фільмів. Йдеться про несподіваний проект двох художників — Ігоря Дюріча і Ігоря Подольчака. Цей повнометражний фільм є екранізацією... картини Дієго Веласкеса. Тобто вони написали сценарій, виходячи з сюжету полотна, запросили відомих акторів. Запросили, між іншим, Миколу Вересня... Музику для фільму створив композитор Олександр Щетинський, а виконує її відомий львівський саксофоніст Юрій Яремчук.

Були у нас також виступи поетів і ді-джеїв в одній особі. Був знаменитий британський ді-джей Пол Мерфі, який експериментує з джазом. Власне, задля музики і явищ, що не пов’язані безпосередньо з джазовим мистецтвом, у нас функціонувала друга камерна сцена.

— **Якою цього разу була фестивална аудиторія?**

— Дуже різноманітна. Можна сказати, що “Джаз-Коктебель” відвідали представники всіх без винятку соціально-культурних прошарків. Канадієць Кенні Вейн визнав, між іншим, що цей фестиваль був найкращим з усіх, які він відвідав за останні десять років. Найкращим за атмосферою, за рівнем організації.

ПРЕЗЕНТАЦІЯ

ГАЙТАНА З «РОДЗИНКОЮ»

Гайтана на українській попсцені — явище несподіване, неординарне й ексклюзивне. Вона першою зі співаючих леді продемонструвала, як насправді органічно поєднуються диско і фанк, європоп і соул із блюзом. І не просто показала, а й зробила це своєю “родзинкою”, не дивлячись на безліч світових аналогів (переважно американських). Ексклюзивність її співу в тому, що вона без жодних зусиль використовує типову афро-американську вокальну традицію і тексти власних пісень українською та російською мовами. Гайтана єдина в Україні темношкіра співачка (її називають “шоколадкою”), яка в шоу-бізнесі досягла реальних успіхів і визнання. В її активі два альбоми. Перший — “Про тебе” (2003), записаний з її гуртом “Unity”. Другий — уже повністю її сольна робота має

назву “Слідом за тобою” (2005). Обидва з’явилися під лейблом столичної аудіокомпанії “Лавина-м’юзік”. Узагалі гурт “Unity” почав “пробиватися” на кийську орбіту в 1999 році. То був тернистий шлях — серед різноманітних конкурсів, фестивалів — насамперед джазового напрямку, через досить виснажливу клубну роботу. Остання, до речі, швидко вивела “Unity” в лідери клубної сцени. Однак статус клубної “принцеси” Гайтани, звісно, не влаштував. Її мета — стати поп-зіркою принаймні в Україні. Певний час Гайтану і “Unity” сприймали виключно як високопрофесійну форму, яка працює на дорожніх закритих вечірках і бере участь у престижних естрадних “соляних” пліч-о-пліч з Іриною

Білик, Таїсією Пovalій, Марією Бурмакою, гуртами “Океан Ельзи”, “Man Sound”. До речі: у творчому активі Гайтани є концертна програма “Гайтана Гранд-Шоу” з артистами оригінального й танцювального жанрів, а також спільний пісенний блок разом із чудовим вокальним гуртом “Man Sound”. Однак записуючи свої альбоми, Гайтана прагнула достукатися до слухача власними піснями. Зрозуміло, що дорого до слухача допомогли подолати два запальні яскраві відео на пісні “Самотня боса” і “Слідом за тобою”. Щодо свого авторського матеріалу співачка висловлюється дуже скромно: “У новому альбомі представлено пісні в стилі “диско” і переважно пісні про кохання. Це “музика для душі” і трохи “для ніг”, кожен слухач знайде у ній щось своє”.

ПОРТРЕТ

Бандура. У кожного з нас це слово викликає туманні асоціації з архаїчним минулим або пригадуються офіційні концерти на партійних з’їздах 70—80-х, із капелами бандуристів у червоних шароварах. Бандура в радянські часи перетворилася на символ псевдонародності й хрестоматійного занудства. Чи може бандура асоціюватися з актуальною гостросучасною музикою? Може! Це довів Роман Гриньків — кийський музикант із консерваторською освітою, ім’я якого сьогодні добре відоме діячам західного шоу-бізнесу. Роман Гриньків активно концертує і випускає спільні альбоми з Ел Ді Меолою — легендарним джазовим гітаристом, виступає у проектах Андреаса Волленвейдера — швейцарського артиста зі світовим ім’ям. У Канаді Роман організував і побудував бандурну майстерню, а в Києві він займається підготовкою шоу, “героєм” якого стане електрофікована бандура. У цьому шоу візьме участь Ел Ді Меола.

Слово — Роману Гриньківу: — Не я вибирав бандуру. Вона вибрала мене. Мій дід займався бандурою і зробив мені іграшкову бандуру. На велику сцену мене вивів Ієгуді Менухін. А передісторія була така: два бельгійці знімали фільм про Україну. Вони потрапили в консерваторію і почали знімати коридори, де на кожному кроці грали студенти, тому що місць у класах не вистачало. Одним із них був я. Цей відеозапис потрапив до Менухіна. І він захотів бачити мене в своєму концерті. Згодом я у Парижі виступав у концерті Ієгуді Менухіна. У тому ж залі наступного дня повинен був виступати Ел Ді Меола. Директор залу запитав у мене, чи знаю я такого музиканта. Знаю і дуже поважаю. Тоді він сказав, що може провести мене на його концерт. Я закинув на плече бандуру

(залишати в авто не став, тому що там теж крадуть) і пішов до залу. Після концерту директор повів мене на сцену — знайомилися з Ел Ді Меолою. Той побачив бандуру і попросив зіграти що-небудь. У той момент публіка вже залишала зал, але апаратура ще була включена. А сів біля мікрофона і став грати. Ел Ді Меола дивився на мене як заворожений, потім узяв гітару і став імпровізувати. Коли я підняв голову, то побачив, що глядачі повернулися в зал — концерт продовжувався.

УНІКАЛЬНИЙ СВІТ БАНДУРИ РОМАНА ГРИНЬКІВА

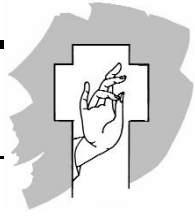
Цей спонтанний дует вилився у спільні концерти в Америці. Далі пішов запис альбому “Зимові ночі”. Музика “ночей” була побудована на українському мелосі і це, безумовно, заслуга Романа Гриньківа. Саме він розтлумачив Ді Меолі, що “керолл оф беллз” — не американська народна пісенька, а українська колядка в обробці Леонтовича. “Зимові ночі” — типовий різдвяний альбом, яких на американському ринку під кінець року з’являється безліч. Але саме цей диск користувався величезним попитом — альбом прекрасно розійшовся в Америці й Європі. Тим часом Роман перебрався в Торонто, де і створив власну бандурну майстерню. Йому допомагала діаспора. Вона ж його потім і гнобила: Гриньків із його новаторством і експериментами був не до вподоби. Перебороти консерватизм канадських українців виявилось важче, ніж зробити те саме на Батьківщині. Його стосунки зі світовими зірками музики нью-ейдж склалися значно краще.

Роман Гриньків:

— З Андреасом Волленвейдером я познайомився заочно і вже потім постукав у його двері. Волленвейдер для мене в студентські роки був кумиром, я захоплювався його музикою, мене приваблювала його манера гри на арфі, прозорість і краса звуків. Я мріяв зробити з бандурою те, що він зробив з арфою. А справа розвивалася так. Один швейцарський музей вислав екзотичні музичні інструменти, у тому числі — бандури. Це були інструменти абсолютної кічнє, тому що в сталінські часи вони робилися для дарунків вождів від українського народу. Уявіть собі бандуру у вигляді серпа і молота... А музейні працівники вирішили влаштувати спеціальний концерт, щоб почути як це все звучить. Запросили мене. Після цієї незабутньої акції я потрапив у домашню студію Волленвейдера. Він зацікавився бандурою й увесь час просив мене грати народну музику. Якщо Ел Ді Меолу цікавили звуки — як фарби художника, то Волленвейдера цікавила мелодійна автентика бандури, тобто — щось глибоке, архаїчне. Волленвейдер вирішив написати музику спеціально для бандури. Усе буде зроблено за правилами: ноти, репетиції, запис. Це буде погляд швейцарця на нашу музику і наше спільне її втілення.

Сьогодні Роман Гриньків самостійно розробляє дизайн абсолютно запаморочливої сцени — з монітором і комп’ютерами. Там, на тій сцені, Роман збирається продемонструвати нову модель бандури — міди-бандуру. Крім того планується безліч інших “родзинок”, які поки що тримаються в таємниці. Тобто — Роман продовжує руйнувати стереотипи. І створює нові. Але вже зовсім іншої якості. Світові він це вже довів. Тепер спробує зробити це в себе на Батьківщині.

● Матеріали підготував Олександр ЄВТУШЕНКО

ВОЗБУДИСЯ, ДУШЕ МОЯ (Піснь про ікону¹⁾)

Закінчення. Початок на с. 11

разу; силу природи-Творця в цьому образі змальовано мовою “іконного” символізму, прочитавши його, людина розкривається як двоєдина істота — син землі й син Божий. Гармонія між ними має ще кілька вимірів, кожен із яких доступний лише людині чутливій і неспокійній до природи-Творця. Ці виміри мовби вві сні переносять нас у віки, розкриваючи суть минулих днів і сенс історичного досвіду, коли гинули цивілізації — во ім’я чого? — і коли про них було майже нічого невідомо. Але якщо захотіти, можна все це побачити і без коментарів, яких ікона не потребує; *покаянній* людині вона завжди дає свою силу й духовне багатство. Ікона — це глибоко духовний початок, звідки душа постіпно п’є оживлюючий бальзам, і якщо ми, наситившись світом фізично, впадаємо в дрімоту (сплячку, нудьгу), то необхідно знову побачити ікону, відкрити її в собі — і тоді життя зануриться духом в її “божественне миротворіння”, в її потаємну сховку, де світло гасить темінь і настає вічне прозоріння, воскресіння сплячої плоти — і тоді душі відкривається світ-вимір — світ-буття, в яких вона перебуває в постійній *радості*, а в цьому реальному світі душа лиш страждає, *плаче*. Тому й потяг до того світу (“небуття”) був всенародний — люди хотіли наблизитись до нього, щоб побачити справжню реалію-сенс. Язичник усвідомлював цю “реалію” у різних природних стихіях: блискавках, громах, грозах, буреломах, у морських безоднях і небесних просторах, коли, мовби вві сні, відбувалися різні пророцькі дива, що спонукали психіку людини до якогось певного відкриття: углядіти вічних богів, котрі карають *живих* за непокору, за дикість до всевишніх сил; побачити примару-двійника, відьму, яка стає людиною, а людина чортом. Такі страсті видавалися язичнику взаємопов’язаними, тому і вірив у гармонію між людьми й богами й поклонявся останнім, приносячи жертву. Отже, віра й поклоніння відбувалися через певні ритуали, магію, а отже, і кров¹⁵. Чи не тому, боячись “вічної крові” (починаючи від Каїна, який убив свого рідного брата Авеля), “язичницька магія” (магізм) змусила людей (народи) повернутися до іншої віри, хоча паралельно проти “магії” вже виступали духовні думателі у різних країнах (згадаймо грецьких філософів). І тому магію згодом потіснила етика — наука, що розвивалась через пізнання. Духовні думателі відкрили “ідею Абсолюту”, яка в кінцевому підсумку стверджувала, що “Божа таємниця” надто далека від реального практичного життя. Крім того, світові релігії утвердили ще “ідею вічного повернення”. Десь між ними й пролягла ідея-вість старого Ветхого Завіту, який разом з індійськими, китайськими і грецькими філософами мертвив ідею (віру) в язичницьких богів (стихійних — Богів природи). І тоді людина вже виступала в союзі з “єдиним Богом”, брала участь у “розбудові” світу, а отже, й у конкретному розплідненні людей на Землі і таким чином разом із Творцем — Батьком світу — створювала повноту буття. (Хоча насправді буття¹⁶ бу-

ло там, за невидимим світом, і вона того також прагнула, подумки звертаючись до Бога). Таке “спасіння” приносило людині повну гармонію, що вона й справді живе в союзі зі своїм Творцем-Богом, а отже, має право й на потойбічне існування. Ось чому ікона так наставляє нас на шлях до істини, до Царства Божого¹⁷, в якому закладені всі замисли Батька світу. Прагнучи в помислах наблизитись до нього, людина почала бачити той “драматичний діалог” між плоттю і духом (плоть — земна рабіння, дух — небесна цариня), в процесі якого й народилась вона, щоб потрапити у третій вимір. І тільки в цьому “третьому вимірі” (“болісному прозорінні”) людина, переживши Содом, Гоморру, Ніневію, Вавілон, Рим, зможе побачити свого Батька-Творця. Це й буде та найбільша “радісна вість”, яка, очевидно, може настати через сприйняття Бога, зображеного на іконі. Радісна вість про спасіння душі. Але чи кожний може сягнути глибини цього “дива”? Алже ікона дається лише тому, хто її бажав, хто не може бути без неї жодного дня. Стоячи перед іконою, людина думає: “А чи завжди я маю те, що шукає душа моя?” Апостоли бачили Духа Святого, що сховався вогненних язиках, а ми відчуваємо його в собі — тому й чутливі до ікони¹⁸, перед якою настає ясність і розуміння чогось великого, значимого. Тому й бачимо в її ликах щось дуже близьке й зрозуміле, коли, придивляючись, услуховуємось у своє глибоке, внутрішнє, до початку якого торкаємось порухом думки, завдячуючи писанням старих малювань¹⁹, тому й думка наша незвично пульсує, мовби автор її — ця енергетика, що сходить зі святих ликів моєї деревлянської хати і летить у цей шалений бундючний світ.

Тому я так заповзато думав про неї — вельми по-церковному зайшла вона в мою будучність, назавжди оселившись і заповнивши простір, куди могло устрибнути будь-яке лихо; я завдячую їй, що зацікавилася мною, моїми життєвими гараздами чи негараздами, — я навіть сам, при всій суперечливості й драматургії моєї смерті²⁰, моєї відсталості думки прихилию до ширості, аби розмова з нею була корисливою не мені, пастухові й рабові, а вам, оскільки ікона просвітлює не мій, а ваш (наш) розум, виводячи з нетрів спорожнілі душі, мов Господь із пустелі.

Амінь.

● **Микола ЗАКУСИЛО**

Про автора
Микола Закусило — “етнічний письменник-монах”, який пише свої твори, дбаючи насамперед про духовну велич і зростання людської душі. Його “бібліотека для душі”: романи “Книга плачів”, “Грамотка скорблячих”, “Норинчанка і пах”, “Деревлянин і янголиця”, п’єси “Ковдуні”, “Глина світу” та інші, закорнені на глибокій польській мітології і демонології, відображають дух наших предків, котрі жили у давнину. Відродженню втраченого присвячено і його нове есе “Возбудися, душе моя (Піснь про ікону)”.

На Маковія пану Миколі виповнилося півстоліття. До свого ювілею письменник-художник підготував персональну виставку живопису “Архетипи Полісся”, яка відбудеться восени в Музеї книги і друкарства (Києво-Печерська лавра). Ми щиро вітаємо ювіляра-іконописця і зичимо йому нових творчих успіхів.

тим, екх народ на шляху до істини сфантазував у образі янголів Божих, що збужує у нас постійно запотажне диво: откуль беремоса; а іконописец помечає на іконі янголів Божих ек светло вранешне — наше благоговенне надєй і великих сподєванок про Царствє Божє. Тож, даючи нам свежи екземпляр (детку крилату), Господь Бог наче постійно каже нам: незапаскудьте чистє, оясненє, непорочно, побережежт — тогдє перед вами одкриєцца Царствє Божє.

¹⁸ Не все ікони серце вчуває одразу, але одна ікона заходить в жилище (осветилище) назавжди воспевати й ісполняти сладостія духовния коло живое душі.

¹⁹ Хто берецца светильничат (малюват) ікону, той не дондуже думат, що сотворєна нимже ікона — це вже його вместилище (власность). На іконах ініціялов не ставєт. Маляр-іконописец далєкї од спокуси, що лижє серцє заздросною пихою: це моє. Жуодна ікона не належит нї тобє, нї мнє. Вона приходить яко божєственни дух з думкою іконописца, якї освєчє фарби і пензля, аби й тутє не согрішити; за дошку вуон сїдає чисти, як дєнь, і ясни, мов небо. Куожна ікона стукєє в серцє церковного малєра, котрі не може йой не одчинит простор душі Божєє, щоб молились к ньой нищї, убогї, рабї земні — ікона заходит у двєрї душі всїх, у кого вона не пуста і не заповнена мєслями про Людину і Бога, Землю і Небо.

²⁰ Нагадаю ще й це: “Смерті немає, — казав св. Августин, — оскільки минуло минуло”.

АРИСТОКРАТИ ДУХУ

“На сцену увірвався вітер безкінечності, безкрайності та таємничої реальності, який оточував театр”.

Унамуно

Завершився III міжнародний фестиваль моно-вистав актрис “Марія”, який проходив у приміщенні Національного драматичного театру ім. І. Франка 23—27 вересня.

Фестиваль присвячений першій народній артистці України Марії Костянтинівні Заньковецькій. 4 серпня виповнилося 152 роки від дня народження неперевершеної української актриси емоційного, духовного, інтелектуального складу, корифея української сцени.

Берегиня і засновниця єдиного в Україні фестивалю моновистав народна артистка України **Лариса КА-**

ДИРОВА: “Це наша біда, що ми згадуємо наших акторів, великих аристократів духу України тільки в день їхнього народження чи в дні ювілею. Ми згадуємо, ми пам’ятаємо нашу Марію. Особливо двох велетнів сцени — Заньковецької та Садовського, — пару, яку об’єднувало кохання. Для нас важливо знати, що є ця пара на сцені, і тому з Москви приїхали Корнев і Константинова, зіркова російська пара, яка все життя разом на сцені. Цілий рік ми добирали актрис, гарно, що склалася така географічна карта. Всі актриси єднає величезна концентрація духу й емоційної енергії, яка поєднана з мінімальним просторовим, візуальним розширенням. Під час вистав був сконцентрований позитивний струм до глядачів, ми чули мову українську, англійську, латину, італійську, польську, білоруську, російську. Все спліталось у вінок культур, діалог, те, що я пропоную всім своїм життям. Тільки діалог, ніякої боротьби...”

Фестиваль відбувся за сприяння Міністерства культури і туризму України, Національного академічного драматичного театру ім. І. Франка, “Міжнародного інституту театру”, Всеукраїнського товариства “Просвіта”, Музею М. Заньковецької, благодійного фонду “Наш дім — Україна”.

У роботі фестивалю взяли участь не лише видатні артистки своїх країн, а й режисери, журналісти, молоді актори, шанувальники театру. За допомогою волонтерів із Могилянки та співробітників театру Франка фестиваль справді мав неперевершений успіх і для організаторів залишив шмат для творчої перспективи на наступний рік. Програма фестивалю була напрочуд насиченою та цікавою.

У перший день фестивалю відбулася прес-конференція, на якій акторки та організатори розповіли

про ідею створення і творчий ореол “Марії”. Богдан Ступка, художній керівник театру ім. І. Франка, народний артист України, лауреат Національної премії ім. Т. Шевченка привітав акторок і побажав завоювати сцену, доносячи велич патрона фестивалю. За матеріалами фондів музею Марії Заньковецької глядачі мали можливість побачити виставку “Дует. М. Заньковецька і М. Садовський”.

Відкрила фестиваль господиня Лариса Кадирова виставою “Сара Бернар — наперекір усьому” (режисер З. Хшановський, художник-постановник Т. Соловйова). Відсутність стра-

ху знати і бути собою, любов як війна за серце рідної душі, жіноча сутність-примха свободи, подорож у життя, яке запитує і відповідає, всі ці закони існування Сари Бернар Л. Кадирова намагалася зрозуміти і донести через виставу. Цей переліт у французький порядок тієї епохи зачарував кожним елементом. Повен фантазій уявний світ Сари Бернар штовхав її до роздумів про заперечення, хибу існуючого. Напрочуд захоплююча вистава заповнювала залу театру паризьким ароматом ніжної і сильної жінки.

Наступного дня актриса з Білорусі (Мінськ) Галина Дзягілева представила виставу “Зачекай, сонце!”, — це музично-драматична моновистава за романом у віршах Ліни Костенко “Маруся Чурай” (переклад з української Ніни Матяш), творами європейської поезії з книги “Перебираю самоцвіти”, сонетів “Бабине літо” Ніни Матяш. Білоруський поетичний театр “Зьніч” (“Смолоскіп”), засновник і художній керівник якого Галина Дзягілева, створений 1989 року при Білоруській державній філармонії, єдиний білоруський театр, що працює у жанрі моновистав.

Актриса з Росії (Москва) Наталя Заякіна, Театр Ленкому з моновиставою “Недоторканий запас” вразила одразу. Емоційне наповнення вистави схопило, зосередило і незрозуміло було, чи в тобі реальність, чи ти в реальності. У Н. Заякіної поєднані і письменницькі, і драматургічні, і акторські таланти, цей сплав і створив її неперевершену моновиставу.

Німеччину (Кіль) представляла відома актриса Театру “Ex-Re” Йоланта Козак-Зутович із дуже специфічною виставою “Arocalypsis” (Rara Avis), за творами Розвіци фон Гандерсхайм, яка виконувалася латинською мовою. Розві-

ца фон Гандерсхайм — перша німецька поетеса, монахиня, перший драматург християнського часу. Її монодрама “Апокаліпсис” була створена за віршами про видіння Іоанна, які були написані під впливом 14 фресок. Основне наповнення вистави — тема кінця світу, боротьби добра і зла.

Уперше в Україні театр “Кропка” Австралія (Сідней) із монодрамою “Елліда”. За класичним твором Ібсена “Жінка з моря”, де Елліда — Іоланта Юшкевич, ув’язнена на землі, своїм сумом за морем вражає глядачів. Історія про русалку, яка, за легендами, живе на узбережжі

Балтійського моря, прагне повернутися до свого природного середовища. Однак за своє перебування на землі вона пізнає найбільшу істинну радість і трагізм людського кохання...

Експресією заповнила залу полька Барбара Дзекан (Варшава) із виставою “Театр — це Жінка”. Досконала пластика, тембр голосу, колорит мюзикі охопив на коротку мить кожного присутнього. Унікальна гра дозволила відчувати містерію театру і проїнятися його тонкими забавками і екстраординарними відчуттями.

Останньою була монодрама “Очі, що дивляться у небеса” італійки (Рим) Соні Антінорі, з якою глядачі здійснили екскурс у світ, повен таємниць. Ця вистава про острів Пасхи та його завалувану історичну спадщину. “Країна велетнів” гостинно приймає мандрівників, які найвпевніше, що розчулять її. Гортаючи записник, глядачі ніби відчувають таємничість острова, яка навіюється легендами.

По завершенні відбувся “круглий стіл” “Сучасні виміри акторської майстерності”, присвячений 150-річчю видатного українського актора Миколи Садовського.

Утретє фестиваль наповнив атмосферу театру Франка камерною партитурою, співзвучною з кожним рухом актрис. Протягом чотирьох днів у кулуарах “великої” театральної сцени для глядачів поставила відвертість жіночих уст. Дивовижні й такі різні за характерами актриси доносили своєю грою елементи сучасного пасеїзму, який перегукувався з любов’ю, пристрастю, жагою, надією, гнівом, розчуленням, відвагою, радістю, душевною безприступністю.

Фестиваль залишив по собі глибокий слід для роздумів. Мистецтво зіграло чергову п’єсу і віддало шматок свого цілого кожній актрисі, яка повезла його на батьківщину. До зустрічі наступного року...

● **Ярина МИХАЛЬОНОК,**
студентка НаУКМА

¹³ Жуонка лесникова нарожувала, й вуон позвав бабу-пупорезку, пришла вуона, костигу поставила в кучережник, а сама до ікони: благослови, Мати Божє, оце невинне, шо йде од тебе, — а та вжуо крутица в луожку, реве ек корова, а те роздирає їє, дорогу шукає себе, зве пупорезку, пупорезка миє руки, полоще рота вуодою з травою, цолує ікону, а послє зубами розкушує і язиком зализує, а ночу до сход сонца вуоди принесе, нагрєє в природі і купає породєло тріо рази напроти ікони і новородка купає в туй вуодє, ше туда траву хрестом порубає, а потім ллє, і вуода дзорить по нагненому телі, пупорезка пий, каже, породєля ротом хап, пупорезка ше укликне, породєля ковть, а после пупорезка, хапнувши губами, оббрызкує хату, цолуєца і вколо ікони обхрєщуєца, шоби дитя росло хутко і невхилим.

¹⁴ Воистину: горить і не згорає.

¹⁵ У мойом сєлє “язичники” ше й дощоль забивають швайками хропучу скотину (свиноматок, кабанов, кнуров, рохачов-безплодников), вичерпуют з неї кров і виймають міхура і, викотячи в попелі, висушуют, а потім губами сильнейши “язичник” надовує і сочиняє дєтям “празник міхура” — дєти граюцца тим міхуром у розни грища. Такі празник, токо зо своїми обрядями, є і в оддалєних народоь — див. про це у “Короткій історії культури” Джєка Ліндсєя.

¹⁶ Буття — це небуття, а небуття — це буття — вслухайтєся.

¹⁷ Садитєль жицні нашое — Господь Бог істину приховав од розумних і одкрив єя дєткам крила-

Закрийте вуха, генії, світ вас почує. Розплющте очі, пророки, безсмертя виграв я. Душа це учуяла й поселилась на кінчику плоти. І душа щаслива. Добре, що хоч душа є бесплотною і нікому її розп'ять. Один лиш Бог відає, тому й щаслива, що поселилась у мене. І як тільки нічка темненка, я кладу її на спочинок, думаю, що оддише, а потім воскликну радість мою², розведу руками: батько мій — небо, мати — земля, а я — церква.

Во ім'я Отця, і Сина, і Святого Духа.

Раніше я не знав, що ж таке хвора душа моя, але тепер минув час і мене ще більше мучає: чому ж примхливою вона стає з літами. Після ранкової літургії мені пораяв священник: якщо ти будеш щодня боротися з гріхом і мати над головою ікону — душа очуняє³.

Але пишу я це не тому, що заволоділа серцем моїм ікона Божя, в якій я маю надію богомолитися. Ікона — молитвениця людей, до неї молитися весь світ, і вона мовби омиває живою водою грішні душі. Якщо з глибокою вірою услухатися (вмолюватися) в ікону, то вона тобі може повідати багато чого. Навіть більше — може явити тобі вищі сни, які справдяться в реальному житті. Але “услухування” (бачення) має бути цілком самотнє, у присутності лише своєї душі, у надвечірній час, після заходу сонця, коли вже й пташки полягали спати. Все залежить від того, наскільки ти віруюча людина, і яка віруюча, і в що ти віриш. Ікона може явити тобі чийсь голос, чийсь образ, який ти хотів би бачити, чути, за яким ти постійно сумуєш у радості своїй. Через ікону ти можеш побачити своїх спочилих батьків, поспілкуватися з рідними — все залежить від тебе, і не гнівайся, якщо такого спілкування не відбудеться, ти сам у цьому будеш винний; роби так, щоб воно відбулося потім — попереду ще багато днів, щоб *пізнати ікону*, вдосконалюючи свою сутність перед лицем світу.

Радуйся, яко небесная срадуются земним: радуйся, яко земная слюкостуют небесним. Радуйся, Наречена Ненареченая⁴.

Ікону я бачив у цвітучому саду, у траві, у біжучій воді, у польовій дорозі, у дрімучому лісі, на хатньому згарищі, у соломі на возі, у житніх колосках, у буслиному гнізді, в могилі пастуха, у тракторі орача, у батьковій робітні, у маминих очах (коли народжувався), на сестрининому лиці (коли помирав), на бабусиних грудях (коли хоронили), в арцабі, що звала безвісти пропавших, на старому лежку батьківської хати, в засторонку, де телілася королева, в курнику, де неслися кури, в смородині, де ховалася лисиця, на призьбі, де грілися жучки, у хатній стрісі, де зимували горобці, в шибиці, що віддзеркалювала вогонь у печі, у скрині, де лежали ватянки померлих родичів, у черепиці Насті Дякової, до якої приходив муж-покійник⁵, у хриплому голосі діда Миха-

їла, старости церкви, який розказував, що ікона плаче, ікона сумує, тужить, опечалює, освітлює і просвітлює, врівноважує і скорбить, дає енергію жити в злагоді із самим собою, владнює тривогу про смерть⁶, вигонить бісів, чортів, упирів, вовкулак, вільом, які, знекровлюючи тіло, грабують його, а потім, умертвляючи, спопеляють; але й за небіжчиком ікона стежить: якщо покласти образ в труну під голову небіжчика, то душа його в злагоді залишить тіло, не сумуватиме по ньому.

Отже, ікона є вічна радість душі нашої, вона гармонізує природу, очищає її енергетику, стежить за нами, коли ми ще в утробі ма-

ВОЗБУДИСЯ, ДУШЕ МОЯ (Піснь про ікону¹)

тері, ікона приймає у світ немовля, злучає душу з тілом, хрестить, оберігає в просторі: проводить в школу, військо, на службу, сповідує, вінчає, прибавляє розуму (освітлює), знаходить місце, де покаяться цій окаянній душі⁷, щоб знову не грішити, не лукавити, не богохулити, не робити того, чого не бажаєш, заповнити пусточе місце любовію, щоби не вселилась якась сатана чи інша напасть⁸.

Ікона стежить за родами, і родами, і за народами. Її мали мудреці й пророки, сячі й пастухи, музиканти й художники. Вона надихала творців ікон, фресок і мозаїк, майстрів соборів і церков. І тільки “революціонери” скося зирили на “Божий лик”, погляд якого відчували на собі, але не розуміли (хоча десь на краєчку душі якийсь порух думки таки ворухив здогад⁹. Ікона хвилювала, ікона надихала, ікона й лікувала¹⁰. Зв'язки з іконою коригуються тими почуттями і тим світлом, яке

ми випромінюємо. Отже, хто слухає себе, той здатний слухати ікону. Повсякденна думка про ікону — це і є гармонія зі світом (природою — Богом), внутрішня свобода душі, якої так прагнеться від народження і аж до найвишого порога буття — смерті. Сприймаючи ікону, розум хоче підтвердити своє духовне існування, а душі і серцю це теж не байдуже, їм хочеться спокою. Але розум, душа і серце — це вже внутрішня ікона, це множинність сприйняття. В основі внутрішньої ікони — завжди анонімність, святе над грішним, утаємнене над утаємниченим, буття над небуттям (а не навпаки), божественне над земним

і вічний-вічний діалог між людиною й Богом. Ікона — це хорал сприйняття, хорал бачення і хорал розуміння. В іконі показано вічну драму, історію *здійснення*. Та все ж ікона — це передусім *вічна людина*, без людини ікона не живе, вона твориться нею і призначена тільки їй. Ікона мовби живий апостол, вона послана по всій землі проповідувати радісну вість — спасіння¹¹.

Ще мої далекі прашури-пастухи брали з собою на пасовисько ікону, яка б охороняла овечь і корів від грому та блискавки; цей “новий завіт” спасає не тільки живих, а й мертвих, їхні “оселі”, де покоїлись раби земні, присвятивши всього себе історичному поклонанню — творити світовий процес за небесним поклонком-волею. Голос Вічності звучить з ікони, віддзеркалюючи лик Божий від лику людини, які у свідомості мають одне злиття для прийдешніх поколінь; через ці по-

коління й епохи в іконі “зображено” ріст людського і Божого духу, єднання, яке єднань не заради з'єднання, а заради місії-єднання, яку покликані чинити Людина і її Творець — Батько світу, поступово розкриваючи їй-таки найвищу таїну буття, призначену для неї ж таки. Кожний етап (покоління, віки, епохи) такого “єднання” може “втїлити” в себе тільки ікона, аби розкрити певний “рівень” майбутнього “народу-нації”. Таке призначення ікони возвеличується над усіма святими книгами, оскільки сторінки їхні можуть вміститися в одному лише ликові старої ікони. Отже, віки знадобилися, щоб створити першу ікону. І вона через віки-епохи продовжує хвилювати нас, проникаючи у глибину людського розуму. Перед нею стоять тисячі грішників, до неї моляться мільйони бідних і багатих, яких вона супроводжує від початку і до кінця їхніх днів. Але навколо неї ведеться й напружена боротьба. Навіть великі митці, спостерігаючи за тяжкою злиденною працею

людей, проклинали ікону, вбачаючи в ній Бога. Ікона піддавалася нищівній знищувальній атаці “зверху” і “знизу”. Її (лика Божого) не розуміли “ідеологи”, її не розуміли й прості ратаї (селяни) через свою убогість і нужду, особливо в період голоду і війни-розрухи. Лише згодом збагнули: ми рубаєм¹² ікону — рубаєм тіло своє, ми палим ікону — спалюєм душу свою. Та все ж “проклята ікона” продовжувала жити, прокладаючи собі дорогу до всіх країн і континентів. Що ж за святість така — неоціненний образ, над яким моляться, який знищують, а він переживає цілі віки, народи-нації, величезні імперії. Яке величне диво і яка велична сила, що виявив її Господь через людину, заховавши найбільшу таїну в цьому образі — покаяння через смерть. І лише думаючи над цим, людина обдумує і свій життєвий шлях: куди і звідки, і для чого? З такими почуттями вона стоїть перед іконою, де — жод-

них правил, жодних повчань, жодних знань, жодних тлумачень, але дуже багато життєвої сили, що орошає й омиває дошовими потоками сторозтерзану душу¹³ на всесильних вітрах. Ця “неопалима купина”¹⁴ вічна як день, як небо, як повітря, що ковтає його перед початком трудного спекотного дня. Ікона — мовби сонце, вона висвітлює людині шлях до провидіння, через неї осмислюються всі дороги, що відводять до істини. Ікона має свою мову, свої символи й образи, які не кожному дано знати; тільки глибоке заглиблення і сприйняття ікони може розкрити ці символи, проллявши світло до пізнання, читання ікони вимагає певної підготовки від сплячої душі, яка, пізнавши ці “законо”, може багато чого усвідомити, збагнути, розвіявши туман століть, який затуляв від нас справжній текст об-

Закінчення на с. 12

¹ Ікона жила у мене з молоком матері, коли пришов на землю. Але одного разу я отшов од світлого образу, а теперечки знов пришов. А голос той мине ще й дощолу учуваєща: “Синочку, не малою на осиці ікону, бо на ній повісився Іуда”. І вже по тому, в часі, замолюючи своє гріхи, я сев писати сей *народний образ*, екі постійно виказує мене той драматичний діалог між небом і землею. А ночу бачив, як листя на осиці червонило: то виходила кров земна, пролита за людей.

² Хто молишся, прийди і узри.

³ Але ж коли хворь внутрі, то яке ж це блаженство — одчуват своє в'януче тело листком землі, до екого вже смерть хилишся, що вже й свято мовби якесь учуваєш, що й несе тобі таку приємну радостну вість.

⁴ Встань ото сна, остав себе здесь я перекладі своєю душою на самоте в тишині животней сяже. Непознаване, неузнаване не повинно быть непознаним.

⁵ Ця жуонка мине розказувала, що ікона заговорила до їе мужа, нехотячого вмирати, щоб той познав Бога в собі. После вуон умер і почав приходит до своє жуони у вигляді Бога. Господи, утврди, вразум і помилуй падших.

⁶ Кожна ікона просвітлена Богом, його думками. Тому вона постійно говорить з душею, вона приносить мужу й жуоне силу думки й силу прозріння. В іконі все просто, почти “примітивно”, але за цюю “примі-

тивністю” odkриваєща глибокі духовні простор, куди й потрапляємо ми, познаючи ікону. Отож постійно глядя на ікону, пропелюйте свого розуму думку, що зо смертю вашого тела вмираєте й Ви. Не диветеса на смерть зо страхом, смерть така ж радість і нежность, як і життя, вона може ошасливити душу, якщо Ви доростете до позитивного “чуття” Вечності. Хоча, безсумнітельно, ввойти в тесне ворота Вечності не все зможот. Попервах треба буде скинуть із себе нелегкі мішок “греха”: очистища ото зла, задрості, егоїзму, ненависті, духовного і телесного рабства. Еслі же не зможете, моленнем попросіте цього у свого Наказія. Защититель нищих допоможе Вам. Але це не означатиме, шо Ви навучитеса *любити*. Любов — найбільша животворяща сила. Пророки виділи як багато коїща на земле зла, тому вони отрочо верили в моральну светобудову общества, в моральні светопорядок, у вишу волю й любов. Того й *одкривали* себе. Отож — остав мислі земні й “одкрой себе”. Нехай із тебе затемкає светло любви. Одкрой себе і зречиса себе, свойого егоїзму (егоцентризму), оскільки любов — Царство Божіе. А оскільки любов — це ми, то і Царство Божіе — це ми. Познаймо себе.

⁷ Коли лягаю на спочинок і руки кладу на живот, шо живит мене, глядя на ікону, вчуваю дефект думки, то вони чомото саміе бежат на груди і легают навхрест, мовбито обхрещуют усе тело й душу. Тогде

я думаю себе: “Тело — це храмина моего духу. Екби тебе не тре було твоє тело, то ти би його не мав, твоє тело — це орудіє твоє душе й духу. Ось потому є великим грехом, коли ти сам забираєш у свойого тела житіє — покладаєш на його своє руки. Не ти народив себе, не ти маєш право розпоражатися собою. Бог дав — Бог забрав, отняв. Твоє назначенне в цьому светі только виконать (ек слуга) найбільше завданне Творца”. Того охрестиса собою й осудиса собою.

⁸ У плотском, тварном светі постійно є розбишак, а в духовном їх ма. Того й думаю про ікону.

⁹ Даже очманили застенелие й задріпаніе на селе і в городі атеїсти (чув і бачив особисто в свойому присутствії), вмощуючиса на спочинок, потай пероводили подих: “Ох, Боже, Боже”, — і з цими словами склеплювали повеки.

¹⁰ У Господньому леті 1739-му священник Охтирської приходської церкви во ім'я Покрови Богоматері, людина благочестива і чеснотлива, вийшов косити на свойому подвор'ї. Махнув два разочки коуосою й побачив у траві освітлену ікону Богоматері, молящуюся перед розп'яттем Господа. Священник у благоговейном страсті окрив себе хресним знаменем і, широко помолвивши, ззяв св. ікону думою. Родина його пометила, шо в куюмнаті, де висела ікона, був екіся страх перед сном. А через три годочки з дня пришестья ікони, в празник Покрови,

священник вшов у куюмнату й восторгса от незвичного ея светла. Явленне ікони повторалоса вельми часто, але священник нікому про це неказав, убо благоговейно моливса. Одиножди в дремотте вуон побачив Богоматір і почув ея повеленне очистит од пилу й омити чистою вуодою ікону. Священник, пробудивши, поспешив виполнити ея повеленне, очистив і омив, і вуоду іконну хтев однести в реку. Але опосля знов заснув і в дремотте побачив ек вуон іде рано до реки й несе вуоду, екою омив ікону, а на путі к реке почув голос Богоматері: “Возвратиса дудому й храни цю воду, вона буде ісцелят всех страждущих лихоманкою”. У священника була дочка, давно вжуо боляща лихоманкою і, пробудивши, вуон дав йой попоти цюо вуоди, і дочка його отодуже оздоровилася. Опосля цього все страждущие лихоманкою почали молитовно звертацца до сеї ікони, і свята ікона давала їм чудесное ісцеленне. Бача чудесное ісцеленне од ікони, священник забрав ея із свойого дому в приходську церкву і здеся-го вона просіяла багатюшими ззеленнями. Празнуєцца 2 липня. Сюже моли, і спасе душі наша.

¹¹ Коли свет хитає, ікона в куюдом сердці сприяє.

¹² В моему залессі (Полессі) живут три чловені, екі рубали ікони: один з них онемев, другому после хворачки одтяли голову, треті же на свою покарю.